OVIDIU ALEXANDRU RAEȚCHI

ANTI-DUGHIN

Civilizatia Crestin-democrata si un proiect pentru Rusia

Introducere

Pentru a intelege Rusia ai nevoie, inainte de toate, de un efort geografic si istoric – cultura sau ideologia vin abia pe urma. Si asta pentru ca Rusia a fost, la inceputurile sale, un teritoriu expus, incercuit, inclestat, nesigur – ba chiar vagant.“Totalitatea religioasa si comunista a Rusiei a revenit mereu la sentimentul acesta de lipsa de aparare in padurea din apropierea stepei, care le-a inculcat, la randul lui, rusilor nevoia de cucerire”, scrie Robert Kaplan.

Centrul initial rus, novgorodian si kievian, a fost sufocat de mongoli, fapt care a obligat tanara putere de la marginea Europei sa-si repozitioneze centrul spre Asia – la Moscova. De-acolo, rusii au privit o vreme, cu teama, atat spre rasaritul tatar, cat si spre apusul puternicilor vikingi, fiind obligati sa reziste simultan acestor inamici atat de diferiti: unii mai degraba mici, uscati, gregari, vicleni, cu chipuri aspre si ochi asiatici; altii uriasi, individualisti, nestapaniti, blonzi si cu ochi albastri.

Lupta impotriva acestui cleste al civilizatiilor nu putea fi una fireasca, accesibila conducatorilor comuni: era nevoie de o vointa disproportionata, nevrotica, pentru a infrunta o astfel de provocare geografica. Iata de ce Rusia s-a dezvoltat, constat, in logica salturilor uriase, impuse de lideri exceptionali si exotici, urmate de nesfarsite reculuri si toropeli in care poporul – epuizat de efort si reforme – devenea inert si evada din istorie:

Sviatoslav cel Mare (942–972) – cel care, pozitionandu-se ca aliat major al Bizantului, ii invata pe rusi sa gandeasca ca o mare putere zonala, invingandu-i atat pe khazari in flancul stang, cat si pe bulgari in cel drept. Talentul sau de geostrateg e dovedit de incercarea de a muta capitala statului rus de la Kiev la Preslavets, in Romania de azi, pe bratul Sfantu Gheorghe al Dunarii (Nufarul, Tulcea); este, de altfel, genul de salt geografic si identitar despre care vorbeam mai sus – o mutare brusca a centrului de greutate kievian, care pastra vie amintirea varega a Balticii inghetate, tocmai in zona Marii Negre – mare calda si traditional greceasca. Urmasul sau, Vladimir cel Mare (958–1015) a impus, la randul sau, un mare salt civilizational in baza unui proiect atent chibzuit: dupa ce a trimis cercetatori sa studieze plusurile si minusurile iudaismului, catolicismului, Islamului, a renuntat la paganism in favoarea ortodoxiei bizantine – atat de importanta si azi pentru identitatea rusa.

Ivan cel Groaznic (1547–1584) – personaj bizar, sangeros si cultivat, remarcabil polemist, sahist si asasin, exceptional modernizator in materie militara, institutionala si culturala, Ivan a reusit o expansiune implauzibila. A

cucerit Kazanul si Astrahanul, deschizand un drum stabil pentru eurasianimul rus. A fortat, fara succes, accesul la Baltica, lasandu-i lui Petru cel Mare o orientare strategica limpede.A oprit ofensiva coplesitoare a Hanatului din Crimeea, care era sprijit de un Imperiu Otoman aflat la apogeu. In sfarsit, cu eforturi minime, a cucerit Siberia – centrul puterii economice a Rusiei de azi.

Petru cel Mare (1682-1725) – cel care a adus, in sfarsit, Rusia la Baltica si a impins-o spre Marea Neagra, care a construit de la zero flota rusa (nu exista, pe atunci, nici macar un steag al Rusiei cu care vasele sa fie identificate, Petru imprumutand pur si simplu steagul Olandei, tara de la care cumpara corabii), care a organizat o armata moderna si a construit o Capitala noua, cu fata spre Amsterdam si Londra, care a incercat sa europenizeze cultura si moravurile rusesti si, mai ales, care a fortat o industrializare a tarii in raport cu posibilitatile si nevoile vremii.

Ecaterina cea Mare (1762 – 1796) – nemtoaiaca inteligenta si educata care a adus Rusiei Letonia, Lituania, Belarus, Noua Rusie si Ucraina centrala, Crimeea si nordul Caucazului, stabilizand accesul la Marea Neagra si la Marea Baltica si care a continuat procesul de europenizare si industrializare inceput de Petru.

Iosif Vissarionovici Stalin (1922 – 1953) – georgianul placid care a dus Rusia pana in Afganistan si Berlin, transformand-o intr-o super-putere militara, industriala si nucleara.

Ceea ce vom observa, urmarind marile salturi inainte impuse de aceste personaje speciale, sunt doua principii tari ale istoricitatii ruse, aparent paradoxale, totusi fecunde si vizibile chiar si astazi:

a. Despotismul militarist si stiintific

Salturile evolutive ale Rusiei urmeaza un anumit ritual: nu se produc organic, venind dinspre societate spre stat, ci au ca punct de plecare vointa excesiva, aparent absurda, a unui lider de a schimba total chipul si drumul societatii. De azi suntem crestini, nu pagani; de azi suntem marinari, nu mai suntem oameni ai tarmurilor; de azi suntem gentilomi rasi, nu boieri cu barbi pana in pamant; de azi suntem oameni ai muncii in fabrica, nu mai suntem tarani; de azi capitala e la Marea Neagra, ba la Marea Baltica, ba in centrul tarii. Toate aceste rasuciri ideologice ale liderilor reformisti au la baza convingeri cu caracter stiintificsau filosofic: Vladimir cel Mare, sa ne amintim, nu a trecut oricum la ortodoxie, ci numai dupa o cercetare migaloasa a fiecarei

religii in parte, respingand Islamul din cauza interdictiei privind alcoolul si iudaismul pentru ca pierderea Ierusalimului dovedea o relatie cam rece cu Dumnezeu; Petru cel Mare si Stalin stiau ca o mare putere armata are nevoie de o forta industiala ultra-moderna si de acces imediat la ultimele inovatii stiintifice.

In al doilea rand, acest "scientism" al marilor reformisti era intotdeauna pus in slujba unei mari armate, menite sa cucereasca grabnic "teritoriul de langa" – oricare ar fi el. Si asta pentru ca, cum spuneam, fiind asezata la inceputurile sale istorice intr-un spatiu deschis si amenintat, Rusia cauta mereu o "extindere preventiva", fiind confruntata frecvent cu "o mare oportunitate istorica". Aceasta oportunitate implica, in fapt, momentul de slabiciune al oricarui vecin – moment in care, printr-o fortare a propriilor resurse, Rusia se va infrupta fara remuscare din teritoriul sau: otomanii, persanii, polonezii, nemtii sunt doar cateva exemple.

Scientismul militarist este insa, invariabil, unul despotic. Masele sunt intotdeauna "ramase in urma", pentru ca progresele Rusiei nu sunt organice, nu urmeaza parcursul cresterii lente de jos in sus, cu o acumulare progresiva de prosperitate si civilizatie care, dupa un punct, se revarsa si asupra statului. Rusii sunt storsi de resurse in cadrul marilor eforturi militariste, industriale si stiintifice – cand totul e pus in slujba statului "iluminat" – civilizatia si prosperitatea fiindu-le oferite numai de sus in jos si numai in ragazuri in care statul se afla intr-un moment de respiro imbelsugat intre doua mari salturi inainte. Ori, pentru a gestiona un astfel de popor – foarte numeros, cu educatie inegala, cu serioase lipsuri economice – si a-l putea pune oricand in slujba unui nou proiect urias de tara, ai nevoie de un aparat despotic eficient si rodat.

Rusia trebuie inteleasa, asadar, in logica acestui cvadruplu mecanism de functionare, care aminteste poate de primele mari civilizatii (Babilon, Egipt):

i. Elite politice care, in mod regulat, impun salturi "faraonice" inainte si proiecte revolutionare care pulverizeaza structurile asezate ale societatii (Petru cel Mare, Stalin).
ii. O autentica vocatie modernizatoare si stiintifica care anima proiectul revolutionar al liderului – e cautat accesul la cele mai moderne tehnologii.
iii. O punere a saltului inainte in slujba obiectivului militarist al defensivei prin ofensiva
iv. O intelegere a poporului ca masa de manevra care, nefiind pregatita intelectual pentru astfel de proiecte majore si complicate, poate fi sacrificata pe termen scurt, urmand sa fie "luminata" si "ridicata" pe termen lung.

Problema este ca, in fapt, marile salturi inainte nu sunt urmate de cresteri durabile in nivelul de trai, ci de lungi perioade de prabusire, epuizare si imobilism – pana cand urmatorul lider impune un mare proiect de recuperare a timpului pierdut.

Asa ramane Rusia, inexorabil, o mare putere cu oameni saraci si controlati.

b. Cosmopolitismul agresiv

Modernizarile Rusiei au fost, intotdeauna, importuri de civilizatie.Ortodoxia a fost preluata din Bizant; Petru a incercat sa impuna imperialismul capitalist anglo-saxon; Ecaterina a adus iluminismul; Stalin industrializarea. Constant, marii tari si-au inceput revolutiile prin a se ridica impotriva Rusiei "vechi", organice, moscovite, "primitive". Numai ca imitatia nu s-a facut niciodata armonic, ci ostil: intotdeauna formele civilizationale importate au fost metabolizate de un spirit revansard. Sinteza care trebuia obtinuta prin amestecul de suflet rus si institutii europene s-a dovedit a fi doar o antiteza optimizata. "Va copiem tehnicile doar pentru a va veni de hac" – spune, la sfarsitul procesului de modernizare, reformistul de ieri. Sau, in versiunea lui Hrusciov: Mi vas pokhoronim!We will bury you! Si asta pentru ca "vocatia unicitatii" ruse nu permite functionarea in cadrul unui areopag al natiunilor, in limitele unui concert cu interese diverse si antagonice.

II

O mare parte din procesele descrise mai sus caracterizeaza si Rusia de azi: Rusia lui Putin. O tara care – exprimandu-se ideologic prin vocea lui Dughin – a pornit din nou pe drumul unui proiect militarist, izolationist si agresiv.

Este – istoria o doveste – o cale care duce doar la esec.

Am incercat sa explic anatomia acestui esec in cartea de fata. Mi-am propus, de asemenea, sa indic o alternativa fecunda la vechea ispita ruseasca a saltului inainte.Capitolele care urmeaza au fost scrise in urma invitatiei de a participa la o conferinta dedicata Rusiei si crizei din Ucraina. Au fost schitate asadar pe fuga, fiind gandite mai degraba ca suport oratoric; nu le modific in niciun fel fluenta initiala si nu le incarc cu un aparat critic.

Bucuresti, 10 august 2014

Capitolul I. Eroarea lui Huntington si deconstructia "civilizatiei Ortodoxe"

Civilizatiile sunt unitati culturale (incluzand aici limba sau religia), ideologice, politice sau etnice.

Unele dintre datele de identificare civilizationala sunt relativ statice: elementul **etnic**, de pilda. Pe chinezi ii vom gasi chinezi si la inceputurile istoriei, si in lumea contemporana. Alte date, precum **religia**, sunt static-adaptative, modificandu-si continuu interpretarile si conturul teologic, insa pastrandu-si fix nucleul "istorisirii sacre". Crestinismul isi poate schimba viziunea despre avort, homosexualitate, feciorie in functie de epoca, Hristos poate fi – dupa context – un rege nemilos sau un *hippie* bland, Islamul poate fi mistic sau razboinic in raport cu provocarile istorice la care este supus – insa marile "naratiuni exemplare" ale celor doua religii (Cina cea de Taina, crucificarea, Invierea, revelatia arhanghelului Gabriel, Calatoria peste noapte a Profetului) raman neschimbate, pazite cu strictete de sacerdoti (aceasta este functia de baza a corpului sacerdotal si motivul pentru care acesta trebuie sa fie rezistent la reforma: altfel ar accepta sa reformuleze istoriile sacre in coniventa cu corectitudinea politica a fiecarei epoci).

Elementele **politice** sau **ideologice** care intervin in intelegerea si definirea unei civilizatii au un caracter mai fluid, mai arbitrar, mai putin determinat socio-cultural. Aici isi face loc uneori optiunea – optiunea unei elite sau poate chiar a unui singur om; optiune care, nuantand brusc un impuls

intern existent deja in magma intima a civilizatiei, poate determina repozitionarea sau chiar redefinirea acesteia.

Decizia de a muta Capitala Imperiului la Constantinopole, de pilda – moment care redeseneaza destinul unui manunchi de civilizatii si da nastere uneia dintre acestea – reprezinta, in fapt, optiunea unei elite politice restranse, conduse de Constantin cel Mare. Alegerea lui Lenin de a denunta logica marxista a revolutiei in tara capitalismului avansat si de a forta aceasta revolutie in arhaica Rusie a influentat decisiv contururile civilizatiei occidentale – supusa unei provocari grave de Uniunea Sovietica. Daca, sa presupunem, optiunea pagana a unor regi goti sau franci ar fi fost la fel de solida precum cea a capeteniilor baltice – care au evitat crestinismul pana spre Renastere – o mare parte din mostenirea romana s-ar fi estompat din trasaturile noii civilizatii occidentale. In sfarsit, Israelul nu ar fi astazi, *de facto*, un membru al civilizatiei occidentale (desi toate determinatiile clasice – limba, religia, rasa, geografia spun altfel) daca elita politica americana si, partial, europeana, nu si-ar asuma constant – gratie in primul rand unui imperativ moral – aceasta idee. (Bergson ar spune: "Este cu adevarat un salt inainte care este facut numai cand societatea s-a decis sa incerce un experiment; asta inseamna ca societatea si-a dat voie sa fie convinsa sau, pana la un punct, sa fie "cutremurata"; iar "cutremurul" e intotdeauna produs de ***cineva***.")

Scopul acestor exemple frugale nu este de a potenta "rolul individului in istorie" in contrast cu determinatiile statice ale unor civilizatii (pentru ca, asa cum vom vedea, optiunile politice nu pot fi relevante si durabile in contra unui impuls intern al civilizatiei), ci de a lumina urmatoarea idee: ***definirea unei civilizatii este un act riscant, pentru ca aceasta constituie o unitate conceptuala "mare", compusa din subunitati dinamice, cu evolutii tectonice care, uneori – din cauza unor optiuni politice sau ideologice – se pot dovedi imprevizibile***.

Cel mai bine vom traduce acest principiu facand referire la “civilizatia ortodoxa”, pe care Huntington o descrie in 1997 ca fiind “centrata in Rusia si separata de crestinatatea occidentala ca rezultat al ascendentei sale bizantine, religie distincta, cu 200 de ani de dominatie tatara, despotism birocratic si limitata expunere la Renastere, Reforma, Iluminism si alte experiente occidentale fundamentale”. Plecand de la aceasta formula, Huntington credea, in urma cu mai putin de doua decenii, ca “Europa se termina acolo unde crestinatatea occidentala se termina si incep Islamul si ortodoxia. Asa cum argumenteaza Michael Howard, este necesar a cunoaste distinctia (...) intre Europa Centrala sau Mitteleuropa si Europa de Est propriu-zisa. Europa Centrala include acele teritorii care formau odinioara parte a crestinatatii occidentale; vechile teritorii ale Imperiului Hasburgic, Austria, Ungaria si Cehoslavacia, impreuna cu Polonia si granitele estice ale Germaniei. Termenul de Europa de Est ar trebui sa fie rezervat regiunilor care s-au dezvoltat sub egida Bisericii Ortodoxe: comunitatile de la Marea Neagra ale Bulgariei si Romaniei care s-au desprins de dominatia otomana de-abia in secolul XIX si “partile europene ale Uniunii Sovietice” (...) Pierre Behar comenta doi ani mai tarziu ca o “noua linie de falie” este pe cale de a se naste, “o diviziune in general culturala intre Europa, marcata de crestinismul occidental (romano-catolic sau protestant), pe de o parte, si o Europa marcata de crestinismul estic si traditiile islamice, pe de alta parte (...) Un proeminent englez era de acord, afirmand ca aceasta a fost “marea diviziune religioasa dintre bisericile estice si vestice: vorbind mai pe larg, intre acele popoare care au receptat crestinismul direct din partea Romei ori prin intermediari celtici sau germani si cele din est sau sud-est, la care crestinismul a fost receptat prin intermediul Constantinopolului (Bizantului).”

Pe baza acestui profil civilizational, Huntington face si o serie de predictii: “In primavara anului 1994, Uniunea (Europeana) a decis provizoriu sa excluda toate fostele republici sovietice, cu exceptia statelor baltice. Ea a semnat, de asemenea, “acorduri de asociere” cu patru state central-europene

(Polonia, Ungaria, Republica Ceha si Slovacia) si cu doua state est-europene (Romania, Bulgaria). Totusi, nu este posibil ca vreunul din aceste state sa devina membru cu drepturi depline al UE pana in secolul XXI, iar statele central-europene vor dobandi acest statut inaintea Romaniei si Bulgariei, ***in cazul in care acestea din urma il vor dobandi vreodata***(…) Logica civilizatiilor dicteaza un rezultat similar in ceea ce priveste extinderea NATO (…) ***O extindere NATO limitata la tarile care sunt, din punct de vedere istoric, parte a crestinatatii occidentale garanteaza, de asemenea, Rusiei excluderea Serbiei, Bulgariei, Romaniei, Moldovei, Belarus si Ucrainei***, atata timp cat Ucraina va ramane unita. Extinderea NATO limitata la tarile occidentale ar sublinia, de asemenea, ***rolul Rusiei ca stat de nucleu al unei civilizatii separate, ortodoxe si deci o tara care ar fi responsabila pentru ordinea dinauntrul si de-a lungul frontierelor ortodoxiei***." (*Samuel P. Huntington, The Clash of Civilizations and the Ramaking of World Order, Simon&Schuster, 1997*).

Erorile mari de predictie pe care Huntington le face pentru un orizont de timp extrem de scurt isi au originea intr-o eroare metodologica si culturala greu de inteles: ***ideea ca o confesiune poate fi mai puternica identitar decat religia insasi;*** premisa – incorenta cu propria teorie si lipsita de simt al devenirii – ca fractura teologic-istorica dintre Occident si Ortodoxie este mai puternica decat capacitatea crestinismului insusi de a unifica civilizational.

In cazul Islamului, de pilda, Huntington nu procedeaza la fel: Islamul constituie pentru el o singura civilizatie, deasupra clivajelor confesionale sau etnice (desi intre Indonezia, Iran, Egipt si Sudan, sa spunem, exista diferente etnice, rasiale, istorice, confesionale infinit mai mari decat intre Serbia si Polonia) .

Sa urmarim, pentru a intelege mai bine eroarea lui Huntington, clivajele care despart si apropie lumea Occidentala de cea Ortodoxa:

Clivajul etnic si cultural – Nu exista o coerenta functionala in ruptura etnica si culturala dintre occidentali si ortodocsi. Nucleul civilizatiei ortodoxe este grecesc; si chiar daca grecii nu au un afin etnic in Occident, vestul se revendica intelectual atat de puternic de la greci incat nu va parasi niciodata Grecia. Smerenia vechilor barbari germanici fata de Socrate, Platon si Aristotel este nelimitata si – de la Churchill la Merkel – va tolera politicienilor contemporani greci orice exotism – refuzand sa se desparta de ei.

In al doilea rand, cezura confesionala dintre slavii ortodocsi si cei occidentali e vadit nenaturala: legaturile de sange, istorie, limba dintre acestia sunt mult prea puternice pentru a-i plasa in cadrul unor civilizatii diferite. Razboiul din Iugoslavia a fost, la scara istoriei lungi, mai degraba un razboi inter-tribal intarziat – precum nenumaratele razboaie, uneori mondiale, intre Franta, Anglia si Germania – in niciun caz o ciocnire a civilizatiilor. Oricat de mare ar fi rivalitatea fosila inter-tribala dintre slavi, acestia nu isi vor regla niciodata rivalitatile locale asumandu-si o identitate civilizationala diferita.

In al treilea rand, pe langa slavi si greci, romanii complica mult structura etnica si culturala a ortodoxiei, constituind un mix traco-latino-slav care, printr-un mic miracol istoric, a reusit o etnogeneza de limba latina si care si-a impus din 1848 un proiect politic exclusiv Occidental.

Provocarea Islamului – La o lectura atenta a modului in care Huntington defineste Ortodoxia vom observa o asociere relevanta cu Islamul. Lumea estica, altfel spus, e modelata de contactul cu ***Ortodoxia si Islamul*** (care par a lucra cumulativ), in contrast cu Occidentul catolic si reformat. E totusi greu de inteles de ce reactia ortodoxa la Islam ar trebui inteleasa in mod diferit de cea iberica. Cele doua porti ale Europei crestine care s-au confruntat cu Islamul si l-au tinut departe de miezul romano-germanic – estul ortodox si vestul hispanic – au preluat si sintetizat o serie de elemente culturale ale lumii islamice (arabe, otomane), definindu-se insa constant in raport de adversitate

religioasa si civilizationala cu Islamul. Spre deosebire de germani, de pilda, a caror viziune despre turci sau arabi era una platonica – alteritatea in raport cu ei fiind asadar pur teoretica, intelectuala – spaniolii, grecii, sarbii, romanii s-au confruntat nemijlocit cu acestia, luptand in mod direct pentru a supravietui identitar. Reusita le-a intarit identitatea, nu le-a alterat-o, lasand urme puternice, dar nu definitorii civilizational. In ciuda influentelor suferite inainte si in timpul Reconquistei, spaniolii au ramas o parte importanta a lumii occidentale; elemente politico-culturale otomane ("coruptia") care marcheaza inca lumea ortodoxa (confruntarea balcanica cu Islamul fiind mai indelungata si mai proaspata decat cea iberica) pot modela pe termen lung intruchiparea politica a acesteia, dar nu redefinesc civilizatia insasi.

Spre deosebire de nucleul "protejat" al unei civilizatii (uneori geografia permite un astfel de lux – ca nucleul sa fie relativ ferit de izbiri exterioare masive) care se poate dedica dezvoltarii principiilor tari ale civilizatiei respective, zonele de falie, de ciocnire cu o alta civilizatie vor fi in mod constant suprasolicitate politico-militar si provocate cultural. Daca functia nucleului este "excelenta" si inovatia, functia zonei de falie va fi "rezistenta" conservatoare si filtrarea influentelor care pot modifica structura civilizatiei.

Atunci cand occidentalii, in maniera lui Huntington, tind sa defineasca Europa de Est, in opozitie cu sine, ca un spatiu al ***Ortodoxiei si Islamului***, ei fac nu doar o eroare epistemologica, ci si una morala, pentru ca se decupleaza de o zona de falie care si-a indeplinit functia in raport nucleul. Islamul gandeste, la randul sau, ca lumea crestina, opozabila, este compusa din ***Occident si Ortodoxie***.

E evident ca Islamul – nu Huntington – are dreptate.

Rolul Rusiei – In definirea civilizatiei Ortodoxe, statutul Rusiei pare unul esential. Lumea ortodoxa, asadar, este una al carei nucleu este rusesc,

care isi extrage reperele din Rusia si priveste spre aceasta cu speranta. In realitate, lucrurile nu stau asa – daca nu cumva stau chiar pe dos.

Nimic din structura esentiala a Ortodoxiei nu este rusesc. Absolut nimic: totul este grecesc – iar eventualele nuante adaugate ulterior sunt *generic slave,* nu *anume rusesti*. Teologia ortodoxa era definita de greci cu mult inainte de emergenta Rusiei in marea istorie. Ostura institutionala, teoria puterii, motivele rupturii cu Roma, directiile de cautare mistica, conceptele, slujba, imagologia, arta – totul este esentialmente bizantin in Ortodoxie. Marea cultura rusa – probabil cea mai mare intre culturi – este una de conformatie occidentala (romanul, de pilda; teatrul; cinematograful – forme de expresie vestica); asta in timp ce cultura rusa de tip ortodox, oricat de importanta, e mai degraba una de reflex bizantin, de dezvoltare a unor tipare pre-definite. Rusia, altfel spus, e un reper cultural occidental, nu un nucleu civilizational ortodox.

In al doilea rand, ideea ca statele ortodoxe privesc spre rusi ca spre un reper dezirabil este, cel putin partial, falsa. Grecia, nucleul lumii ortodoxe, nu isi permite asta fie si din orgoliul creatorului de civilizatie. Romania, stat latin agresat in mod repetat de Rusia, este cel putin rece in raport cu Moscova, a carei limba nu o intelege si a carei cultura o receptioneaza de doua secole prin intermediul Occidentului; pe termen lung, ea va trage Moldova dupa sine. Ucraina vestica este declarat ostila Rusiei. Bulgaria si Serbia, in ciuda afinitatii slave, au optat politic pentru Occident.

Rusia nu reprezinta un nucleu civilizational – in contrast cu ceea ce credea Huntington – decat pentru state si spatii rusesti ori pseudo-rusesti precum Ucraina estica, Crimeea, Belarus, Transnistria.

In lumina aplicarii acestor trei criterii – care pot fi extinse dupa voie, ducand insa la acelasi rezultat – putem delimita o serie de concluzii.

Prima dintre acestea, si cea mai importanta, este ca ideea existentei unei civilizatii Ortodoxe, diferita de cea Occidentala si asociata unui nucleu rus, este gresita. Crestinismul – cu toate dezvoltarile sale filosofice si ideologice tarzii – are o capacitate unificatoare prea puternica incatsa poata fi spart in doua civilizatii distincte. O astfel de ruptura nu a functionat intre catolici si reformati (in ciuda unor razboaie sangeroase) si nici intre continente (America, Australia, Europa) – ar fi bizar sa produca efecte tocmai asupra radacinilor profunde ale civilizatiei crestine.

"In intreaga serie de credinte si miscari ce poarta acelasi nume si in fiecare din ele luate separat, scrie Lovejoy in esentiala *The Great Chain of Being – A study of the history of an Idea*, trebuie sa trecem dincolo de aparenta unitatii si identitatii, sa spargem invelisul care le tine strans, daca vrem sa vedem ***adevaratele unitati, adevaratele idei operante care sunt prezente in fiecare caz***". Iar unitatea profunda a civilizatiei crestine o gasim in ceea ce Heidegger ar numi "incipientul" sau, momentul originar, initial, ante-schismatic: "Acel ceva care astfel preceda istoria si o determina ca atare este numit de catre noi "incipientul". Ceea ce este incipient se daruie pe sine in chip expres fiecarei epoci, si asta tocmai din cauza ca el nu zace undeva in urma in trecut, ci se afla inaintea a tot ceea ce sta sa vina" (*Martin Heidegger, Parmenides*). Adevarata unitate a civilizatiei crestine, "incipientul" sau perpetuu este primul mileniu crestin, care nu concepe o ruptura geografica sau civilizationala.

Nu cred ca are rost sa tratez aici raportul dintre importanta culturala, teologica, spirituala, istorica a lumii occidentale in corelatie cu cea ortodoxa si viceversa. Forta intelectuala a celor doua mari si vechi registre crestine e covarsitoare – orice incercare de a le "cantari" fiind caraghioasa; e indeobste acceptat ca spatiul Oriental a dus greul muncii spirituale crestine pana spre secolul al XIV-lea, cand Occidentul a preluat stafeta – dar e doar o simplicare utila. Vorbim adesea despre "inaintarea" Bizantului in raport cu Occidentul

barbar pana in buza Renasterii – dar, din nou, e doar un schematism academic. Comensurarea aportului ortodox sau occidental la configuratia civilizatiei crestine e o operatiune inutila – e suficient a spune ca “ambii plamani” ai Crestinatatii au participat definitoriu si decisiv.

O mare civilizatie cu durata lunga cunoaste perioade de schisma si fragmentare interna, cand se divide singura (pentru a nu se prabusi sub propria greutate) in mai multe sub-unitati civilizationale. Civilizatia chineza, de pilda, experimenteaza si astazi directii de dezvoltare economica diferite, fiind sparta in grupuri statale aparent conflictuale, care isi vor regasi finalmente unitatea. Islamul si-a trait propria ruptura confesionala. Diviziunea insasi dintre Occident si Ortodoxie s-a desenat pe contururile creionate initial de Imperiul Roman, care a fost nevoit sa accepte propria sa schisma est-vest pentru a supravietui mai bine uriaselor provocari impuse de revolutia crestina si de migratii. ***Acestea sunt insa clivaje istorice, nu civilizationale; sub-unitati interne ale unei lumi comune.***

Eroarea lui Huntington vine dintr-o lunga traditie academica si consta, in fapt, in refuzul de a deschide ochii asupra realitatii imediate. Ca si Toynbee, pe care il mosteneste, Huntington preia de la creatorii istoriei culturii si civilizatiei conceptul de civilizatie Ortodoxa fara a-l supune unei deconstructii la zi. Daca ar fi mers pe firul intelectual care a forjat acest concept, ar fi inteles ca ajunge, pas cu pas, la acei ganditori care au facut posibila Marea Schisma in 1054 si care au respins tentativele unioniste ale Conciliului Ferrara-Florenta din 1438-1439. Ca este, altfel spus, sub influenta unei paradigme intelectuale “separatiste” care, dupa anul 1989, putea fi in sfarsit depasita.

In al doilea rand – si poate mai important – conceptul de civilizatie Ortodoxa este o importanta concesie ideologica pe care Rusia o solicita dupa 1989 si pe care Huntington, spre deosebire de decidentii politici occidentali ai

vremii sale, era dispus sa o faca. Un soi de neo-Yalta academica prin care Rusia primea dreptul de a avea propria “civilizatie”.

Spuneam la inceput ca ***definirea unei civilizatii este un act riscant, pentru ca aceasta constituie o unitate conceptuala “mare”, compusa din subunitati dinamice, cu evolutii tectonice care, uneori – din cauza unor optiuni politice sau ideologice – se pot dovedi imprevizibile***. Exact asta s-a intamplat in lumea crestina in jurul anilor 2000. Atunci, elita politica occidentala si cea a unor state estice a ales sa refuze traditia intelectuala care accepta schisma dintre Occident si Ortodoxie si sa integreze progresiv spatiul ortodox in cadrul institutiilor occidentale (UE si NATO). Decizia presedintelui roman Emil Constantinescu, de pilda, de a permite NATO bombardarea Serbiei ortodoxe folosind spatiul aerian romanesc – si refuzul de a permite Rusiei un survol similar – a constituit una din acele optiuni politice (asumate initial de o singura persoana sau o minoritate) prin care o intreaga civilizatie se limpezeste si se redefineste. Serbia insasi profita astazi de pe urma ei, clarificandu-si drumul spre civilizatia crestina.

O civilizatie care – vom vedea asta in urmatorul capitol – se reuneste nu intr-o logica religioasa, ci ideologica (ideologia democratiei si a drepturilor omului).

Impotriva acestei realitati civilizationale lupta astazi noii ideologi ai remarcabilului “exceptionalism” rusesc. Care, prin vocea lui Dughin si a eurasianistilor influenti la Kremlin, preiau ideea academica “occidentala” a conflictului civilizational dintre Ortodoxie si Occident si o transforma in ideologie opusa celei vestice a democratiei si drepturilor omului. In al treilea volum din *A study of history (The growths of civilizations)*, Toynbee scrie despre Lenin: “Here, we feel is a prophet of Holy Russia who has been great enough to gather up into his own career and personality the whole reaction of the Russian soul against the Western Civilization – a reaction which had been

gathering momentum during the two centuries that had passed since the ordeal of Westernalization was first forced upon Russia by Peter. And yet, when Lenin casts about for a creed to express this spiritual revolt, he does not find an anti-Western creed of Russian origin. There is a significant touch of irony in the fact that he is constrained to arm Russia for the fight against the West with a borrowed Western weapon, and to take his indictment of the Western Civilization at second-hand from a Western critic: the German Jew Karl Marx". (*Oxford University Press, 1934*).

Dupa esecul "reactiei sufletului rus impotriva Civilizatiei Vestice" pe filiera occidentala a marxismului propusa de Lenin, sufletul rus cauta, prin eurasianisti, "un crez anti-vestic de origine rusa" in presupusa "Clash of Civilizations" – un alt concept occidental nascut, asa cum spuneam, din ecourile umaniste ale vechii rivalitati Bizant-Occident, ecouri care s-au perpetuat prin traditie academica vestica pana la Huntington.

"La Huntington in general, scrie Dughin, se observa o tentativa de a face conceptul "civilizatie" drept element principal al analizei politice, istorice si strategice. ***Ne indreptam in mod evident spre a gandi in termenii civilizatiilor***(...) Altfel zis, Huntington a propus introducerea notiunii de "civilizatie" in calitate de concept ideologic fundamental, menit sa inlocuiasca nu doar analiza in termeni de clasa, dar si, in egala masura, utopia liberala, care a perceput la modul prea serios si non-critic demagogia propagandei "razboiului rece"(...) ***Capitalismul, piata, liberalismul, democratia par universale si general-umane doar la suprafata. Fiecare civilizatie reinterpreteaza continutul lor in functie de propriile scheme ale inconstientului, unde religia, cultura, limba si psihologia joaca un rol enorm, uneori chiar decisiv"*** (*Aleksandr Dughin – "Civilizatia" in calitate de concept ideologic*). Un artificiu ideologic pe care il vom discuta intr-un al treilea capitol – dedicat posibilitatii unei civilizatii eurasiatice distincte.

Capitolul II. Civilizatia Crestin - democrata si reunificarea sa pe cale ideologica

Nu exista, spuneam, o civilizatie Occidentala si una Ortodoxa. Simpla lor concepere constituie o "afacere interna" a crestinismului, care a mostenit pe filiera academica si sacerdotala (fara sa o mai vada limpede astazi) logica schismatica a secolului al XI-lea. Asa cum noi, crestinii, observam la rece existenta unei singure civilizatii a Islamului, asa vad si cei din afara spatiului nostru identitar o singura civilizatie Crestina. Pentru un european, toti chinezii arata la fel; pentru un necrestin, toti crestinii sunt aceeasi poveste.

Si e firesc sa fie asa: forta centripeta exercitata de o mare religie nu este data nici de teologie, nici de epifenomenele culturale sau tehnologice pe care le produce, ci de istoriile sacre, de povestile exemplare pe care le ofera. Ca si in Islam, ***viata crestinului este atat de ritmata si imbibata de aceste insertii ale sacrului*** (chiar si in cazul lumii desacralizate – a se vedea *Sacrul si profanul* lui Eliade) ***incat capacitatea sa de coeziune nu poate fi inlocuita de nicio alta forma civilizationala.*** Meditatia asupra Intruparii si Invierii (care nu apar in alte religii majore) si marile sarbatori crestine asociate acestora (Nasterea si Invierea) constituie forte civilizationale atat de puternice si de univoce, incat ele nu pot genera decat ***o singura civilizatie***, indiferent de decalajele economice sau culturale care survin, temporar sau durabil, alternativ ori concomitent, la nivelul sub-unitatilor sale.

Nu numai "istoriile sacre" ofera civilizatiei crestine o unitate imbatabila, ci si institutia sa de baza – *incipientul* sau, in termenii lui Heidegger. "Daca nu ar fi existat o Biserica, scrie Guizot in minunata sa *Histoire de la Civilisation en Europe*, nu stiu, domnilor, ce s-ar fi intamplat in timpul caderii Imperiului Roman;(...) daca crestinismul nu ar fi fost, ca in timpurile de inceput, decat o credinta, un sentiment, o convingere individuala, ne-am fi putut astepta ca el

sa se prabuseasca in mijlocul disolutiei Imperiului si al invaziei barbarilor(…) Era necesara o societate puternic organizata, puternic guvernata, pentru a lupta impotriva unui asemenea dezastru, pentru a iesi victorioasa dintr-un asemenea uragan. Nu cred ca exagerez afirmand ca la sfarsitul secolului al IV-lea si la inceputul secolului al V-lea Biserica crestina a fost cea care a salvat crestinismul; Biserica, impreuna cu institutiile, magistratii, puterea ei, s-a aparat cu vigoare impotriva disolutiei interne a Imperiului, impotriva barbariei, i-a cucerit pe barbari, a devenit legatura, mijlocul, ***principiul de civilizatie intre lumea romana si lumea barbara***".

In aceasta formula – Biserica fiind "principiul de civilizatie intre lumea romana si lumea barbara" – Guizot rezuma marea sinteza crestina, clasica si barbara care constituie ***incipientul*** civilizatiei Crestine. Diversitatea vechiului si noului, a centrului si exoticului, a fost deja integrata intr-o constructie intelectuala omogena. Pierre Riche (*Education et culture dans l'Occident barbare*) explica mai limpede procesul: "In timpul secolului al V-lea, crestinii luptasera cu curaj pentru a salva Imperiul si civilizatia lui. Totusi, unii dintre ei au acceptat intrarea barbarilor in *Romania* (n.m – spatiul imperiului roman), sperand ca acest lucru va oferi posibilitatea convertirii lor la catolicism. Stabilirea barbarilor aici ar fi putut face Biserica sa organizeze pe baze noi invatamantul crestin, fie si numai pentru a combate propaganda ereziei ariene. ***La drept vorbind, aceasta "convertire" la o cultura exclusiv religioasa nu s-a facut imediat. Atata timp cat educatia de tip antic continua, aristocratii crestini nu-si inchipuie ca exista vreo alta cultura decat cultura crestina clasica***." Indelung deplansa "pierdere" a culturii clasice nu a fost, de fapt, decat o revalorificare si o "traducere" a acesteia intr-o forma relativ accesibila barbarilor care, altfel, fara medierea crestina, ar fi distrus-o. Fiind "o cultura esentialmente literara, intemeiata pe gramatica si retorica si care nazuia spre realizarea tipului ideal de orator" (*Henri-Irenee Marrou – Saint Augustin et la fin de la culture antique)* aceasta nu repezenta decat o

reminiscenta relativ anchilozata a marii culturi greco-romane si avea nevoie oricum de impulsul creator al crestinismului si al intalnirii cu lumea barbara.

Incipientul civilizatiei crestine este asadar Biserica. Biserica in ansamblu, nedivizata inca in logica est-vest, ci prinsa in lupta sud-nord de integrare a barbarilor – care aveau propriile nevoi schismatice si care tinteau si Bizantul. O Biserica supusa si in est – chiar daca in alt ritm – acelorasi procese de criza si disolutie. O Biserica pe care o intelegem doar partial privind la corespondentul sau de astazi, pentru ca sarcinile sale dupa caderea Imperiului acopereau practic toate nevoile unei societati pulverizate: ***Biserica-biserica, Biserica-scoala, Biserica-municipala, Biserica-cancelarie, Biserica-spital***. In interiorul acestui efort s-au definit trasaturile de baza ale civilizatiei Crestine: sinteza atipica intre rationalismul clasic si individualismul barbar– totul grevat pe solul fertil al istoriilor sacre crestine.

In ciuda celor spuse mai sus, doua complexe de inferioritate-superioritate au reusit sa tina in viata atat de mult reziduul intelectual al civilizatiei crestine "sfasiate", cliseul existentei a doua civilizatii crestine. In primul rand, complexul de inferioritate-superioritate al clerului ortodox in raport cu Roma. Care, indeniabil, detine toate argumentele scripturale si canonice pentru a pretinde pozitia de "cap al Bisericii". Pentru a pune in umbra aceste argumente care le stateau mereu in fata ochilor, sacerdotii ortodocsi au fost nevoiti fie sa se limiteze la o logica a "civilizatiei separate", care rezolva comod si impaciuitor problema intaietatii Bisericilor, fie sa argumenteze (plecand in general de la Apocalipsa dupa Ioan) ca Roma s-a transformat in "tarfa Diavolului" – cu intreaga eschatologie uzuala in cazuri de gen – Bizantul devenind astfel, firesc, noul centru de coordonare si rezistenta crestina. Ecourile acestui mod de gandire, nascut la sfarsitul primului mileniu, sunt inca extrem de vii in randul corpului sacerdotal ortodox, blocheaza durabil reunificarea Bisericilor si pot uneori – mai ales in Rusia, Grecia si

Serbia, tari cu o perceptie mai ridicata a propriului “exceptionalism” – sa genereze si miscari socio-politice relevante (dar pasagere).

Al doilea complex de inferioritate-superioritate care a perpetuat cliseul dublei civilizatii crestine este cel al culturii occidentale in raport cu Bizantul. Secolele (aproape mileniul!) in care Occidentul “barbar” a privit pios spre Levant pentru a recepta cultura clasica sau elementele de baza ale civilizatiei au generat in randul umanistilor o sete naturala de revansa. Ori umanistii lui Erasm sunt creatorii modernitatii occidentale si ai esafodajului ideatic pe care se sprijina mediul intelectual si academic al lumii vestice. Ei sunt cei care au generat in mod direct Renasterea si in mod mediat **Reforma *dupa ce au reusit performanta de a-i face inutili in vest pe invatatii greci***. Eliminarea monopolului pe care intelectualul bizantin il avea in Occident a fost pentru umanisti nu doar o problema de orgoliu, ci, in primul rand, una de supravietuire pe “piata muncii”: atata timp cat in fisa postului unui invatat elina si Aristotel erau domenii esentiale, grecii beneficiau de un avantaj care a blocat o perioada nasterea unei clase de intelectuali occidentali.

Umanistii au raspuns acestei provocari in trei moduri:

1. Impunand progresiv imaginea caricaturala a invatatului grec lenes, puhav, mieros si predispus la tradare. E un motiv recurent in intreaga literatura umanista.

2. Izbutind sa invete greaca si sa inteleaga cultura elina mai bine decat grecii. E marele – aparant bizarul – proiect al lui Erasm, care a reusit performanta uluitoare de a transmuta mostenirea socratica in Occident inainte ca statul bizantin sa se prabuseasca in fata Islamului.

3. Pregatind – pentru ca proiectul “grecizarii” era totusi coplesitor – emergenta culturilor si limbilor nationale in Occident.

Efortul umanist de a-i elimina pe greci de pe “piata de munca” a invatatilor si dascalilor a inceput, deloc intamplator, dupa un moment uluitor (un soi de 11 septembrie al epocii) din istoria relatiilor Bizant-Occident. In anul 1204, o armata occidentala (germano-venetiana) prinsa initiala, prin contract, in luptele interne ale Levantului, a avut ideea nastrusnica de a ataca Constantinopolele. Prestigiul orasului in epoca era neegalat – el nefiind cucerit vreodata de la intemeiere, de aproape 900 de ani. Totusi, orasul a cazut in fata a numai 20.000 de occidentali care, inca ametiti de succesul lor disproportionat, si-au proclamat rapid propriul imperiu latin al estului.

Cucerirea si metabolizarea militara si intelectuala a Bizantului – spatiul de nucleu al civilizatiei crestine in epoca – a fost marele proiect vinovat, ascuns, “incestuos” al lumii occidentale post-barbare. Pentru a izbandi in acest proiect care concentra nelimitatele resurse de trufie si frustrare ale barbarului, Occidentul a construit o veritabila ideologie a adversitatii cu lumea ortodoxa, a diferentei civilizationale, a schismei radicale. Prin intermediul umanistilor, rezidurile acestei ideologii s-au perpetuat in spatiul academic european (fiind confirmate constant de atacurile clerului ortodox si de interesele geostrategice ale Rusiei) ajungand de la Hegel si Guizot pana la Toynbee si Huntington. De unde, cum spuneam, este preluata ca “legitima” de ideologii eurasianismului.

Cat despre criteriul economic-capitalist, care functioneaza uneori tacit (ca rest al complexului de inferioritate-superioritate occidental) pentru a postula o diferenta de proprortii civilizationale intre Ortodoxie si Occident, ma voi multumi sa arat, odata cu Kenneth Pomeranz, ca el functioneaza la fel de bine in cadrul lumii Occidentale, cu propriile sale decalaje si intarzieri, dupa cum spiritul protestant “weberian” care a mosit capitalismul nu este o realitate specifica intregului Occident, ci numai unui spatiu de nucleu al acestuia: “Europa Occidentala este un construct social, economic si politic, si nu o entitate geografica reala: Irlanda, sudul Italiei si mare parte din Peninsula

Iberica, de exemplu, nu au beneficiat prea mult de dezvoltarea economica considerata de obicei o trasatura europeana sau vest-europeana"(*The great Divergence: China, Europe and the Making of the Modern World Economy*).

Ei bine, regasirea civilizatiei Crestine unice – care a inceput prin decizia politica de extindere a NATO si UE in zonele "oferite" pana atunci civilizatiei Ortodoxe ***– nu este in niciun caz, in ciuda substratului sau, una de tip religios, ci are loc in termeni ideologici***. E o idee de o importanta decisiva nu doar pentru destinul Crestinatatii, ci al oricarei civilizatii care se doreste competitiva.

Alaturi de revolutia capitalista si tehnologica, lumea crestina a mai infaptuit, prin reinterpretarea continua a gandirii grecesti de catre occidentali, o a treia revolutie, la fel de importanta: revolutia filosofica. Aceasta revolutie a reusit, plecand de la imperative precum dubitatia metodica, coerenta logica, refuzul premiselor transcendente, sa analizeze critic resorturile ultime ale societatii si sa afirme faptul ca trainicia unei civilizatii sta, intre altele, in separarea religiosului de politic***. In mod exceptional, civilizatia Crestina, prin intermediul unor filosofi crestini, a deconstruit crestinismul insusi si a inteles slabiciunile unei civilizatii care se legitimeaza si se defineste politic prin religie.***

Este o reusita magistrala – doar aparent masochista sau suicidara – care a oferit si inca ofera spatiului euro-atlantic un important avantaj civilizational. Si asta pentru ca, in mod evident, o civilizatie care se legitimeaza religios isi impune voluntar o dubla presiune (interna si externa) care va sfarsi fie distrugand-o, fie epuizand-o.

O civilizatie care se defineste religios va fi, in primul rand, emaciata de erezii, schisme si miscari laice interne. Crestinatatea insasi a cunoscut in detaliu nenumaratele forme de ruptura care survin intr-o civilizatie

esentialmente religioasa: ereziile teologice plasate pe axa geografica nord-sud si est-vest, Marea Schisma, Reforma, Inchizitia, crizele bisericilor nationale, persecutiile, razboaiele religioase ale tuturor impotriva tuturor – o calamitate sociala si umanitara.

In orice alta civilizatie religioasa a trecutului sau prezentului (Islamul e exemplul cel mai usor de utilizat, dar ne putem gandi si la revolutiile religioase din Egiptul clasic) vom observa aceeasi tendinta***: creativitatea si nevoia de diferenta aplicate unui univers de referinta politico-religios genereaza confruntare si – pentru ca nu poti face compromisuri cu lucruri sfinte – conflict.*** In plus, pentru ca orice societate religioasa tinde in mod natural spre forma sa ideala – teocratia, si pentru ca teocratia genereaza pe termen mediu un spirit laic revolutionar care i se opune (vezi evolutiile recente din Iran si chiar Egipt), o astfel de societate va fi mereu in pragul unui razboi civil intern.

Impulsul conflictual al unei civilizatii care se defineste religios se manifesta si in exterior: o mare religie care are la indemana mijloacele militare ale unei civilizatii isi va exprima prin razboi nevoia de universalizare, ducand adevarul revelat tuturor, ceea ce, pe termen lung, ii va epuiza resursele. Sansa crestinismul este de a fi inteles acest lucru in urma cu cateva secole, dupa nenumarate Cruciade si razboaie religioase, in timp ce Islamul inca mai mediteaza la el prin Jihad. Evreii – care formau o civilizatie prin excelenta religioasa – au cunoscut exilul pentru ca nu au acceptat nicio clipa compromisuri politice pe marginea Dumnezeului unic.

Sunt doar cateva dintre motivele pentru care, dupa 1989, reunirea civilizatiei Crestine unice a avut loc, prudent, pe cale ideologica, nu nemijlocit religioasa. Ideologia in sine nu constituie un instrument magic si nu este superioara religiei: nazismul si comunismul au reprezentat, in fond, tentative de a genera noi civilizatii ideologice din centrul lumii crestine, pe ruinele acesteia. Insa, cu aceste lectii invatate, apelul politic la o doctrina rationala se

dovedeste astazi, la proba practica, mai eficient decat cel la religie: civilizatia Chineza si cea Crestina, cele mai puternice ale momentului, sunt civilizatii care se definesc ideologic, in timp ce Islamul, care mizeaza pe religie, e sfasiat de revolutii si conflicte.

E decisiv pentru viitorul Rusiei sa inteleaga acest lucru – si vom dezvolta aceasta idee la momentul potrivit. Mizand, prin Dughin de pilda, pe edificarea unei ideologii a ciocnirii civilizatiilor in care Rusia conduce o civilizatie ortodoxa definita religios, marea putere slava pariaza pe un instrument ineficient, riscand sa mai iroseasca un secol de partea ideologiei infrante in loc sa se alature "vagonului triumfal".

Vagon in care se afla deja civilizatiile ideologizate Sino-socialista si Crestin-democrata. Adaugarea declinarii ideologice ("democrata") la cea profund identitara ("crestina") are scopul de a inlatura orice exces in lectura cuvantului "crestin". Ideologicul "democrat" ne asigura ca sunt in eroare atat crestinii militanti care asteapta de la civilizatia Crestina o aprofundare religioasa interna si externa, cat si agnosticii, ateii si anti-crestinii care nu inteleg ca lucram cu un concept identitar, nu cu unul religios.

Vorbeam mai sus despre revolutia filosofica a civilizatiei Crestine – revolutie prin care aceasta a facut pasul dinspre o auto-definire religioasa catre una ideologica. Doua sunt, in rezumat extrem, momentele-cheie ale acestei revolutii – si ambele tin de munca unor filosofi crestini care – ar spune azi Dughin sau islamistii radicali – au formulat o doctrina "universalista" si "imperialista" unde "Dumnezeu" sau "dreptul la diferenta" nu mai au loc.

Primul este John Locke, care, in 1689, in *Al al doilea tratat despre guvernare*, a realizat experimentul mental uzual in epoca de a reaseza omul in starea sa naturala, pre-sociala, si de a observa apoi, pas cu pas, alegerile politice rationale ("constitutionale") pe care acesta le-ar face. Din experimentul

lui Locke au rezultat o serie de idei vizand controlul societatii civile asupra statului, spatiului mare de libertate individuala pe care il pastram dupa ce oferim statului o parte limitata din aceasta pentru a ne fi asigurata securitatea, delegarii limitate a puterii s.a.

Al doilea filosof este Kant care, in 1784, in *Intemeierea metafizicii moravurilor*, isi propune sa identifice un principiu etic universal, absolut – un imperativ moral al oricarei vointe. In a treia formulare kantiana acest imperativ este: "Fiecare fiinta rationala trebuie inteleasa ca una care trebuie sa se priveasca pe sine ca o vointa universal legislatoare prin toate maximele sale" (Asa incat: "Actioneaza ca si cand maxima ta poate servi in acelasi timp ca maxima universala pentru toate fiintele rationale"). Importanta demersului kantian este evidenta: in primul rand cautarea sa are o valoare universala – nu se aplica unui spatiu moral anume, unei religii sau unei civilizatii. Si rusul, si chinezul, si hindusul ar trebui sa ajunga, pe cale rationala, la acelasi imperativ categoric – indiferent de codul etic pe care il practica. Implicit, actul kantian de cautare a principiului etic suprem e unul perfect autonom, accesibil oricarei persoane – nu doar unui prusac sau unui londonez.

Punand laolalta ideile formulate de Locke si Kant putem contura, *grosso modo*, liniile de forta ale ***doctrinei universale si liberale care constituie aspectul ideologic al civilizatiei Crestine***. Democratia, drepturile omului, puterea societatii civile, statul de drept, libertatile individuale – toate sunt prezente, prin deductie, intr-o forma universala, accesibila fiecarui individ, fara intermedierea unui grup etnic anume sau unui sistem moral de referinta. *Aceste valori* sunt rezumate in declinatia ideologica "democrata" a civilizatiei Crestin-democrate. Prin intermediul *acestor valori* s-a reunificat civilizatia Crestina pe masura ce statele ortodoxe (Grecia, Bulgaria, Romania, in timp Serbia sau Moldova) devin membri ai UE si NATO. Si de caracterul universal al *acestor valori* se simt amenintate civilizatiile care aleg sa se auto-defineasca religios in loc sa o faca ideologic.

Sa-l ascultam pe Dughin:

”In ce consta liberalismul initial? Eliberarea individului de toate formele de identitate colectiva. Acesta era sensul liberalismului. Dar care sunt aceste forme de identitate colectiva? In primul rand nationala si religioasa.

Religioasa. Asta inseamna ca tu poti sa te inchini lui Dumnezeu, insa doar in calitate de individ. Drept consecinta, Biserica a fost lipsita de dimensiunea sociala, politica. De aici a pornit si procesul secularizarii.

Nationala. Tu trebuie sa te eliberezi te apartenenta nationala, tu esti om, esti cosmopolit, sa treci peste hotar si sa traiesti oriunde. Si te reprezinti doar pe tine, nu reprezinti poporul tau. Deci, sunt inlaturate toate identitatile colective si te eliberam de identitatea colectiva a natiunii.” (*Aleksandr Dughin, Discurs despre cea de-a patra teorie politica, Universitatea din Chisinau, 17 iunie 2013*).

Sa privim atent: argumentul lui Dughin (liberalismul nu gandeste individul din perspectiva identitatilor colective), argument utilizat si de reactionarii fracezi post-Bastilia, functioneaza aici nu anume impotriva “liberalismului”, ci impotriva oricarei constructii logice, deci universale. Zborul unui avion, de exemplu, vine in urma unei suite de operatiuni logice cu concepte fizice universale. Un avion nu zboara ruseste, crestineste, frantuzeste – ci reprezinta rezultatul unui rationament universal accesibil (asadar fiecarui individ in parte, fie el si francez). La fel se intampla cu experimentele filosofice propuse de Kant si Locke: un rus, un crestin, un roman tot la principiile celor doi occidentali vor ajunge, pentru ca logica nu functioneaza nici etnic, nici religios. Daca te temi de libertate sau autonomie morala – atunci tot ceea ce poti face este sa fugi de cele doua experimente; altfel ele sunt legice, necesare si valide.

In al doilea rand, atribuirea unor ganditori precum Kant sau Locke – crestini loiali tarilor lor – intentia de a nega religia sau natiunea e incompatibila cu intreaga lor opera; e suficient sa o consultam.

In al treilea rand, cel mai bun garant al faptului ca democratia liberala este compatibila cu religia tine chiar de originea crestina a acesteia: ***civilizatia Crestina este cea care, filtrand mostenirea clasica si producand o revolutie filosofica, a inventat democratia liberala si, mai mult, a reusit sa se reunifice (dincolo de clivajul Occident-Ortodoxie) chiar in logica acestei ideologii.***

Capitolul III. Mutarile clasei securizatoare ruse si principiile fixe ale unei ideologii imperiale “a la carte”

Puterea pe care Rusia a atins-o prin intermediului constructului ideologic numit URSS a fost uluitoare. Gratie posibilitatilor nelimitate oferite de halucinatia ideologica si capacitatii totalitarismului de a impune si atinge obiective pe care o societate libera nu le-ar accepta, Rusia a ajuns si a ramas o perioada indelungata pe “acoperisul lumii”. In acest timp, insa, marile goluri de infrastructura economica si de eficienta manageriala isi pregateau revansa – iar caderea de pe “acoperisul lumii” direct in bratele saraciei, haosului si umilintei trebuie sa fi fost dureroasa. Anii lui Eltin sunt, pentru solidul “exceptionalism” rusesc, printre cei mai intunecati si stingheritori ai istoriei.

Ceea ce Rusia traieste incepand cu Putin – si probabil o lunga perioada dupa acesta – este si va ramane profund marcat de “complexul Eltin”. Deschizand portile tarii pentru democratizare, aflux de capital strain, colaboare in plan militar si de *intelligence* cu parteneri vestici, Eltin a impins Rusia intr-o perioada naturala de anomie, turbulenta, confuzie si vulnerabilitate – ***turmoil*** e termenul folosit de politologii anglo-saxoni.

Pe langa efectele distructive obiective ale unei asemenea anomii asumate, aceasta dezordine nu putea sa nu fie vazuta si folosita de marile puteri ca o oportunitate de a deslusi rapid secretele militare, economice, strategice ale fostului colos. Cand primesti pe neasteptate cheile magazinului cu dulciuri, cu toate ispitele interzise care se ascundeau aici candva, nu te poti abtine sa nu arunci o privire prin sertare. Ori, pentru elita militara si de *intelligence* a Rusiei, o astfel de situatie era inacceptabila.

Din ratiuni de simplificare (FSB, GRU, SVR, FAPSI, GUSP, plus o intreaga casta militara rusa sunt obositor de repetat) vom numi casta militara si din zona serviciilor secrete insarcinata sa asigure siguranta nationala a Rusiei ***grup securizator***. Un astfel de grup a existat si exista la nivelul oricarui stat – iar termenii in care este educat sa gandeasca sunt relativ similari: ***apararea granitelor si a suveranitatii, teritoriul national "sacru" si "inviolabil", prezervarea proactiva a intereselor de securitate nationala, pastrarea secretelor strategice, protejarea si dezvoltarea resurselor de putere*** s.a. Cu astfel de notiuni opereaza, in egala masura, grupul securizator american, cel rus sau cel chinez, ideologia politica oferind doar limitarile sau fortand excesele.

Casta securizatoare germana, de pilda, si-a pastrat o oarecare autonomie (si un vag impuls critic) chiar si atunci cand directiile politice fixate de Hitler pareau ca ii exprima in cea mai inalta masura interesele. Casta securizatoare sovietica a fost total dominata politic de Stalin, dar, dupa moartea acestuia, a reusit sa-si dezvolte continuu influenta si, de la un punct, sa rebalanseze raportul de putere cu politicienii. In SUA, grupul securizator, desi extrem de puternic, a fost intotdeauna loial *leadership-ului* politic (desi exista si aici, de pilda, mitul urban – sau cult, daca ne gandim la Oliver Stone – al asasinarii lui Kennedy de grupul securizator ingrijorat de compromisurile acestuia pe fondul deteriorarii starii de sanatate).

In Franta, avand in vedere esecul asumat de politicieni in fata Germaniei naziste, grupul securizator s-a auto-divizat functional, primind atat misiunea tactica de a asigura continuitatea nationala franceza prin compromisul lui Philippe Petain, cat si de a denunta strategic acest compromis prin Charles de Gaulle. In ciuda conflictului politic dintre Petain si de Gaulle, cei doi au indeplinit, din perspectiva obiectivelor de fier ale castei securizatoare, functii deopotriva necesare pentru prezervarea intereselor Frantei: Petain a salvat prin compromis diplomatic statalitatea franceza si o parte din resursele puterii

acesteia, castigand timp, in timp ce Charles de Gaulle a recuperat suveranitatea si teritoriul national “sacru” in integralitatea sa.

In Turcia, grupul securizator a realizat si pastrat o revolutie laica, anti-otomana si anti-Islamica, dovedindu-se un factor de stabilitate si progres socio-economic. Oarecum urmand acest *pattern*, desi cu evolutii imprevizibile, Islamul pare a se pregati in zilele noastre de un clivaj intre ***grupurile islamiste*** (religioase si cu vocatie trans-nationala) si ***grupurile securizatoare*** (laice si nationale). Avem in Egipt un astfel de conflict si e posibil ca revolutia siriana, initial una politica si democratica, sa sfarseaza conformandu-se aceluiasi tipar, pentru ca in Islam doar taberele amintite pot sustine un conflict pe termen lung: tertul este exclus rapid.

In sfarsit, cel mai interesant si mai util exemplu este cel al grupului securizator din Israel. Fiind probabil statul care cunoaste, in mod constant, cel mai ridicat nivel de amenintare in termeni de securitate, Israelul a generat, in practica, un sistem prin care ***grupul securizator se auto-controleaza prin intermediul politicului.*** Deciziile importante se afla intotdeauna aici in mainile clasei politice – iar grupul securizator este loial si sensibil la nevoile opiniei publice. Totusi, in practica, liderii politici care supervizeaza activitatea securizatorilor sunt ei insisi membri de elita ei castei securizatoare. Sa privim, de pilda, la cativa reprezentanti ai unitatii de ultra-elita Sayeret Matkal, care asigura misiunile de risc maxim – in teritoriul inamic sau in contexte de amenintare terorista imediata – pentru fortele armate israeliene: Baniamin Netanyahu, Moshe Yaalon, Danny Yatom si, desigur, Ehud Barak (care va ramane faimos pentru operatiunea Spring of Youth, in care a condus in Beirut, deghizat in femeie, cu sutienul plin de explozibil – ba chiar prefacandu-se in momente critice ale operatiunii ca se saruta cu colegul sau Muki Betzer – o forta operativa Sayeret Matkal care a ucis liderii organizatiei Septembrie Negru si a distrus sediul Organizatiei pentru Eliberarea Palestinei); pe legendarul lider

militar Ariel Sharon doar o problema tehnica, de organizare interna, l-a tinut departe de Sayeret Matkal.

Desi urmeaza un parcurs politic firesc si se supun regulilor partinice, liderii politici ai Israelului sunt asadar, in fapt, alesi dintre membrii cei mai importanti si mai specializati ai grupului securizator (un *cursus honorum sui generis*: luptator in fortele speciale – sef politic al unui minister de forta – prim-ministru). Am folosit exemplul Sayeret Matkal si Ehud Barak pentru a arata cat de adanc si de sensibil este acest grad de specializare – care solicita luptatori cu experienta combativa directa si extrema, trecuti prin cele mai riscante misiuni. Motivul e usor de inteles: in conditiile in care deciziile de securitate se afla in mainile decidentilor politici – iar provocarile de securitate ale Israelului sunt multiple, asimetrice, urgente si grave – grupul securizator trebuie sa aiba in liderul politic un partener capabil sa inteleaga imediat necesitatea unor operatiuni pe care, sa spunem, un politician parasutat aici din tihnita lume scandinava nu le-ar intelege in ruptul capului si le-ar bloca constant. Asta nu inseamna, in mod evident, ca liderul politic este "captivul" clasei securizatoare – de foarte multe ori luptatorii-politicieni refuzand sa aprobe actiuni pe care grupul securizator le recomanda. Inseamna doar ca, prin intermediul politicienilor cu formatie militara, grupul securizator are garantia ca "NU" (atunci cand el apare) este optiunea strategica adecvata, careia i se poate supune fara tensiuni, nu rezultatul ignoratei.

Avand in minte aceste exemple, putem privi de pe pozitii analitice mai solide situatia cu care, la inceputul anilor 90, se confrunta grupul securizator rus. Acesta era obligat – prin vocatia si programarea oricarui grup securizator, asa cum am explicat – sa reactioneze la criza prelungita si, mai cu seama, la periclitarea secretelor sale militare. Ne putem imagina discursul pe care orice membru al unei caste securizatoare (nu neaparat rus) l-ar fi rostit in fata catastrofei:

"Tara mea isi pierde accelerat din putere – iar datoria mea este prezervarea acestei puteri. Tara mea pierde teritorii si zone de influenta traditionale – iar datoria mea este apararea acestora. Tara mea isi devoaleaza secretele strategice si este compromisa informational – iar datoria mea este sa impiedic acest lucru. Tara mea isi iroseste – din cauza coruptiei – resursele militare. Tara mea, pe scurt, este mai vulnerabila ca niciodata – ori eu sunt unul din cei care trebuie sa ii asigure siguranta".

Confruntati efectiv cu o provocare pe care o vedeau in acesti termeni, membrii grupului securizator rus au luat, inca din perioada lui Eltin, o decizie fundamentala pentru istoria contemporana a Rusiei: aceea de a interveni in societate si de a opri procesul anomic de tranzitie. Nu vom sti niciodata – ar fi istorie contrafactuala – daca a fost o decizie corecta: daca Rusia putea iesi transfigurata, democratizata si competitiva economic dupa doua-trei decenii de turbulente – sau daca ea se indrepta in mod categoric spre dezastru si anarhie. Cert e ca, spre deosebire de momentul similar cand KGB a fortat o lovitura de stat si Eltin l-a infruntat pe tancuri, acum grupul securizator era partial reformat, scuturat de ideologia sovietica si obisnuit deja sa gandeasca in termenii comunicarii de masa si relatiilor publice.

N-am avut, asadar, nici o criza vizibila, nici o lovitura de stat condusa de ramasite comuniste demodate si inadecvate; pur si simplu ne-a fost livrat un lider (Putin) care, reprezentand grupul securizator si in acord cu acesta, va conduce Rusia in urmatoarele decenii. Urma sa o faca, pe cat era posibil, respectand formal ritualurile democratice (e mai simplu asa), dar urmarind inainte de toate si dincolo de orice interesele de securitate si putere ale tarii.

Primele misiuni asumate de grupul securizator prin Putin aveau o ***dimensiune reactiva:*** trebuia oprit declinul – haosul social in interior, hemoragia de capacitate militara, de informatii si de prestigiu in exterior. Iar acest lucru nu se putea face decat printr-un puternic *influx deauctoritas,*

potestas ori *imperium* in jurul lui Putin: orice forma de prestigiu sau putere efectiva era utila si trebuia stoarsa de semnificatii. In al doilea rand, resursele strategice urmau a fi recuperate din mainile "hazardului capitalist" si controlate sau folosite in acord cu intesele generale de mare putere ale Rusiei. In al treilea rand, fortele militare urmau sa se regrupeze, redescopere si retesteze in jurul unor conflicte zonale care le puteau asigura si refacerea prestigiului pierdut.

Dupa bifarea acestor puncte, noua elita rusa – in care liderii politici si grupul securizator lucreaza sincronizat, formand in esenta un corp comun unde fiecare e partenerul si prizonierul celuilalt – a inteles ca trecerea planului de "renastere ruseasca" in faza proactiva solicita ***aparitia unei oferte ideologice*** in lipsa careia o mare putere actioneaza improvizat si incoerent.

"Principalul imperialism pe care il exercita americanii este imperialismul atractiei", spunea Max Lerner in 1957 (*America as a Civilization*); in fapt, orice mare civilizatie exercita, inainte de toate, o puternica forta de seductie prin intermediul culturii si al proiectului sau ideologic si moral: instituirea Imparatiei lui Dumnezeu, a pacii eterne, a libertatii si drepturilor omului, a omului nou, a rasei absolute, a iluminarii sau egalitatii depline. Societatile care au ales sa se dezvolte exclusiv militar si pentru cucerire, fara a investi resurse in auto-definirea culturala si ideologica (mongolii, hunii) s-au limitat la succese scurte, perisabile, care nu au lasat urme in istorie. Civilizatiile care, dimpotriva, si-au asumat o mare misiune spirituala (evreii – pazitorii Dumnezeului unic) au supravietuit chiar si celor mai aberante proiecte menite sa-i distruga.

Proiectul ideologic necesar Kremlinului pleaca de la o serie de conditionari obiective. El trebuie sa asigure, in mod imperativ, pentru a satisface obiectivele strategice ale Rusiei:

a. O forta de seductie importanta, care sa topeasca rezervele si animozitatile acumulate la adresa Rusiei in perioada comunista si chiar tarista;

b. Satisfacerea "exceptionalismului" rusesc – element specific "sufletului rus" si la care un stat care a stat pe "acoperisul lumii" nu poate renunta;

c. Promovarea intereselor de mare putere ale Rusiei si asigurarea unui rol special intre state.

Pe langa aceste conditii tari, care tin de modul in care se auto-defineste orice natiune importanta in termenii realismului politic, rusii par sa mai opteze pentru o a patra conditie, care tine mai putin de necesitatea realista cat de "elanul" specific statelor cu irepresibila vocatie imperiala:

d. Ideologia cautata trebuie sa asigure premisele unei Rusii intr-o ***continua expansiune*** **de putere si influenta** (am evitat cuvinte sensibile precum "teritorial", ele nu trebuie insa excluse).

Acestea sunt coordonatele temei primite de intelectualii rusi – si nimic altceva nu e fundamental si inevitabil in efortul de a forja Noua Doctrina a Marii Rusii. E foarte important sa intelegem acest lucru – ca doar cele patru sunt directii impuse – atunci cand vom incepe sa deconstruim oferta ideologica propusa de "castigatorul" acestei competitii intelectuale – filosoful Aleksandr Dughin. Care, trebuie spus, reprezinta in fapt a doua expresie (si faza – cea ideologica) a efortului clasei securizatoare ruse de a genera renasterea puterii nationale (dupa Putin – faza politica).

Si asta pentru ca, asa cum vom vedea in capitolul urmator, dupa ce bifeaza jaloanele necesare, prestabilite ale noii ideologii, Dughin isi foloseste libertatea creativa pentru a face o serie de optiuni filosofice si politice hazardate, exotice, care pe termen mediu si lung se pot dovedi riscante si

ineficiente chiar pentru atingerea obiectivelor nationale fixate de clasa securizanta:

1. Opteaza pentru o abordare adversativa la adresa Occidentului si foloseste in acest sens o strategie a “hackerului”, concentrandu-se pe punctele vulnerabile ale vestului – asa cum procedau candva marxistii si neo-marxistii. Dughin nu foloseste insa argumentele stangii (“descompunerea capitalista”) ci imprumuta tot aparatul argumentativ al dreptei europene (de la conservatori pana la extrema dreapta). Totusi, desi multe din argumentele sale sunt doar expresii tari ale unor pozitii conservatoare si crestin-democrate europene sau americane, Dughin ignora total existenta acestei familii politice (nu exista pentru el decat liberalism, fascism, socialism), proclamand ca Occidentul inseamna exclusiv “liberalism” cu vocatie imperialista.

2. Opteaza pentru a definire religioasa a civilizatiei Ortodoxe din jurul Rusiei, desi – asa cum am aratat in capitolul anterior – acest tip de definire se dovedeste la proba practica cea mai riscanta si ineficienta (in raport cu definirea ideologica, prin valori politice, asa cum procedeaza civilizatia Crestina si civilizatia Chineza)

3. Opteaza pentru o civilizatie Ortodoxa care conceptual nu a existat niciodata cu adevarat (fiind doar o sub-unitate a civilizatiei Crestine, ca si America) si care, in fapt, nu mai exista dupa ce tarile ortodoxe au inceput accesul in NATO si UE.

Capitolul IV. Anti-Dughin

Trei argumente se aduc, de obicei, impotriva unui demers articulat anti-Dughin.

Primul spune ca filosoful rus e de o calitate indoielnica: prolix, inconsistent, excesiv, incoerent. La fel s-a spus, insa, si despre Alfred Rosenberg – despre ideologii nazisti in general: ca au numai baliverne in cap.

Si chiar asa era; dar, dupa cum spune o formula clasica, *incepand cu Marx filosofia coboara in strada si devine ideologie* – iar strada poate avea gusturi intelectuale bizare. Faptul ca Rosenberg sau Dughin sunt ganditori indoielnici nu ii face deloc irelevanti. Ideile pot avea efecte serioase chiar si atunci cand sunt stravezii – se cer preventiv tratate cu seriozitate si fara pic de prezumtie academica.

Al doilea argument: Dughin e fascist, radical, extremist – deci un marginal cu care nu are rost sa-ti bati capul. Un minunat optimism respira din acest argument: extremismul si fascismul sunt fenomene depasite, lumea contemporana e sigura, duioasa, calina. Tot ce se poate: totusi, in aceasta lume sigura evreii din Ucraina estica tocmai au fost invitati sa se inscrie pentru a plati o taxa etnica; un batran din SUA a ucis trei evrei strigand Heil Hitler; Iranul – stat curtat de Dughin – vrea sa stearga Israelul de pe fata pamantului; forte neonaziste si revizioniste din estul si centrul Europei culeg, stabil si semnificativ, pana la o treime din voturi; granitele se schimba peste noapte, de la o luna la alta, fara antecedente diplomatice elementare. Oricat de *garantat-sigura* pare lumea in care traim, o oarecare vigilenta intelectuala – caracteristica unei inteligente intrepide – e totusi o forma de igiena morala.

Al treilea argument: Dughin e irelevant pentru Rusia politica, el nu exprima obiectivele Kremlinului si gandirea lui Putin. Pare util, din acest punct de vedere, un interviu pe care Alex Cautis l-a realizat cu filosoful:

"**Reporter**: Domnule Dughin, care este rolul dumneavoastra in politica de azi a Rusiei?

Aleksandr Dughin: Este o intrebare destul de dificila, pentru ca din punct de vedere formal nu ocup niciun post politic. Sunt consilierul presedintelui Parlamentului Rusiei, dar functionez ca expert independent. Din punct de vedere formal, influenta mea in politica ruseasca este zero. Dar, in acelasi timp, pentru ca in spatele actiunilor politice este campul de lupta al ideilor politice, al conceptelor politice, pot spune ca in acest domeniu ocup pozitia centrala in Rusia. Ideile mele geopolitice, despre spatiul eurasiatic le observam azi in curs de implementare in politica Rusiei.

Rep.: Il sfatuiti deseori pe presedintele Putin?

A.D.: Am o relatie speciala cu Puterea. Dar nu sunt legaturi formale, nu ocup oficial postul de consilier al presedintelui. Dar daca veti compara actiunile lui Putin cu ideile mele veti vedea o coincidenta aproape perfecta.

Rep.: Bun, dar haideti sa luam un caz concret: Crimeea. L-ati influentat pe presedintele Putin sa intervina asa cum a facut-o, in forta?

A.D.: Repet, nu sunt consilierul oficial al lui Putin. Dar se poate constata cum ideile mele, in special cele legate de Uniunea Eurasiatica, care este conceptul meu, sunt realizate de Putin. Ucraina in intregime nu poate fi in acelasi timp in Uniunea Europeana si in Uniunea Eurasiatica. Am dezvoltat aceasta idee in anii '90, cand prevedeam ca Ucraina se va dezintegra, iar parti din ea vor fi in Uniunea Eurasiatica. Este ceea ce vedem astazi ca se intampla cu sudul si

estul Ucrainei. Dar ce trebuie subliniat este ca ideile mele personale sunt puse in aplicare de actiunile personale ale presedintelui Putin. Ideile, la nivel filozofic, reprezinta ceva, actiunile politice sunt alt domeniu. Afinitatea dintre cele doua domenii, cel conceptual cu cel al actiunilor politice, nu trebuie privit ca fiind rodul unor actiuni personale, ci mai degraba ca fiind structura, destinul poporului rus. Nu sunt reusitele mele, nu sunt realitati individuale, e identitatea poporului rus cea care lucreaza." *(Alex Cautis, Interviu cu Aleksandr Dughin, Kamikaze, martie 2014)*

Este foarte posibil sa nu existe nicio relatie nemijlocita intre Dughin si Putin. Poate nici macar o cauzalitate directa intre ideile primului si actiunile celui de-al doilea. Totusi, asa cum spuneam in capitolul trecut, Putin si Dughin reprezinta momente legice in proiectul grupului securizator rus de a bloca declinul de putere si a asigura renasterea Imperiului Rus.

Acest grup securizator are nevoie presanta de un ideolog, asa cum – in urma cu cativa ani – avea nevoie de un lider politic relativ tanar, educat in propriile randuri si in propria logica. Si, tocmai pentru ca nevoia este presanta, riscul ca Dughin sa fie acceptat ***nefiltrat si integral,*** cu fraude si erori, de catre elita politica rusa este disproportionat.

Pentru a intelege aceste fraude si erori, trebuie sa urmam cele doua directii de forta ale muncii lui Dughin: ***discursul filosofic-ideologic*** si ***constructia geostrategica si civilizationala.***

Cea de a doua directie, asa cum spuneam in capitolul anterior, face parte din conditionarile obiective ale grupului securizator rus: cine doreste sa devina ideolog al Kremlinului trebuie sa legitimeze discursiv ambitiile de mare putere dinamica ale Rusiei si sa fundamenteze interesele ei locale si globale. *Totusi, asa cum voi arata, Dughin alege aici un drum infundat, pariind pe ortodoxie ca element-cheie al spatiului cultural si strategic rusesc.*

Prima directie, filosofica si ideologica, are in schimb un caracter mai liber; conditionarile sunt aproape absente, pentru ca grupul securizator solicita doar o concluzie anume – Rusia trebuie sa fie o mare putere – nu si calea spre aceasta, privind probabil cu onesta curiozitate modul in care se ajunge la ea. Aici, cu alte cuvinte, Dughin se poate exprima in voie, plenar, fara a atinge o lista de tinte prestabilite (sa fiu inteles corect: nu il acuz pe Dughin de oportunism intelectual, mi se pare de la sine inteles ca el se sincronizeaza onest cu obiectivele Kremlinului; spun doar ca aceasta sincronizare era necesara – fara ea Dughin nu mai era util, relevant si nu am fi auzit de el).

Aici apare, in fapt, pericolul intelectual pe care Dughinil aduce cu sine – atat pentru Europa, cat si pentru Rusia; si motivul real pentru care am insistat sa scriu aceasta lucrare: ***calea pe care el alege sa mearga pentru a atingele obiectivul geostrategic rusesc e mai riscanta decat obiectivul insusi.*** In fond, oricum ar sta lucrurile, cu ideologie sau fara ea, cu Dughin sau fara, Rusia tot ca un actor global major se va purta. Spiritul, logica, limitele in care o face sunt insa decisive.

Sunt multe moduri in care poti argumenta in sprijinul ideii ca Rusia trebuie sa fie o mare putere, cu spatii arondate si rol special intre state; anti-occidentalismul si anti-liberalismul hranite din existentialismul anilor 30 e cel mai pacatos dintre ele. E un drum seducator, care confera o oarecare noblete intelectuala (Heidegger), care nu a fost niciodata exploatat idelogic pana la capat (nazistii au fost ocupati cu razboiul) – dar care tot in buza celui de-Al Treilea Reich conduce. Si exista riscul real ca elita securizatoare rusa sa-si asume, odata cu scopul necesar (Rusia puternica) si o cale stranie, nesigura si agresiva spre acesta.

Sa ne aplecam insa, inainte de toate, asupra ideilor importante (si relevante!) ale ganditorului rus (am evitat deliberat zonele exotice sau

conspirationiste – miza nu este polemica la nivel personal, ci vizeaza suitele ideatice care pot deveni ideologie oficiala).

O prima astfel de idee postuleaza exista unui grup de trei teorii politice "occidentale":

"Exista trei ideologii politice sau teorii politice ale epocii moderne: liberalismul, socialismul (in sensul larg, care include si comunismul) si nationalismul (care include fascismul, nazismul sau national-socialismul). Sunt, de fapt, nu trei ideologii, ci trei grupuri de ideologii. Am putut sa observam ca in secolul XX, acestea au constituit esenta istoriei. In secolul XX s-a produs deznodamantul luptei dintre aceste trei ideologii ale modernismului, care au fost concepute inca in secolul XIX. A fost, de fapt, lupta pentru dreptul de a da sens istoriei, pentru a da sens epocii moderne. Fiecare dintre cele trei ideologii pretindea ca este adevarata expresie a modernitatii."

Cea mai veche dintre aceastea – si cea mai trainica – este liberalismul:

"Liberalii afirmau ca individul este culmea civilizatiei umane. Iar debarasarea de toate formele identitatii colective este cea mai inalta treapta de dezvoltare a omenirii. Aceasta este ideologia liberala a progresului – ideologia individualismului. In replica, comunistii declarau: nu, noi suntem purtatorii spiritului modernitatii. Noi vom succeda capitalismul si liberalismul. Iar fascistii spuneau ca: nu, noi, reprezentantii unei rase sau ai unui stat, suntem purtatorii viitorului, noi vom construi cel de-al treilea Reich, care va arata lumii intregi calea spre adevar."

Fascismul a fost eliminat rapid din istorie de alianta dintre liberalism si comunism:

“Si iata ca lupta pentru modernitate, care a fost cel de-al Doilea Razboi Mondial, a aratat ca prima ideologie (liberala) si cea de-a doua (socialist-comunista) s-au coalizat impotriva celei de-a treia (nationalist-nazista) si au distrus-o. Dupa Al Doilea Razboi Mondial, fascismul a disparut. Au mai ramas niste ecouri vagi, care nu sunt substantiale. Dar odata cu caderea regimului lui Saddam Hussein si Gaddafi, s-a terminat cu calea (ideologia) a treia.”

Apoi, in intervalul 1989-1991, socialismul se prabuseste, oferind liberalismului un veritabil monopol politic:

“Deci, dupa Al Doilea Razboi Mondial au ramas doua ideologii: cea liberala si cea socialista. Si iata ajungem in anul 1991. Cade Uniunea Sovietica. Cade lagarul socialist (sovietic) si ramane o singura ideologie – cea liberala, care sustine ca noi am luptat pentru a da un sens epocii moderne, noi am aratat ca cea de-a doua ideologie politica – comunismul, nu e viitorul, ci trecutul, ca nu e nici prezentul, ci, mai degraba, o deviere de la prezent. Asa ca acum existam doar noi, liberalii, si noi am obtinut o victorie globala.”

Liberalismul triumfal – a carui anatomie a fost desenata de Fukuyama – este universal, are vocatie imperialista si controleaza ideologic institutiile international:

“In 1992, Francis Fukuyama scrie lucrarea „Sfarsitul Istoriei”. Liberalismul a biruit si aici s-a terminat istoria. Nu mai exista politica, locul ei este preluat de economie, nu mai exista state, ele sunt inlocuite de lumea globala. Ramane numai individul... Si trebuie sa recunoastem ca, intr-un anumit sens, noi traim intr-o astfel de realitate. Avem o lume unipolara. Avem ideologia liberala cu protocoalele ei. Si care sunt acestea? In primul rand, drepturile omului. Dar prin om se intelege individul in conceptul occidental. Societatea de piata si dominatia fundamentalismului de piata, a monetarismului, care sunt impuse, practic, prin decret, intregii lumi si sub

supravegherea Fondului Monetar International si a Bancii Mondiale. Aceste institutii urmaresc ca monetarismul, politica liberala in domeniul economic sa domine peste tot, iar zona pe care nu o controleaza este declarata drept anomalie. Drept urmare, ni se spune: aveti o insuficienta de democratie, noi zburam catre voi. Respectiv, democratia liberala este o norma si regimurilor care nu o recunosc si nu o implementeaza li se refuza orice drept de catre Uniunea Europeana. Pentru ca in toate actele sale, UE mentioneaza ca nu intretine niciun fel de relatii cu regimurile *nedemocratice*."

Liberalismul a devenit, asadar, o realitate de drept si de fapt – nu mai e o simpla optiune ideologica:

"Acesta este liberalismul invingator, noi traim in aceasta teorie politica care chiar astazi cunoaste o schimbare esentiala. Ramasa fara dusmani, ea a iesit din sfera ideologiei formale, teoretice, intrand in sfera lucrurilor reale. Astazi liberalismul nu mai este o optiune, nu mai este o alegere, liberalismul este toata lumea. Lumea este liberala. Nimic nu e posibil fara liberalism. In afara liberalismului, va pierdeti dreptul de a va numi om, nu respectati drepturile omului si, drept consecinta, trebuie sa fiti pedepsit."

(Aleksandr Dughin, Discurs despre cea de-a patra teorie politica, Universitatea Populara din Chisinau, 17 iunie 2013)

Pe langa vocatia imperialista, liberalismul mai are un viciu: e o doctrina care capata sens numai in prezenta unui inamic care trebuie "negat" si "anihilat". Este, asa zicand, o ideologie negativa, a *eliberarii-de*, nu una pozitiva, a *edificarii-de*:

"In Occidentul modern, exista o ideologie dominanta – liberalismul. Are multe tipuri, versiuni si forme, multe neclaritati, dar esenta sa e intotdeauna

aceeasi. Liberalismul contine in structura sa fundamentala subtila urmatoarele principii axiomatice:

· individualismul antropologic (individul este masura tuturor lucrurilor);

· progresismul (lumea se indreapta catre un viitor mai bun, trecutul e intotdeauna mai rau decat prezentul);

· techniocratia (dezvoltarea tehnica si performanta efectiva sunt considerate drept maniera cea mai importanta de a judeca natura societatii);

· eurocentrismul (societatile euro-americane sunt acceptate ca standarde de masurare pentru restul umanitatii);

· economia e destin (economia libera de piata este unica forma a sistemului economic – toate celelalte tipuri trebuie reformate sau distruse);

· democratia este regula a minoritatilor (autoapararea impotriva majoritatii predispune mereu la degenerarea in totalitarism, "populism");

· clasa de mijloc este singurul actor social real existent si norma universala (independent de acest fapt – persoana a dobandit deja sau e pe cale sa devina cu adevarat parte a clasei de mijloc, e reprezentata momentan ca fiind clasa de mijloc);

· o singura lume, globalism (fiintele umane fiind in esenta aceleasi cu o singura distinctie – una individuala – lumea trebuie integrata pe o baza individuala, cosmopolitismul – cetatenie a lumii).

Exista o prevedere a ideologiei liberale care este responsabila pentru actuala criza. Liberalismul este, in centrul sau, profund nihilist. Setul valorilor aparate de liberalism este, in esenta, legat de teza principala – libertate,

eliberare. Dar libertatea, in viziunea liberala, este in esenta o categorie negativa: prevede sa fii liber de ceva (J.S.Mill), nu sa fii liber pentru ceva. Nu este accesoriu, este insasi esenta problemei. Liberalismul inseamna lupta impotriva tuturor formelor de identitate colectiva, impotriva tuturor tipurilor de valori, proiecte, strategii, scopuri, finalitati si asa mai departe, orice ar apartine colectivului, cel putin ne-individualist. De aceea, unul din cei mai importanti teoreticieni ai liberalismului, Karl Popper (urmandu-l pe F. v. Hayek) a stabilit in importanta sa carte "Societatea deschisa si dusmanii sai", considerata de G. Soros ca Biblia sa personala) ca liberalii trebuie sa lupte impotriva oricarei ideologii sau filosofii politice (de la Platon si Aristotel la Marx si Hegel) care ar propune societatii omenesti vreun scop comun, vreo valoare comuna, vreun sens comun. Orice scop, orice valoare, orice inteles al societatii liberale (societate deschisa), trebuie sa fie strict individual. Deci dusmanii societatii deschise (actuala societate occidentala de dupa 1991 si norma globala pentru tot restul lumii e considerata a fi precis acest model liberal al societatii deschise) sunt concreti. Inamicii principali sunt comunismul si fascismul (ambele aparute din aceeasi filosofie a Iluminismului cu concepte centrale non-individuale – clasa la marxism, rasa la national-socialism, Statul national – la fascism). Asadar, sensul luptei liberalismului in fata alternativei Moderne existente (fascism sau comunism) este destul de evident. Liberalii pretind ca elibereaza societatea de fascism si comunism, de cele doua versiuni majore moderne (explicit non-individualiste) ale totalitarismului. Lupta liberalismului in procesul de lichidare a societatilor non-liberale este destul de clara: dobandeste acest sens din insasi existenta ideologiilor care, in mod explicit, refuza sa accepte individul drept cea mai inalta valoare. Este destul de clar impotriva cui se indreapta aceasta lupta. Eliberare de ceva anume este stabilita ca o tinta. Dar faptul ca libertatea (asa cum e conceputa de liberali) este in mod esential o categorie negativa – nu e clar perceput aici. Inamicul e aici si este concret. Acest fapt confera liberalismului continut concret. Nu exista societate deschisa iar existenta ei factuala este suficienta pentru a justifica procesul de eliberare."

Dupa distrugerea fascismului si comunismului, asadar, liberalismul a intrat in criza, in lenta disolutie, pentru ca nu mai are un inamic de care sa ne elibereze:

"Acesta a fost in mod exact cel mai important moment al istoriei liberalismului. Si-a invins dusmanii dar, in aceeasi masura, si i-a pierdut. Liberalismul este in esenta eliberare, lupta impotriva a ceea ce nu este liberal (inca sau deloc). Asadar, tocmai de la dusmani liberalismul isi extrage adevarata ratiune de a fi, continutul sau. Atunci cand alegerea nu e libertatea (lucru reprezentat, la modul concret, de societatea totalitara), fie libertatea poate alege libertatea neluand in considerare libertatea pentru ceva, libertatea ca sa faci ceva anume… Atunci cand exista societate non-liberala, liberalismul este pozitiv. Incepe sa-si arate esenta negativa abia dupa victorie.Dupa victoria din 1991, liberalismul a trecut la faza sa imploziva. Dupa ce a invins si comunismul, si fascismul, a ramas singur. Fara nici un dusman cu care sa lupte. Si acesta a fost momentul de inceput al luptei sale launtrice, curatatorul liberal al societatilor liberale incercand sa lichideze ultimele elemente non-liberale ramase – sexismul, incorectitudinea politica, inegalitatea dintre sexe si ramasitele dimensiunii non-individuale a institutiilor precum Statul, Biserica si asa mai departe. Asadar, liberalismul are nevoie de un inamic de care sa se elibereze. Altminteri, isi pierde continutul, nihilismul sau implicit devine prea relevant. Triumful absolut al liberalismului este moartea sa."

Daca pana acum am recunoscut multe din ideile schitate ca apartinand unui repertoriu relativ comun al extremei drepte, extremei stangi, euro-scepticilor, anti-globalistilor si chiar conservatorilor (vom analiza mai jos unde intervine frauda intelectuala a lui Dughin), de aici lucrurile devin mult mai originale si creative. Si asta pentru ca Dughin propune doua idei tari:

a. Pentru a supravietui, liberalismul muribund are nevoie de un nou inamic. Acest inamic – care reprezinta "diferenta" – este Rusia lui Putin.

b. Pentru a supravietui la randul sau atacului liberal, Rusia lui Putin trebuie sa exprime (exprima oricum prin instinct, insa instinctul trebuie ideologizat si politizat) vocea celei de-a patra cai politice.

Sa vedem intai, printr-o citare larga, aproape integrala, care e logica agresiunii liberale impotriva Rusiei:

"Liberalismul a castigat la scara globala. Acesta este un fapt din 1991. Si a inceput totodata sa implozeze. A ajuns la punctul terminus si a inceput sa se lichideze pe sine. Migratia de masa, ciocnirea culturilor si a civilizatiilor, criza financiara, terorismul virtual, ascensiunea conflictelor etnice sunt marcile apropierii haosului. Asadar, acest haos pune in pericol Ordinea. Orice fel de ordine, incluzand insasi ordinea liberala. Cu cat liberalismul este mai de succes, cu atat e mai aproape de finalul sau. Ca si finalul lumii actuale. Aici ne ocupam de esenta nihilista a filosofiei liberale, de nimic ca si principiu interior (ego-)ontologic a libertatii de la ceva anume. Arnold Gehlen, antropolog german, a definit just individul ca "fiinta privata de ceva", Mangelwesen… Omul in sine nu e nimic. Preia tot ceea ce il alcatuieste de la societate, istorie, popor, politica. Asadar, daca se intoarce la esenta sa pura, poate sa recunoasca acolo nimicul. Abisul este ascuns in spatele fragmentelor de senzatii, ganduri vagi, dorinte obscure. Virtualitatea emotiilor subumane este un val subtire indaratul caruia e intunericul pur. Asadar, descoperirea explicita a ultimelor baze nihiliste ale naturii umane este ultima realizare a liberalismului. Dar acesta este sfarsitul. Ca si finalul celor care folosesc liberalismul in scop personal, beneficiarii expansiunii liberale, stapanii globalizarii. Orice ordine cade intr-o astfel de stare de urgenta a nihilismului. Si ordinea liberala, la randul ei.… Asadar, pentru a-si salva statutul, beneficiarii liberalismului au nevoie de un anume pas indarat. Liberalismul isi va recapata sensul confruntandu-se inca odata cu societatea non-liberala… Un pas inapoi reprezinta singura modalitate de a salva ramasitele unei lumi, de a salva liberalismul de el-insusi. Asadar, apare la orizont Rusia lui Putin. Nu antiliberala, necomunista. Intrucatva nici

prea liberala, nici pe deplin liberal-democrata, nici suficient de cosmopolita, nici atat de radical anti-comunista. Dar pe drumul devenirii liberale. Pas cu pas. In procesul de ajustare gramsciana a hegemoniei, transformismul.... Dar in agenda globala a liberalismului (SUA, NATO) este nevoie de un alt actor, de o alta Rusie care ar justifica Ordinea in tabara liberalilor, ajutand la mobilizarea Occidentului in afara problemelor sale interne, amanand intrucatva inevitabila eruptie a nihilismului launtric si salvand astfel liberalismul de la logicul apropiat sfarsit. De aceea ei au nevoie disperata de Putin, Rusia, razboi. Este singura solutie pentru a opri haosul Occidentului si pentru a salva ramasitele Ordinii... In acest jos ideologic, Rusia trebuie sa justifice insasi existenta liberalismului, deoarece insusi dusmanul este cel care da sens luptei in sociatatea deschisa si cel care ajuta la consolidarea si continuarea afirmarii sale globale. Islamul radical (al-Qaeda) a fost un alt candidat la acest rol, dar unui astfel de inamic ii lipseste statura. A fost folosit, dar la o scara locala. A justificat interventiile din Afganistan, ocuparea Irakului, ajutorul dat rasturnarii lui Kaddafi, inceperii razboiului civil din Siria. Dar a fost prea slab si primitiv ideologic pentru a reprezenta confruntarea adevarata de care liberalii aveau nevoie. Rusia – inamici geopolitic traditional al anglo-saxonilor – este cu mult mai serioasa, ca dusman. Se potriveste bine oricaror solicitari – istoria si amintirea razboiului rece sunt inca vii in memorie. Ura fata de Rusia este lucrul cel mai usor de provocat cu mijloace relativ restranse. Asadar cred ca acest razboi cu Rusia este posibil. Este necesar ideologic, ca ultima tentativa de a intarzia implozia finala a liberalismului occidental. Un pas inapoi."

Imperialismul liberal este impins in bratele razboiului impotriva Rusiei de imperative practice de neevitat:

"1. Razboiul cu Rusia ajuta la amanarea dezordinii comune la scara globala. Majoritatea tarilor fiind implicate in economia liberala, impartind axiome si institutii ale democratiei liberale si fiind direct controlate de SUA si NATO, vor consolida o data in plus latura Occidentului liberal in vanarea non-liberalului

Putin. Poate servi drept reafirmare a liberalismului ca identitate pozitiva, atunci cand identitatea-insasi este dizolvata de esenta sa nihilista

2. Razboiul cu Rusia va intari NATO si majoritatea covarsitoare a componentelor sale europene care vor fi obligate, odata in plus, sa considere hiperputerea americana ca pe ceva pozitiv si util, ramasita depasita a Razboiului Rece. In febra venirii rusilor celor rai, Uniunea Europeana isi va construi o noua loialitate fata de Statele Unite, salvatorul sau. Prin urmare, rolul conducator al Statelor Unite in NATO va fi reafirmat.

3. Uniunea Europeana se prabuseste. Amenintarea comuna a rusilor ii poate impiedica eventuala scindare, mobilizand societatile, insufland o data in plus popoarelor dorinta de a-si apara libertatile si valorile aflate sub presiunea Imperiului lui Putin;

4. Junta din Ucraina – de la Kiev are nevoie de razboi pentru a-si justifica toate faradelegile puse la cale pe Maidan la nivel juridic si constitutional, pentru a suspenda democratia (care le-ar impiedica controlul in regiunile Sud-Estice majoritar pro-ruse) si pentru a-si instala controlul si ordinea nationalista prin mijloace externe".

Rusia, desigur, nu doreste un astfel de razboi. Dar este obligata sa si-l asume si sa-l castige:

"Singura tara care nu doreste acum razboiul este Rusia. Dar Putin nu-i poate lasa pe radicalii anti-rusi sa inrobeasca o tara cu jumatate din populatie de origine rusa si cu multe regiuni pro-ruse. Daca o face, va fi invins si pe plan international, si intern. Astfel ca accepta, fara tragere de inima, razboiul. Si, odata intrata in acest razboi, pentru Rusia nu este alta solutie decat sa-l castige."

Razboiul impotriva liberalilor este, desigur, inainte de toate unul ideologic. Rusia nu este un stat aflat pe drumul aparent obligatoriu catre liberalism, care inregistreaza insa intarzieri de parcurs (un stat pre-liberal), ci unul post-liberal, care a descoperit alternativa celei de-a patra ideologii politice:

"Trebuie sa eliminam constient orice tentatia de incadrare a Rusiei ca putere pre-liberala. Trebuie sa nu-i lasam pe liberali sa se salveze de la apropiatul si fatalul sfarsit. Nu trebuie sa intarziem acest lucru, trebuie sa-l acceleram. Ca sa realizam aceasta, trebuie sa prezentam Rusia nu ca pe o entitate pre-liberala, ci ca pe o forta revolutionara post-liberala care se lupta pentru o alternativa de viitor a tuturor celorlalte popoare ale planetei. Razboiul rus nu va fi pentru interesele nationale ale Rusiei ci pentru o justa lume multipolara, pentru o demnitate reala si o reala libertate pozitiva – nu libertate de, ci libertate pentru. In acest razboi, Rusia va deveni exemplul de aparare a Traditiei, a valorilor conservatoare fundamentale, o eliberare reala exact de societatea deschisa si de beneficiarii sai – oligarhia financiara globala. Acest razboi nu este unul impotriva Ucrainei sau a unei parti a ucrainenilor. Nici impotriva Europei. Este impotriva (dez)ordinii liberale mondiale, iar noi nu vom salva liberalismul, ci-l vom ucide odata pentru totdeauna. Modernitatea a fost, in esenta, gresita. Noi suntem punctul terminus al Modernitatii. Celor care au croit Modernitatii destin propriu, starea sa de inconstienta inseamna ca e adevaratul final. Dar pentru cei care sunt de partea eternului adevar al Traditiei, al Credintei, al esentei spirituale si nemuritoare a omului, acesta va fi Noul Inceput… Cea mai importanta lupta acum este lupta pentru cea de-a Patra Teorie Politica. Aceasta este arma noastra, cu ea vom impiedica incadrarea lui Putin asa cum o doresc liberalii si reafirmarea Rusiei ca prima putere ideologica post-liberala luptand impotriva liberalismului nihilist de dragul unui viitor deschis, multipolar si cu adevarat liber."

(Aleksandr Dughin – Razboiul impotriva Rusiei in dimensiunea sa ideologica- Vocea Rusiei, martie 2014)

Cea de a patra teorie politica propusa de Dughin este o ideologie deschisa, o *invitatie-ideologica* mai degraba decat un edificiu finalizat. Ea se adreseza tuturor adversarilor liberalismului care au ceva de adaugat in armura de idei care va tine piept acestuia:

"Iata ca cea de-a patra teorie politica nu este nimic altceva decat o invitatie de a construi o alternativa politica acestui nou liberalism, dar fara a face un pas inapoi, fara a recurge la comunism sau la fascism. Asta este a patra teorie politica. Deci, este o invitatie la gandirea si elaborarea unui model politic care ar constitui o alternativa liberalismului, dar care nu are, deocamdata, identificat un continut. Este clar doar faptul ca noua ideologie trebuie sa fie contrara liberalismului, inclusiv radacinilor lui, ceea ce inseamna contrara modernitatii. Si, asa cum am spus, sa nu recurga nici la comunism, nici la nationalism si nici macar la o formula care le-ar combina pe cele doua. Si ce e interesant, multe cercuri intelectuale au acceptat invitatia de a participa la definitivarea celei de-a patra teorii politice si au gasit-o ca fiind foarte oportuna, foarte actuala. Asta pentru ca liberalismul care inainteaza peste noi este monstruos si pentru tarile in care el este oarecum la el acasa, acolo unde el a fost plamadit, dar si pentru tarile in care a fost exportat, impus, care au devenit niste colonii ale lumii liberale, cum e lumea a treia. Dar, asa cum am spus, chiar si occidentalii sunt ingroziti de ceea ce reprezinta liberalismul in formele lui actuale."

Poate ca cel mai important aspect filosofic al celei de-a patra teorii politice tine de delimitarea subiectului acesteia:

"Noi am facut cativa pasi in dezvoltarea acestei teorii politice. Deja am determinat cine este subiectul celei de-a patra teorii politice. Daca subiectul primei teorii politice (liberalismul) este individul, al celei de-a doua (socialismul) este clasa, al celei de-a treia (nationalismul, fascismul) – natiunea, rasa sau statul, in calitate de subiect al celei de-a patra teorii politice noi am propus

„Dasein”-ul. (Acesta este o notiune formata din doua cuvinte germane care literalmente inseamna „a fi aici” (da – aici; sein – a fi). De fapt, este un concept al filozofiei existentialiste a lui Martin Heidegger. Acest Dasein poate fi inteles ca popor, ca prezenta spirituala. Respectivul concept a fost elaborat si dezvoltat in prima jumatate a secolului XX. Este o categorie existentiala, nu este o abstractiune, pe baza lui s-a dezvoltat intreaga filozofie occidentala din ultima perioada. Deci, ideea Dasein-ului este subiectul celei de-a patra teorii politice. Ba mai mult, cea de-a patra teorie politica afirma ca Dasein-uri sunt sau pot fi mai multe. Dasein-urile tin de cultura, ele exista intr-un spatiu cultural concret. Asa ca Dasein-ul romanesc este unul, altul este cel rusesc, altul e cel german, cel nipon s.a.m.d. In felul acesta, cea de-a patra teorie politica nu mai este una universala, dar devine proprie, tine de fiecare mediu cultural luat in parte. Si asta deja face parte din filozofia eurasiatica, care afirma ca in diferite locuri ale lumii se formeaza si se dezvolta diferite centre cu particularitati culturale si antropologice diferite(…) Iata marele filozof roman Lucian Blaga vorbeste despre „spatiul mioritic” pentru romani. „Spatiul mioritic” inseamna si o anumita atitudine, o anumita perceptie a mortii de catre etnia (neamul) romanesc. Iar atitudinea fata de moarte, raportarea la moarte, perceptia ei, este una dintre principalele categorii existentiale ale Dasein-ului. Spaniolul Federico García Lorca defineste specificul spaniol de raportare la moarte prin teoria “duende”. “Duende” este o stare specifica care cuprinde fiinta spaniolului, spre exemplu pe dansatoarele de flamengo inainte de a incepe dansul sau pe toreadori inainte ca taurul sa se napusteasca asupra lor. In acel moment, potrivit lui Federico García Lorca, domnul Mortii patrunde in ei si acesta este, probabil, Dasein-ul spaniol. Rusii au, la randul lor, o alta perceptie a mortii. Nemtii, spre exemplu, au o perceptie eroica, sufletul neamtului e ca un cavaler care priveste moartea drept in ochi… In fine, pornind de la aceste perceptii adanci si specifice ale fiecarui neam, se vor defini, se vor crea sisteme politice diferite. Ca rezultat, vom obtine o lume formata din diferite culturi, o lume multipolara, o lume bogata, si nu una uniformizanta. La baza acestor sisteme politice nu va sta nici individul, nici democratia, nici liberalismul, nici

capitalismul, nimic nu e obligatoriu. Ci vom avea un sir de constructii economice, sociale, politice care pornesc din specificul cultural local al fiecarui neam.

(Aleksandr Dughin, Discurs despre cea de-a patra teorie politica, Universitatea Populara din Chisinau, 17 iunie 2013).

Sa oprim aici prezentarea filosofiei politice a lui Dughin si sa trecem la critica acesteia. In oferta ideologica a ganditorului rus apar trei fraude majore (ultimele doua afine, asociate) care fraudeaza intregul mesaj:

Prima frauda (filosofica): Prezumtia ca "Dasein-urile" – noii actori ai lumii lui Dughin – nu au capacitatea de a construi un spatiu de acord prin intermediul logicii – instrument universal care transcende Dasein-ul. Faptul ca exista un "sentiment al fiintei" specific rus, albanez sau francez nu inseamna ca rusul, albanezul si francezul reprezinta monade inchise, incapabile sa comunice intre ele. Chiar limbile – forme culturale care ne "fereca" trainic in noi – sunt depasite prin intemediul unor solutii de comunicare (mimico-gestuale) accesibile atat colonialistului olandez, cat si nativului african. Ori "vorbitul cu mainile" constituie o forma elementara a diferitelor limbaje abstracte, comune, prin care un Dasein poate comunica cu altul. Dughin aminteste, de exemplu, despre un simt al spatiului specific romanesc – idee propusa de Blaga; totusi, asa cum spuneam intr-un capitol anterior, avioanele romanesti zboara utilizand concepte spatiale universale, nu spatiul ondulat al lui Blaga.

Extrem de sensibil la "intraductibil" si la resursele profunde ale limbajului ("Zilele trecute am recitit Luceafarul. Nu are pereche in toata literatura franceza(…) Ce limba avem! Nu cunosc alta mai poetica. Din pacate, e intraductibila. Tradus, Eminescu ar deveni aproape caraghios… ") Emil Cioran se revolta in fata abuzului pe care Heidegger il face in beneficiul

limbajului si in dauna logicii universale: “Marea lui greseala este, dupa mine, ca a abuzat de resursele limbajului. Cum poate un filosof sa acorde atata importanta cuvintelor?”. Este motivul pentru care, la capatul lecturii “Sentimentului romanesc al fiintei”, Cioran afirma antologic ca se putea numi la fel de bine si “sentimentul paraguayan al fiintei”.

Dincolo de Dasein exista un teren comun, accesibil prin intermediul logicii universale, al “umanitatii”. “Specificul” fiintei noastre nu este si “capatul” fiintei noastre. Nici macar in domeniul absolut al “sentimentului” – care este iubirea – Dasein-ul nu ramane blocat in sine: un rus poate sa iubeasca o irlandeza, ba chiar si un irlandez.

Dughin utilizeaza ideea “diferentei” intocmai cum a fost aceasta folosita in cosmologie pana mai ieri, cand “Pamantul” sau “omul” erau gandite ca realitati exceptionale, unice. Ori e un rationament relativ banal ca, atata timp cat chimia functioneaza oriunde dupa aceleasi principii, cu aceleasi elemente, e doar o problema de probabilitate ca, intr-un spatiu cvasi-infinit sa avem mai multe “Pamanturi” potentiale si chiar mai multe forme de viata care, de la un anumit punct, pot genera “inteligenta”. Chiar si cu aceasta inteligenta extraterestra, cu acest super-Dasein am putea comunica prin limbajul universal al logicii – de fapt incercam sa o facem “strigand” catre Univers, prin antene si sateliti, principiile de baza ale stiintei, in eventualitatea in care ne aude cineva.

Iar daca exista posibilitatea ca, in ciuda barierei de limba si “sentiment al fiintei”, un spaniol si un aztec sa se intealeaga, sa colaboreze, ba chiar sa se iubeasca si sa intemeieze o familie cu Dasein-uri aglutinate, atunci putem presupune ca cei doi pot stabili si principii morale comune. “Sa nu abuzezi sexual un prunc” – iata un principiu moral la care adera orice societate, orice civilizatie si orice Dasein. Putem chiar presupune ca insusi super-Dasein-ul extraterestru accepta o astfel de maxima practica.

Iar daca acest lucru este posibil – sa schitam un singur principiu moral universal, asupra careia orice Dasein cade de acord – atunci efortul ontologic al lui Dughin se dovedeste inutil si invalid: exista un spatiu comun al fiintei, un spatiu unde valorile pot fi dezbatute cu un limbaj – pe cat se poate – comun.

Ceea ce Dughin incearca sa faca apeland la Heidegger, in fapt, este sa justifice o ruptura morale si constitutionala intre Dasein-uri, adica intre civilizatii: “E Dasein-ul meu, e treaba mea!”. Adica: “Ceea ce eu fac in Rusia, in Iran, in SUA, nu te priveste pe tine, din China – pentru ca tu nu poti intelege incomunicabilul fiintei mele, elementul inconstient care pulseaza in spatele optiunilor politice.” Lumea devine astfel inchisa moral in blocuri civilizationale si ontologice.

Trecem astfel la a doua frauda (conceptuala): Deversarea unor principii de drept si drept international in “liberalism”. Ori nu orice idee asumata sau sprijinita de Occident este “liberalism”. Pentru ca Dasein-urile, civilizatiile, tarile au reusit sa comunice intre ele, umanitatea a construit un intreg sistem de drept international la care Rusia este parte. Exista principii la care adera, deopotriva, Rusia si lumea “liberala” – cum ar fi denuntarea terorismului; in fapt, chiar si teoristii denunta terorismul, sustinand ca duc doar un razboi de aparare in urma unei agresiuni teroriste initiate de inamic.

Drepturile omului, pe care Dughin le considera o idee “liberala” (in sens imperialist si in beneficiul Occidentului) sunt, in general, principii juridice asumate de Rusia prin tratatele la care este parte. Discriminarea pe baza de rasa, de pilda, a fost in mod constant condamnata de spiritul rus – fie ca vorbim de denuntarea nazismului, fie ca ne gandim la condamnarea segregationismului american. Astazi, nediscriminarea rasiala a ajuns un principiu general al drepturilor omului, imbratisat de dreptul international si fara adversari teoretici semnificativi.

Faptul ca exista un domeniu polemic al drepturilor omului (drepturile minoritatilor sexuale, de exemplu) nu inseamna ca ***toate drepturile sunt relative si reprezinta o creatie a spiritului liberal***. Sa presupunem ca, in adevar, democratia si drepturile minoritatilor sexuale constituie inventii locale, occidentale, care nu pot fi aplicate decat Dasein-ului occidental; asta nu implica sub nicio forma o concluzie logica prin care orice alt principiu local, occidental, nu poate fi universal, adica admis concomitent de Rusia, Islam, China s.a.

Pentru a respinge unele din temele propuse de lumea euro-atlantica, Dughin alege sa respinga lumea euro-atlantica in ansamblu.

A treia frauda (ideologica): inghesuirea gandirii politice occidentale contemporane intr-un singur concept-bloc, o veritabila gaura neagra ideologica in care totul trebuie sa devina "liberalism". Ori, cu mult inaintea fascismului sau socialismului, liberalismul european a avut un inamic ideologic puternic si la fel de durabil: conservatorismul. Toate argumentele pe care le aduce azi Dughin impotriva liberalismului au o samanta conservatoare care conduce pana in secolul al XVIII-lea – fiind doar radicalizate pe filiera extremei drepte sau a gandirii anti-occidentale. Liberalismul, ca ideologie unica si universala a lumii occidentale, tinteste in pantecul religiei sau al natiunilor, spune Dughin. Ei bine, daca chiar o face nu pare sa aiba succes nici macar in spatiul euro-atlantic, acolo unde – gratie spiritului conservator – ideea crestina sau nationala se mentin viguroase. SUA, metropola liberalismului *a la Dughin*, sunt unul dintre cele mai religoase state ale lumii, fiind conduse pana mai ieri de un presedinte conservator care – spunea el in cadrul unei intalniri diplomatice – a primit de la Dumnezeu sarcina de a ataca Irakul si Afganistanul. Marea Britanie – al doilea nucleu occidental – isi mentine de decenii, prin intermediul cabinetelor conservatoare, o linie euro-sceptica pe care o punem numi si "nationala". Dezbaterile despre familie, avort si drepturile minoritatilor sexuale sunt la fel de vii in Occident ca

si in spatiul rus, partidele si opinia publica fiind divizate in mari segmente liberale si conservatoare. Civilizatiile Occidentala si Ortodoxa si-au inceput recent reunificarea gratie spiritului crestin ramas viu in ambele sub-unitati civilizationale.

Diferenta dintre conservatorismul european si ultra-conservatorismul cu import existentialist (evit cuvantul “fascist”) al lui Dughin tine de faptul ca prima familie ideologica, obisnuita sa lupte de doua secole politic si intelectual cu liberalismul din propria curte, o face pe baza unor reguli care nu admit primele doua fraude comise de Dughin: postularea unui Dasein ireductibil, care nu poate iesi din sine prin dialog, respectiv anularea unor principii morale si de drept international prin afirmatia ca ele constituie “ideologie liberala”.

Spre deosebire de a patra ideologie politica a lui Dughin, care e doar un conservatorism bosumflat, suparacios, care refuza dialogul cu liberalismul, conservatorismul euro-atlantic e obligat sa stabileasca un limbaj comun – *trans-Dasein* – cu liberalismul. Face asta prin instrumentele confruntarii politice: argumente care urmeaza structurile universale ale logicii. Uneori conservatorismul pierde; alteori liberalismul intra in defensiva. Dar, in lipsa acestui spatiu abstract al argumentatiei logice, daca fiecare Dasein si-ar afirma dreptatea partiala, dar ireductibila, cerand sa fie lasat in pace, societatea ar deveni anarhica, segregata si s-ar afla mereu in pragul razboiului.

Asta vrea Dughin pentru sistemul international?

De buna seama:

“Daca vorbim de Uniunea Eurasiatica si tinem cont de continutul celei de-a patra teorii politice si de teoria lumii multipolare, obtinem implementarea principiilor eurasiatice. Asta inseamna ca ne opunem hegemoniei americane si ii refuzam modelului liberal-occidental pretentia de a fi universal. Atentie, noi

nu ii contestam dreptul de a exista, ci doar calitatea de a fi universal. Noi nu suntem impotriva valorilor americane, impotriva valorilor europene. Nu, noi vrem doar ca Europa sa fie pentru europeni, America pentru americani, Asia pentru asiatici, lumea musulmana pentru musulmani, America Latina pentru latino-americani si Eurasia pentru eurasiatici. Si fiecare dintre aceste civilizatii isi creeaza sistemul sau de valori, de criterii, cauta sa se apropie, sa se integreze cu cei care ii sunt compatibili, spre exemplu, pe principiu religios. Sa luam lumea ortodoxa. Oare hotarul lumii ortodoxe se suprapune pe cel dintre NATO si CSI? Sigur ca nu. Lumea ortodoxa este o parte a Europei, a unei parti a Europei care astazi se simte destul de inconfortabil in Uniunea Europeana. Cum poti sa impaci mentalitatea conservatoare, ortodoxa greaca cu obligativitatea casatoriilor dintre persoane de acelasi sex? Cum poate fi impacata apartenenta la NATO a grecilor, a bulgarilor, a romanilor, care sunt ortodocsi, cu faptul ca sunt de aceeasi credinta cu rusii. De ce lumea ortodoxa s-a pomenit pe diferite baricade? Asta, in mod sigur, este o anomalie."

(Aleksandr Dughin, Discurs despre cea de-a patra teorie politica, Universitatea Populara din Chisinau, 17 iunie 2013).

Ajungem astfel la prezentarea doctrinei geo-strategice si civilizationale a lui Dughin.

Ganditorul rus, asa cum spuneam intr-un capitol precedent, asuma in mare masura liniile de gandire ale lui Huntington, pe care le ranforseaza (riscant) cu teoria spatiilor mari a lui Carl Schmitt:

"In contextul sec. XXI, civilizatie inseamna anume asta: o zona de influenta stabila si inradacinata a unui stil sociocultural determinat, care coincide de cele mai multe ori (dar nu obligatoriu) cu limitele de raspandire ale religiilor mondiale. In plus, incadrarea politica a unor segmente distincte care alcatuiesc civilizatia pot fi destul de diferite: de regula, civilizatiile sunt mai

largi decat un stat aparte si se pot constitui din cateva si chiar din mai multe tari; mai mult, granitele unor civilizatii trec prin interiorul unor tari, divizandu-le in mai multe parti. Daca in antichitate „civilizatiile" coincideau de cele mai multe ori cu imperiile, fiind, intr-un fel sau altul, unite politic, astazi frontierele lor apar ca niste linii invizibile, care se suprapun in mod irelevant peste granitele administrative ale statelor. Unele dintre aceste tari faceau parte alta data dintr-un imperiu unic (de exemplu, islamul se raspandea aproape pretutindeni in urma cuceririlor arabe, care faureau un califat mondial). Altele nu au cunoscut un sistem statal comun, dar erau unite intre ele in alt mod, prin religie, cultura sau rasa".

Intentiile analitice si descriptive ale lui Huntington devin la Dughin ideologice si normative. De la "***cum pare a fi lumea la o privire sociologica"*** Dughin trece la "***cum trebuie sa fie lumea din perspectiva ideologica"***:

"La Huntington in general se observa o tentativa de a face conceptul „civilizatie" drept element principal al analizei politice, istorice si strategice. Altfel zis, Huntington a propus introducerea notiunii de „civilizatie" in calitate de concept ideologic fundamental, menit sa inlocuiasca nu doar analiza in termeni de clasa, dar si, in egala masura, utopia liberala, care a perceput la modul prea serios si non-critic demagogia propagandei „razboiului rece", devenind astfel, la randul sau, victima ei. Capitalismul, piata, liberalismul, democratia par universale si general-umane doar la suprafata. Fiecare civilizatie reinterpreteaza continutul lor in functie de propriile scheme ale inconstientului, unde religia, cultura, limba si psihologia joaca un rol enorm, uneori chiar decisive. Intr-un astfel de context, civilizatia capata o importanta centrala in analiza politologica, iesind in prim-plan si substituind cliseul „vulgatei" liberale(…) Intr-o asemenea situatie, conceptul „civilizatie" in calitate de categorie fundamentala vine in ajutorul nostru pentru organizarea unui proiect de alternativa solid la scara globala. Daca e sa punem acest concept in centrul atentiei, atunci putem gasi baza pentru construirea armonioasa, plina

de rezonanta, a unor forte statale, obstesti, sociale, politice intr-un sistem comun. Sub drapelul multitudinii de civilizatii pot fi unite popoare, comunitati religioase si etnice, care locuiesc in diverse tari, propunandu-li-se o idee civilizationala comuna (cadrul unei civilizatii concrete) si lasandu-se in interiorul ei posibilitatea unei alegeri largi de cautare a identitatii, care sa admita existenta necontradictorie a altor civilizatii, diferite in parametrii lor de baza."

Principiul de coeziune se schimba: nu mai e nici national (statul national ii displace lui Dughin din aceleasi motive pentru care Rusia nu s-a dat niciodata in vant dupa el – e prea mic!), nici universal (prea mare!), ci devine civilizational, organizat in jurul Dasein-ului incomunicabil. Daca Rusia de ieri, prin Uniunea Sovietica, isi permitea sa gandeasca "stiintific" (marxist) in termeni universali, Rusia lui Putin, confruntata cu probleme economice obiective, trebuie sa faca un pas "stiintific" (civilizational) inapoi. Ori civilizatia lui Huntington e un concept tocmai bun: nici prea-prea, nici foarte-foarte: *potrivit.* (Sa notam aceasta idee: anume ca, in ciuda limitarilor sale, civilizationismul lui Dughin e azi noul marxism al Rusiei – si macar pentru asta trebuie luat in serios):

"Punerea in evidenta a „civilizatiei" in calitate de subiect al politicii mondiale a sec. XXI va permite realizarea unei „globalizari regionale", unificarea tarilor si a popoarelor care tin de aceeasi civilizatie. Asta va permite folosirea avantajelor deschiderii sociale, dar nu in raport cu toti laolalta, ci, in primul rand, in raport cu cei care apartin unui tip civilizational comun. Un astfel de exemplu de integrare conform principiului civilizational intr-o noua formatiune politica suprastatala ni-l da Uniunea Europeana. Ea constituie modelul unei „globalizari regionale", incluzand in cadrul sau acele tari care au o cultura, o istorie si un sistem de valori comune. Insa, recunoscand dreptul indiscutabil al europenilor sa-si creeze un subiect politic nou in temeiul propriilor diferente civilizationale, este absolut logic sa se admita procese

similare si in cadrul civilizatiei islamice, si al celei chineze, si eurasiatice, si latino-americane, si africane. Important este precedentul: crearea Uniunii Europene arata ca realizarea in practica a „spatiului larg", trecerea de la un stat spre o organizare suprastatala, construita in baza comunitatii civilizationale, este posibila, constructiva si, cu toate problemele interne existente, se dezvolta in mod pozitiv in realitate."

E foarte important pentru Dughin, desigur, sa fixeze structura unei lumi multipolare – o lume sparta in entitati civilizationale (de Dasein) distincte:

"Ideea unei lumi multipolare, unde vor exista tot atatia poli cate sunt si civilizatiile, va permite ca umanitatii sa i se propuna o alegere larga de alternative culturale, sociale, spirituale si de viziune asupra lumii. Vom avea un model ce include „universalismul regional" in limitele unui „spatiu larg" concret, ceea ce va conferi unor zone imense si unor segmente semnificative ale umanitatii o necesara dinamica sociala, caracteristica globalizarii si deschiderii, dar lipsita de acele neajunsuri, caracteristice globalismului la scara planetara. In plus, intr-un astfel de sistem se poate desfasura din plin dezvoltarea regionalismului, autonomia comunitatilor locale, religioase si etnice, deoarece presiunea unificatoare, proprie statelor nationale, se va diminua considerabil (vedem asta in cazul Uniunii Europene, unde integrarea contribuie in mod substantial la dezvoltarea comunitatilor locale si a asa-numitelor euroregiuni). Pe langa toate acestea, vom putea rezolva in sfarsit contradictia fundamentala dintre exclusivismul si inclusivismul identitatii „imperiale": planeta va aparea nu ca o singura *oekoumène* (cu „rasismul cultural" inerent acestei unicitati, evident in cazul distribuirii titlurilor de popoare „civilizate" si, dimpotriva, „barbare" si „salbatice"), ci ca mai multe *oekoumènes,* mai multe universuri, fiecare in ritmul sau, in contextul sau, in timpul sau, cu constiinta si inconstientul sau." *(Aleksandr Dughin, "Civilizatia" in calitate de concept ideologic)*

Statele nationale sunt entitati depasite – de multe ori simple instrumente prin intermediul carora Occidentul isi impune ideologia imperialista – incapabile sa isi asigure securitatea in fata marilor actori (cazurile Vietnam sau Afganistan contrazic totusi aceasta idee):

"Modelul Westfalia presupune o egalitate juridica deplina a tuturor statelor suverane. Un astfel de model implica existenta unui numar de poluri de adoptare a unor decizii privind politica externa, care corespunde numarului destate suverane. Aceasta regula functioneaza in mod tacit sau din inertie pana la ora actuala, intregul drept international bazandu-se anume pe ea(…) In realitate, insa, exista o inegalitate si subordonare ierarhica intre diverse state suverane. Pe parcursul Primului si celui de-al Doilea Razboi Mondial, distributia fortelor intre cele mai mari puteri mondiale s-a constituit intr-o confruntare a unor blocuri distincte, in cadrul carora deciziile erau luate in tara ce reprezenta cea mai mare forta intre aliati. Ca urmare a celui de-al Doilea Razboi Mondial, dupa infrangerea Germaniei naziste si a tarilor Axei, in sistemul global s-a constituit schema bipolara a relatiilor internationale, care poarta numele locului unde s-a incheiat pacea respectiva – Ialta. Dreptul international continua sa recunoasca de jure suveranitatea absoluta a oricarui stat national. Insa, de facto, deciziile de baza ce tineau de problemele-cheie ale oranduirii mondiale si politicii globale se adoptau doar in doua centre, la Washington si la Moscova. Lumea multipolara difera de sistemul clasic de la Westfalia prin faptul ca nu le recunoaste unor state nationale aparte, suverane formal-juridic, statutul de pol veritabil. Prin urmare, numarul de poluri intr-o lume multipolara trebuie sa fie mult mai mic decat numarul de state nationale recunoscute (cu atat mai putin al celor nerecunoscute). Majoritatea absoluta a acestor tari nu este in stare la ora actuala sa-si asigure in mod independent nici securitatea, nici prosperarea in fata unui posibil conflict cu hegemonul, al carui rol il joaca in lumea de azi in mod univoc SUA. Adica, ele sunt dependente politic si economic de o instanta externa. Fiind dependente, ele nu

pot fi cu adevarat centre ale unei vointe autonome si suverane in chestiunile globale ale ordinii mondiale."

Multipolaritatea salveaza asadar nu doar onoarea puterilor secundare, dar ofera – gratie echilibrului de putere intre poli – o solutie de supravietuire si pentru statele mici:

"Multipolaritatea nu este un sistem al relatiilor internationale care ar insista ca egalitatea juridica a statelor nationale sa fie privita ca existenta de facto a unei stari de lucruri. Deoarece este vorba doar de fatada unui tablou totalmente diferit al lumii, bazat pe echilibrul de forte si potentialul strategic existent la modul real, nu cel nominal. Multipolaritatea opereaza cu acea stare de lucruri care exista nu atat de jure, cat de facto si porneste de la constatarea unei inegalitati de principiu existente intre statele nationale la ora actuala. Mai mult decat atat, structura acestei inegalitati face ca statele de categoria a doua sau a treia sa nu fie in stare sa-si apere propria suveranitate in fata unei posibile provocari externe din partea puterii hegemonice. Asadar, o astfel de suveranitate constituie in momentul de fata o fictiune juridica. Lumea multipolara nu este una bipolara (asa cum am cunoscut-o in a doua jumatate a sec. XX), intrucat astazi in lume nu exista nicio tara capabila sa se opuna in mod separat fortei SUA si a tarilor NATO. In plus, nu exista nicio ideologie generala si coerenta capabila sa consolideze o parte semnificativa a omenirii in confruntarea de idei cu ideologia democratiei liberale, capitalismului si „drepturilor omului", pe care se intemeiaza noua hegemonie a SUA, care a devenit de aceasta data una singulara. In aceste conditii, nici Rusia, nici China, nici India si nici oricare alt statnu pot pretinde la statutul celui de-al doilea pol. Restabilirea bipolaritatii este imposibila atat din ratiuni de ordin ideologic (sfarsitul atractivitatii largi a marxismului), cat si in virtutea potentialului strategic, dar si a resurselor tehnico-militare acumulate (in ultimii 30 de ani, SUA si tarile NATO au avansat intr-atat, incat o concurenta

simetrica cu acestea in sferele strategico-militara, economica si tehnica nu este in puterea niciuneia dintre tari).” *(Aleksandr Dughin, Teoria lumii multipolare).*

Dughin propune, in fapt, un neo-imperialism, cu conditia sa nu se rezume la existenta unui unic imperiu. Un neo-multi-imperialism, asadar:

“Exista o idee destul de raspandita, potrivit careia notiunea de “imperiu” presupune in mod obligatoriu existenta unui imparat. Dar o analiza nepartinitoare a acestui fenomen demonstreaza ca istoria cunoaste multe imperii fara imparati. Unele dintre acestea erau conduse de un grup restrans de aristocrati alesi. Altele – de catre parlament sau senat. Prin urmare, existenta unei puteri monarhice uninominale – a imparatului – nu constituie o conditie obligatorie pentru existenta imperiului. Desi au fost construite pe negarea imperiului, statele-natiuni europene moderne au preluat integral institutia cetateniei de la modelul imperial. Si nu e deloc intamplator faptul ca la etapa actuala anume dreptul roman, ce reflecta logica juridica de devenire a imperiului, sta la baza legislatiei acestora.”

Imperiul are, pentru Dughin, avantaje evidente:

“Imperiul reprezinta o formatiune politico-teritoriala care *imbina un centralism strategic dur* (o verticala a puterii unica, un model centralizat de conducere al fortelor armate, un cod de drept civil comun pentru toti, un sistem fiscal unic, un sistem unic de comunicatii etc.) *cu o larga autonomie regionala a formatiunilor social-politice,* care fac parte din componenta acestuia (existenta unor elemente ale dreptului etnoconfesional la scara locala, o componenta etnica variata, un sistem de administrare locala bine dezvoltat, coexistenta unor modele diferite ale puterii locale, de la democratia tribala pana la cnezate centralizate si chiar regate).”

Imperiul este o civilizatie prin anvergura universala si misiune:

“Imperiul pretinde intotdeauna la o *anvergura universala,* intelegand prin propria oganizare politica un nucleu sau un sinonim al unui imperiu mondial. „Toate drumurile duc la Roma”. Toate imperiile se percep ca entitati mondiale. Un imperiu este purtatorul unei *misiuni*. Ea este privita ca o intruchipare politica a destinului istoric al umanitatii. O misiune poate fi perceputa ca forma de manifestare religioasa (Bizant, Austro-Ungaria, califatul islamic, imperiul Moscovit), civila (Roma antica, imperiul lui Genghis-Han), civilizationala (imperiul Chinez, imperiul Iranian) sau ideologica (imperiul comunist URSS, imperiul liberal SUA).” *(Alexandr Dughin – Proiectul ”Imperiul”).*

O alta varianta de a defini “civilizatia” sau “imperiul” este “spatiul mare” al eurasianistilor:

“Eurasianistii rusi au utilizat expresia „statul-lume” (Savitki). Aceasta formula de “stat-lume”, de altfel, contine, de asemenea, un dublu sens, pe care o descoperise Schmitt in „doctrina Monroe”. Savitki intelege „statul-lume”, „imperiul”, ca pe o parte concreta a spatiului mondial, ce constituie o unitate civilizationala (anume acesta e fundamentul eurasianismului). Asa a fost in versiunea initiala „doctrina Monroe”. Dar daca e sa facem abstractie de la semnificatia strict eurasianista a lui Savitki, aceeasi expresie poate fi interpretata ca globalism, adica reprezentarea „statului mondial”, a „guvernului mondial”. Anume asta s-a si intamplat in epoca Versailles si a crearii Ligii Natiunilor, iar mai tarziu s-a reflectat in crearea NATO, a ordinii mondiale a „Comisiei Trilaterale” si a globalismului americanocentrist contemporan. Universalismul (globalismul) opereaza cu imaginea fizica a lumii, iar „spatiul mare” – cu imaginea ei istorica si sacra. In calitate de subiect al universalismului apare individul (teoria liberala a „drepturilor omului”). Pentru teoria „spatiilor mari”, subiectul este poporul, un colectiv organic concret. Anume din acest motiv, Carl Schmitt arata legatura intre cele doua notiuni –

„dreptul popoarelor” si „spatiul mare”. Aici se reflecta esenta celor doua reprezentari opuse asupra ordinii mondiale – multipolar si unipolar, concret-istoric si universal, bazat pe cateva „imperii” („Reich”-uri, dupa Schmitt) sau reprezentand un singur imperiu (in cazul nostru – cel american: acel rol pe care il jucau SUA in cadrul versiunii initiale a „doctrinei Monroe” in sec. XIX in raport cu continentul american si pe care incep sa il joace impreuna cu tarile NATO fata de toata lumea).”

La Schimtt, din care Dughin se inspira, “statul lume” devine “spatiu mare”:

“In 1939 Carl Schmitt vedea al treilea Reich ca pe un „imperiu”, ca pe un „spatiu mare”, ca pe un „stat-lume”. El cauta sa fundamenteze anume un astfel de rol pentru Germania. Pentru Schmitt al treilea Reich ca „spatiu mare” era nu atat german, cat european. El vedea in acesta expresia civilizatiei europene continentale in versiunea ei clasica (nu cea iluminista) (Schmitt era un catolic si conservator ardent). El intelegea statul national-socialist ca pe o inima a Europei popoarelor, nu ca pe o noua forta coloniala sau un stat national. De aici si atitudinea lui fata de „dreptul popoarelor”. Schmitt, fiind un adept al lui Hitler, nu a aprobat niciodata in textele sale interpretarea rasista si pur germana a „Reich”-ului. Prin termenul „Reich”, Schmitt intelegea o initiativa comuna a tuturor popoarelor europene si, desi istoriceste Imperiul Roman de Vest a fost creat in baza triburilor germanice, toate etniile europene au participat la istoria imperiala comuna si trebuie sa aiba in viitor drepturi egale. Modelul „spatiilor mari” este aplicabil in mod ideal pentru analiza perioadei sovietice a Rusiei. Aceasta tema a fost elaborata in mod independent de catre eurasianistii rusi. Ei, de asemenea, operau cu categoria „spatiu mare”. Pentru aceasta analiza, Savitki a introdus termenul „locul de dezvoltare”. Atat pentru Schmitt, cat si pentru eurasianisti in calitate de dusman principal ramaneau a fi considerate tarile liberale ale Occidentului, desi eurasianistii includeau si

Germania in componenta Occidentului, in timp ce Schmitt considera ca ea este centrul continentului european, iar „Occidentul incepe dincolo de Rin”.”

Ideile lui Schmitt il apropie pe Dughin de forjarea noului Imperiu Rus – Imperiul Eurasianist:

“Schmitt a prevazut o lume alcatuita din „imperii”, din „spatii mari”, din „Reich”-uri. Aplicand viziunea lui la actualitate, putem sa distingem in mod clar in viitor „imperiul” atlantist (cu centrul in SUA), „imperiul” asiatic (cu condominiul Chinei si al Japoniei), „imperiul” european (in conformitate cu ideea lui Schmitt) si, in sfarsit, imperiul „eurasiatic”. Schmitt se vedea pe el insusi ca pe un observator al Imperiului european si gandea lumea anume in optica Reich-ului european. La randul lor, eurasianistii au elaborat bazele unei viziuni similare asupra lumii, doar ca priveau lumea din Rusia. Modelul japonez de reorganizare a Oceanului Pacific intr-un „spatiu mare” a fost intrerupt prin infrangerea in cel de-al Doilea Razboi Mondial, astazi China fiind cea care incearca sa joace un rol de lider in acest proces. Rusia a pierdut recent un segment enorm al „spatiului sau mare”, dar se indreapta treptat spre directia eurasiatica (ceea ce presupune un nou val de initiative integrationiste). Daca cele trei potentiale „spatii mari” (european, eurasiatic si asiatic) urmeaza sa se largeasca pentru a devenii „imperii”, „Reich”-uri, atunci spatiul atlantist, care astazi pretinde la universalism si globalism, va fi nevoit sa se reduca. Pentru ca SUA sa revina la versiunea initiala a „doctrinei Monroe”, ca sa redevina „spatiu mare” si „imperiu”, influenta lor trebuie redusa in mod substantial. O asemenea analiza arata ca teoria lui Carl Schmitt a „spatiilor mari” ca expresie elocventa a intregii constructii a celei de-a Patra teorii politice reprezinta cea mai solida platforma pentru o lume multipolara, pentru antiglobalism, pentru antiamericanism si pentru lupta de eliberare nationala contra dominatiei americane mondiale.”

Venim asadar la zi – si grupul securizator rus primeste, iata, in sfarsit, o ideologie imperiala in baza careia toate popoarele din jur au de castigat :

“Neoeurasianismul este teoria politica pentru constructia imperiului, a „spatiului mare” in prezent si in viitor. Sau neoeurasianismul va deveni viziunea de baza a elitelor rusesti sau ne asteapta starea de ocupatie. De mentionat ca alte potentiale „spatii mari” si alte popoare sunt cointeresate in cel mai direct mod ca in Rusia sa inceapa renasterea eurasianista. Din asta toti au de castigat, deoarece neoeurasianismul se pronunta ferm nu pentru universalism, ci pentru un „spatiu mare”, nu pentru imperialism, ci pentru „imperii”, nu pentru „interesele unui popor anume”, ci pentru „drepturile popoarelor.” *(Alexandr Dughin, “Principiul ”Imperiului” la Carl Schmitt si a Patra teorie politica).*

SUA, marele inamic, si-a insusit deja, prin neo-conservatori, un proiect imperial universal. Misiunea Rusiei este sa sparga acest proiect universal intr-unul multi-imperialist:

“Neoconservatorii vedeau SUA in sec. XXI avand rolul de integrator global, ca o reeditare in conditii noi (postmoderniste) a Romei. Un astfel de proiect dispunea in mod evident de toate elementele unui imperiu:

- o conducere strategica centralizata a lumii (fortele armate ale SUA si NATO);

- o ideologie globala (democratia liberala);

- un model economic unificat (piata);

- o anume autonomie regionala a vasalilor (care dispun de un anumit grad de libertate in politica interna, dar sunt obligati sa urmeze strict linia americana in chestiunile de baza);

- o anvergura planetara (o societate civila planetara, globalizare, One World);

- o misiune de democratizare si liberalizare a tuturor tarilor si popoarelor lumii.

La inceputul anilor nouazeci ai secolului trecut, Francis Fukuyama a numit, intr-un moment de entuziasm, instaurarea imperiului american mondial drept „sfarsit al istoriei". Dupa esecul lagarului socialist si dezintegrarea URSS, intregul sistem al pacii de la Ialta s-a prabusit, iar paritatea strategica s-a destramat, astfel incat practic toate statele nationale s-au vazut nevoite sa-si coreleze propria suveranitate cu forta imperiului american, crescuta in mod disproportionat. ONU si-a pierdut orice semnificatie, iar ordinea mondiala stabilita la Ialta a ramas in trecut. Multe tari n-au constientizat pana la capat aceasta transformare globala si continua sa gandeasca din inertie in categoriile zilei de ieri, cand cele doua imperii (sovietic si american) apareau in calitate de garanti ai suveranitatii celorlalte tari. Dupa Ialta a ramas un singur imperiu; a nu observa aceasta realitate inseamna doar a amana constientizarea adevaratei stari de fapt, atat de neplacute pentru multa lume. Tarile care au incercat sa se impotriveasca acestui tablou unipolar (Irak, Iugoslavia, Afganistan) au simtit pe propria piele ce inseamna lumea de dupa pacea de la Ialta si ce pret mai are suveranitatea in aceste circumstante. Vorba e ca in conditiile sec. XXI niciun stat national nu este in stare sa-si apere suveranitatea in cazul unei confruntari directe cu imperiul american. Cu atat mai mult cu cat alaturi de SUA se afla celelalte tari de frunte ale lumii. Dificultatile de ordin tehnic, pe care le intampina americanii in procesul de constructie a imperiului planetar (anume asta presupune globalizarea pe diverse planuri), nu trebuie sa ne induca in eroare: daca la ora actuala cate ceva nu le reuseste, asta nu inseamna ca nu le va reusi nici in viitor. Proiectul constructiei unui imperiu liberal-democrat global reprezinta principalul si singurul plan al politicii externe americane in sex. XXI, iar dupa prabusirea lumii bipolare practic nimic nu mai este in stare sa se opuna acestui model. Optimistii si pesimistii din SUA discuta despre faptul cand anume se va

instaura definitiv imperiul, maine sau poimaine, iar nu despre faptul daca merita, in general, sa fie instaurat. Este vorba despre niste dezbateri extrem de importante. Faptul ca multe state nationale nu doresc sa renunte la propria suveranitate reprezinta o problema pur psihologica: este vorba despre ceva asemanator cu durerile–fantoma, care il chinuiesc pe posesorul unui madular, care deja lipseste. Intr-o perspectiva medie si lunga in lumea de azi niciun stat national nu e capabil sa-si protejeze in mod real suveranitatea in fata imperiului global. Maximum ce s-ar putea face la modul realist este sa se traga de timp. Insa amanarea nu reprezinta o alternativa. Asadar, de acum incolo, statele nationale sunt suverane doar la modul formal si nu reprezinta o alternativa a modelului unipolar. In aceasta situatie, ONU este condamnat sa aiba destinul unui muribund, fapt despre care aminteste in permanenta Washingtonul." *(Aleksandr Dughin – Proiectul "Imperiul")*

Imperiul global aduce cu sine o hegemonie americana absoluta: materiala, spirituala, intelectuala, informationala. Omul nu este controlat numai politic – a devenit, in fapt, un personaj din *1984*:

"Toate tarile situate in jurul „Americii globale" pe orbite diferite sunt incluse in procesul de „democratizare" si „americanizare". Raspandirea valorilor americane are loc in paralel cu realizarea practica a intereselor americane si largirea zonei de control american direct la scara globala. La nivel strategic, unipolaritatea se manifesta in rolul central al SUA in cadrul blocului NATO, urmat de superioritatea asimetrica a potentialului militar cumulat al tarilor NATO asupra tuturor celorlalte tari ale lumii. In paralel, Occidentul depaseste celelalte tari ca potential economic, nivel de dezvoltare a tehnologiilor inalte etc. Iar principalul consta in urmatoarele: anume Occidentul reprezinta acea matrice in interiorul careia s-a constituit si s-a afirmat istoric sistemul de valori si norme, care sunt tratate in momentul de fata drept etalon universal pentru toate celelalte tari ale lumii. Acest fenomen poate fi numit hegemonia intelectuala globala, care, pe de o parte, deserveste infrastructura tehnica a

controlului global, iar pe de alta parte, se situeaza in centrul paradigmei planetare dominante. Hegemonia materiala se desfasoara in pas cu hegemonia spirituala, intelectuala, cognitiva, culturala, informationala. De fapt, elita politica americana se conduce anume de o astfel de abordare constient hegemonica. Insa doar neoconservatorii sunt cei care vorbesc deschis despre asta, in timp ce exponentii altor curente politice si ideologice prefera sa faca uz de expresii mai elegante. Principiul „universalitatii" valorilor americane si tendinta de a le afirma la scara globala nu sunt puse la indoiala in SUA nici macar de criticii lumii unipolare. Dezacordurile se reduc doar la faptul daca un astfel de proiect este realist intr-o perspectiva medie si indelungata, si daca SUA vor fi in stare sa poarte singure povara imperiului global. Este absolut evident ca organizarea multipolara a lumii nu pur si simplu se deosebeste de cea unipolara, ci reprezinta antiteza ei directa. Unipolaritatea presupune o singura hegemonie si un singur centru de luare a deciziilor, in timp ce multipolaritatea insista asupra existentei catorva centre; in plus, niciunul dintre acestea nu dispune de drepturi exclusive si este chemat sa tina cont de pozitiile celorlalti. Astfel, multipolaritatea se constituie intr-o alternativa directa unipolaritatii. Intre cele doua nu poate exista vreun compromis: potrivit legilor logicii, lumea este fie unipolara, fie multipolara. Aici conteaza nu faptul cum este incadrat juridic un model sau altul, ci cum se prezinta el de facto. In epoca razboiului rece, diplomatii si politicienii recunosteau cu greu „bipolaritatea", care totusi era un fapt evident. Iata de ce este nevoie sa se faca distinctie intre limbajul diplomatic si realitatea concreta. La ora actuala, lumea unipolara reprezinta structurarea de facto a oranduirii mondiale. Am putea discuta doar asupra faptului daca un astfel de model este bun sau rau, daca el constituie rasaritul unui astfel de sistem sau, dimpotriva, apusul, daca va dura timp indelungat sau, dimpotriva, se va incheia in curand. Dar faptele sunt evidente. Traim intr-o lume unipolara. Momentul unipolar mai continua (desi unii analisti sunt convinsi ca acesta se apropie de sfarsit)." *(Aleksandr Dughin, Teoria lumii multipolare)*

Rezistenta rusa poate insa pune capat hegemoniei unipolare. Timpul civilizatiei eurasianiste a sosit, misiunea ei e evidenta:

“Dar, pentru ca acest proiect al multipolaritatii sa se realizeze, trebuie sa rezistam in multe batalii. In primul rand, trebuie sa rapunem principalul dusman – globalismul, tendinta polului atlantist occidental sa impuna inca o data tuturor popoarelor si culturilor Pamantului hegemonia sa exclusiva. In pofida observatiilor profunde si juste ale celor mai buni intelectuali ai sai, multi dintre exponentii *establishment*-ului politic al SUA utilizeaza pana azi termenul „civilizatie” la singular, intelegand prin el „civilizatia americana”. Este vorba despre o adevarata sfidare, la care noi cu totii, toate popoarele Pamantului, si, in primul rand, rusii, trebuie – suntem, pur si simplu, datori – sa dam un raspuns adecvat.” *(Aleksandr Dughin, “Civilizatia” in calitate de concept ideologic”)*

Cum arata, in fapt, lumea civilizatiilor lui Dughin si conformatia geostrategica generata de eurasianism?

Eurasianismul este, sa spunem, un concept mai degraba politic, relativ confuz, care pune ortodoxia in frunte dar, ulterior, include si zone turanice sau islamice. Este, asa zicand, o civilizatie ortodoxa unde e loc pentru orice doritor – cu conditia sa respinga imperialismul liberal american: “Prin civilizatia slava ortodoxa mai exact ar fi sa intelegem civilizatia eurasiatica, care include in mod organic, istoric si cultural, nu doar slavii si nu doar ortodocsii, ci si alte grupuri etnice (inclusiv turcice, caucaziene, siberiene etc.), precum si o parte importanta a populatiei care marturiseste islamul.” *(Aleksandr Dughin – Civilizatia in calitate de concept ideologic)*

Civilizatia Ortodoxa are la baza, pentru Dughin, o fractura radicala si insurmontabila cu Occidentul:

“Civilizatia ortodoxa (eurasiatica) are, de asemenea, origini eurasiatice, dar se constituie in baza traditiei crestine de rasarit, continuand geopolitica Imperiului Bizantin. Inca mai bine de o mie de ani in urma discordiile intre crestinismul occidental si cel oriental capata forme critice, cele doua parti ale Oicumenei crestine urmandu-si cai istorice diferite, deseori chiar antagoniste. Rusia reprezinta nucleul civilizatiei ortodoxiei (eurasianismul), care incepand cu sec. XV a capatat o dubla mostenire istorica si geopolitica – de la Bizantul cucerit de otomani si de la Hoarda de Aur ce se prabusise, devenind o sinteza a culturii crestine orientale si a celei de stepa (turanica). Intreaga istorie a relatiilor Rusiei cu Europa Occidentala reprezinta un conflict in jurul liniei de fractura civilizationala, marcata intre ortodoxie si crestinismul occidental (catolicismul si protestantismul). Mai tarziu (incepand cu epoca lui Petru), aceasta confruntare capata caracterul unei contradictii in cadrul intereselor nationale, mai tarziu (in sec. XX) manifestandu-se prin conflictul capitalismului si al comunismului la scara mondiala. Si, cu toate ca aceasta ultima versiune a ramas in trecut, identitatea civilizationala a Rusiei si a altor societati ortodoxe (ca istorie si cultura) predetermina o deosebire considerabila fata de criteriile occidentale, ceea ce conduce cu usurinta spre conflicte de interese, iar in anumite conditii – la probabilitatea unei confruntari. Civilizatia ortodoxa (eurasiatica) cu nucleul sau in Rusia are tot temeiul sa pretinda la rolul unui pol intr-o lume multipolara. In conditiile actuale, Rusia, probabil, nu dispune de un potential care i-ar permite sa se opuna Occidentului de una singura, de aceea revenirea la sistemul bipolar este imposibila. Insa in contextul multipolaritatii, aceasta civilizatie ar putea deveni factorul cel mai important, iar in anumite conditii chiar hotarator in determinarea echilibrului de forte la scara mondiala. Aceasta situatie a putut fi observata mai ales din 2000, atunci cand Moscova a inceput sa-si consolideze pozitiile dupa haosul din anii nouazeci.”

Civilizatia Islamica se poate dovedi un aliat util in lumea multipolara, desi – conflictele recente ale Rusiei o arata – ea trebuie privita cu prudenta:

“Civilizatia islamica reprezinta inca o forta mondiala. Astazi musulmanii sunt separati de granitele statelor nationale, insa exista aspecte asupra carora reprezentantii civilizatiei islamice in mare sunt solidari dincolo de granitele nationale. Pe masura modernizarii societatilor islamice si a consolidarii potentialului lor economic, politic si strategic, elitele si cercurile intelectuale constientizeaza tot mai mult diferentele existente in sistemele de valori ale lumii islamice si ale civilizatiei occidentale, ceea ce va determina dispozitii antioccidentale. Atacul intreprins de unele grupuri islamice teroriste din reteaua „Al Qaida” asupra turnurilor World Trade Center la 9 septembrie 2001 arata pana la ce grad este in stare sa ajunga acest conflict. Avand in vedere un sir de parametri, civilizatia islamica poate sa pretinda pe deplin la statutul unui pol aparte al lumii multipolare.”

Civilizatia Chineza trezeste admiratia lui Dughin desi, prin caracterul ideologic (nu religios) al auto-definirii sale (sino-socialiste), aceasta se aproapie mai degraba de profilul civilizatiei Crestin-democrate decat de acela al eurasianismului sau:

“Nu mai putin evidente sunt deosebirile de ordin cultural ale civilizatiei chineze (confucianiste). Societatea chineza este unita nu atat prin religie, cat prin comunitatea culturii etice, similitudinea postulatelor sociale si printr-o multitudine de trasaturi de ordin spiritual, filozofic si psihologic. Chinezii isi constientizeaza profund specificitatea lor civilizationala si sunt capabili sa ramana fideli tipului cultural chiar si atunci cand locuiesc in alte societati. Valorificand cu succes tehnologiile occidentale, chinezii isi pastreaza identitatea culturala practic neschimbata. Individualismul, hedonismul si rationalismul etc., caracteristice occidentalilor, nu patrund in adancurile societatii chineze. Pastrarea regimului comunist in China doar accentueaza specificul caii chineze. Demografia impresionanta a populatiei chineze reprezinta o resursa politica si economica enorma, iar realizarile de exceptie ale

economiei chineze au transformat China intr-un concurent economic redutabil al tarilor occidentale."

Potentialul conservator al civilizatiei Indiene e salutat de Dughin:

"De un potential demografic comparabil cu cel al Chinei dispune si India. Este evident ca nu e vorba doar de un stat, ci anume de o civilizatie milenara si coduri filozofice si valorice aparte, ce se deosebesc in mod substantial de normele Occidentului de azi. Modernizarea Indiei produce anumite schimbari in structura sociala a acestei tari, concomitent cu dezvoltarea tehnica creste si constientizarea de catre indieni a propriei identitati civilizationale. Civilizatia indiana nu este una agresiva si e contemplativa ca origine, dar, in acelasi timp, este extrem de conservatoare si stabila, iar in fata unor coduri culturale de alternativa (islamul, occidentalizarea etc.) este in stare sa manifeste o anumita duritate. Cresterea economica a Indiei din ultimii ani o indreptateste sa pretinda rolul unui pol aparte al lumii multipolare."

Potentialul civilizatiei Japoneze ar putea fi revalorificat in conditiile unei despartiri de Occident:

"Cu toate ca dupa al Doilea Razboi Mondial, dintre toate societatile nonoccidentale, civilizatia japoneza a devenit cea mai integrata in zona „Occidentului global", reprezentand un fenomen unic, avand o traditie culturala inedita. Potentialul economic enorm al Japoniei si specificul psihologiei sociale japoneze i-a facut pe un sir de analisti americani sa opineze ca este posibila o ciocnire a Occidentului cu Japonia. In ultimele doua decenii, cresterea economica a Japoniei a incetinit in mod vizibil, iar ambitiile ei atat in politica regionala, cat si in cea globala, s-au diminuat considerabil. Cu toate acestea insa, avand in vedere experienta istorica si potentialul enorm al societatii japoneze, nu putem exclude faptul ca la un moment dat, Japonia va deveni, alaturi de China, una dintre fortele regionale de frunte, cel putin in

regiunea Pacificului. Aceasta tara dispune de un potential remarcabil si la ora actuala reprezinta interesele strategice ale SUA, inclusiv in chestiunea contrabalansarii fortei crescande a Chinei. In conditiile multipolaritatii, aceasta functie „prooccidentala" a Japoniei ar putea sa sufere schimbari."

Civilizatia Latino-Americana, mai susceptibila de a fi o zona de influenta stabila a SUA, e expediata ambiguu de catre Dughin:

"Civilizatia latino-americana reprezinta o zona postcoloniala, organizata politic de catre europeni. Insa legaturile istorice cu culturile catolice si conservatoare ale Spaniei si Portugaliei, precum si procentul considerabil al populatiei autohtone ce s-a pastrat, au determinat diferente substantiale intre cultura tarilor Americii Latine si cea a Americii de Nord (unde predominau influentele anglo-saxone protestante), iar populatia bastinasa a fost nimicita aproape in intregime. Diferentele de ordin cultural, etnosociologic si psihologic a latino-americanilor ar putea servi drept premisa pentru constientizarea de catre populatia Americii de Sud a propriului profil istoric, determinand aparitia unui pol independent, avand propria agenda si interese strategice."

Budismul si Africa au, pentru Dughin, un statut neclar, de parcurs:

"Civilizatia africana, vazuta ca spatiu ce ar urma sa se integreze intr-un pol aparte al lumii multipolare, exista doar la nivel de proiect imaginar. Popoarele Africii Transsahariene sunt extrem de razletite, fiind adunate in state nationale in baza criteriului pur colonial. Ele nu dispun de nicio identitate culturala comuna si nici de un sistem civilizational. La nivel pur teoretic, popoarele Africii ar putea crea (sau, mai curand, construi), la un moment dat, propria unitate in baza particularitatilor de ordin rasial, spatial, geopolitic, economic si sociologic. Astfel de proiecte exista; de exemplu, proiectul Statele Unite ale Africii (Kwame Nkrumah, Abdoulaye Wade, Muammar Qaddafi), Organizatia Unitatii Africane, Comunitatea economica panafricana etc.

Totalitatea populatiei si teritoriul prezinta aceasta constructie teoretica intr-un mod destul de convingator (locul trei la capitolul demografie si primul din lume dupa intinderea teritoriala). Dar pentru ca aceasta zona sa se transforme intr-un pol independent, probabil va trebui sa treaca destul de mult timp (…) Civilizatia budista arata, de asemenea, destul de nebulos. Din aceasta fac parte tari diferite, ce se deosebesc de civilizatiile islamica si indiana vecine dupa un sir de trasaturi culturale si sociale. Budismul este prezent in China si Japonia, insa aceste tari ar putea pretinde la rolul unor poluri independente. Tocmai de aceea este mai putin probabila consolidarea intr-o perspectiva apropiata a spatiului budist, care s-ar deosebi net de arealul influentei chineze si japoneze. Am putea considera „civilizatia budista" ca fiind o zona de rezerva in regiunea Pacificului." *(Aleksandr Dughin, Teoria lumii multipolare).*

Coborand la nivel european, din punct de vedere geostrategic Germania primeste un rol esential, fiind privita cu simpatie de Dughin – ca un important partener pentru Rusia:

"Europa Centrala reprezinta o structura geopolitica fireasca unificata strategic, cultural si, partial, politic. Din punct de vedere etnic, din acest spatiu fac parte popoarele fostului Imperiu Austro-Ungar, Germania, Prusia si o parte din teritoriile Poloniei si ale Ucrainei de vest. Forta de consolidare a Europei Centrale este Germania, care uneste sub controlul sau acest conglomerat geopolitic. Din considerente de ordin geografic si istoric firesti, Europa Centrala are un caracter „de uscat", continental, foarte pronuntat, opus spatiilor „maritime", „atlantice", ale Europei Occidentale. In principiu, influenta politica a Europei Centrale se poate extinde si mai spre sud, in Italia si in Spania, pentru care au existat multe precedente istorice. Este mai logic de a considera Berlinul capitala a Europei Centrale in calitate de simbol al Germaniei care, la randul ei, este simbolul si centrul intregii structuri. Doar Germania si poporul german au toate calitatile necesare pentru integrarea eficienta a acestei regiuni geopolitice – vointa istorica, o economie foarte bine dezvoltata, o situatie

geografica privilegiata, omogenitate etnica si constiinta misiunii sale civilizatoare. Germania terestra si ideocratica a opus, in mod traditional, rezistenta Angliei comerciale si maritime, iar specificul acestei rezistente geopolitice si culturale a afectat simtitor istoria Europei, in special dupa ce nemtii au izbutit in fine sa-si creeze statul propriu."

Anglia nu beneficiaza de aceeasi simpatie:

"Din punct de vedere geopolitic, Anglia este un stat mai putin european ale carui interese strategice sunt opuse, in mod traditional, statelor Europei Centrale si, mai mult chiar, tendintelor continentale din Europa. Paralel cu intensificarea rolului SUA si acapararea de catre ele, practic, a controlului total asupra coloniilor engleze, rolul Angliei a scazut simtitor si astazi aceasta tara se manifesta in Europa mai curand ca o baza exteritoriala plutitoare a SUA decat ca o putere independenta. Oricum, Anglia este, in cadrul Europei, cea mai ostila intereselor continentale, antipodul Europei Centrale si, prin urmare, Noul Imperiu Eurasiatic are in persoana ei un adversar politic, ideologic si economic. Putin probabil ca ar fi posibil ca, in mod voluntar, sa fie schimbat drumul civilizator al acestei tari specifice, care a creat la vremea ei un gigantic imperiu colonial comercial, de tip „maritim", si care a contribuit atat de mult la aparitia intregii civilizatii occidentale contemporane, intemeiata pe baza comertului, mercantilismului, capitalismului, speculatiei si jocului de bursa. Aceasta este absolut nereal si de aceea Anglia va deveni inevitabil in proiectul eurasiatic „tapul ispasitor", fiindca procesele europene de integrare continentala se vor desfasura nu numai ignorand interesele englezilor, ci chiar in opozitie directa cu aceste interese. Un rol insemnat in acest context va trebui sa-l joace spiritul european si, mai mult chiar, eurasiatic al nationalismului irlandez, scotian si walles ajungand la sustinerea tendintelor separatiste si a destabilizarii politice a Marii Britanii."

Franta pare mai promitatoare decat Marea Britanie, desi tendintele ei sunt ambivalente:

"O alta structura geopolitica contradictorie este Franta. In multe privinte, istoria franceza a avut un caracter atlantic opus tendintelor continentale si ale Europei Centrale. Franta a fost adversarul istoric principal al Imperiului Austro-Ungar, a sustinut in fel si chip starea de faramitare a principatelor germane, inclinand spre „progresismul" si „centralismul" de tip antitraditional si nefiresc. Din punctul de vedere al subminarii traditiei europene continentale, Franta a fost intotdeauna in avangarda si in multe cazuri s-a identificat cu cel mai agresiv atlantism. Lucrurile au stat anume asa cel putin pana cand SUA nu si-a asumat functia planetara de pol principal al atlantismului. In Franta exista si o tendinta geopolitica alternativa care urca spre linia continentala a lui Napoleon (pe care insusi Goethe il considera conducatorul integrarii terestre a Europei),ce s-a realizat cu pregnanta in politica europeana a lui De Gaulle care tindea catre o alianta cu Germania, si crearea unei confederatii europene independente de SUA. Aceeasi linie a inspirat si proiectele franco-germane ale lui Mitterrand. Oricum, putem sa ne imaginam ipotetic o asemenea intorsatura a evenimentelor cand Franta va recunoaste supremacia factorului Europei Centrale si va participa benevol la blocul geopolitic european de orientare antiamericana si continentala. Teritoriul Frantei este o componenta necesara a blocului eurasiatic din Occident, fiindca de aceasta depinde direct controlul asupra litoralului atlantic si in mod corespunzator, securitatea Noului Imperiu la hotarele de vest. In Occidentul continental, uniunea franco-europeana reprezinta elementul principal al geopoliticii eurasiatice, cu conditia ca interesele Europei Centrale si anume autarhia si independenta ei geopolitica sa fie prioritare. Acest proiect este cunoscut sub denumirea „Imperiul European". Integrarea Europei sub egida Germaniei ca temelie a unui asemenea Imperiu European se inscrie ideal in proiectul eurasiatic si reprezinta procesul cel mai dezirabil intr-o integrare continentala mult mai globala."

Germania trebuie asadar sa conduca unificarea europeana in contra Americii si in deplin parteneriat cu Rusia:

“Toate aspiratiile catre o unitate europeana in jurul Germaniei (a Europei Centrale) vor avea un sens pozitiv doar respectand o conditie fundamentala – crearea unei axe geopolitice si strategice stabile Moscova-Berlin. Europa Centrala, singura, nu dispune de un potential politic si militar suficient pentru a obtine o independenta reala fata de controlul atlantic al SUA. Mai mult decat atat, in conditiile actuale este dificil de sperat la o desteptare geopolitica si nationala veritabila a Europei fara influenta revolutionara a factorului rusesc. Fara Moscova si, mai mult chiar, fara Eurasia, in lipsa fortei militare, a initiativei politice, a resurselor naturale, Imperiul European nu numai ca este incapabil sa-si organizeze pe deplin spatiul sau strategic, el n-are idealuri si repere clare in sens civilizator, fiindca influenta Oranduirii Comerciale si a valorilor liberale de piata au paralizat profund temeliile conceptiei nationale a popoarelor europene, au subminat sistemele lor organice de valori istorice. Imperiul European va deveni o realitate geopolitica si civilizata deplina doar sub influenta unei noi energii ideologice, politice si spirituale din strafundul continentului, adica din Rusia. Pe langa toate acestea doar Rusia si rusii pot sa-i asigure Europei independenta strategica si politica si autarhia resurselor. De aceea Imperiul trebuie sa se formeze anume in jurul Berlinului, care se afla pe o axa directa si vitala cu Moscova. Impulsul eurasiatic trebuie sa provina exclusiv de la Moscova, transmitand Berlinului misiunea civilizatoare a rusilor (cu conditia unei adaptari corespunzatoare la specificul european), iar acesta va purcede la randul sau, la o integrare europeana conform principiilor si proiectelor inspirate de un impuls geopolitic continental de profunzime. Garantia ca acest Imperiu European este cel corespunzator consta in predominarea univoca a tendintelor rusofile in Germania – asa intelegeau acest lucru cele mai luminate minti ale nemtilor – de la Müller von den Bruk pana la E. Nikisch, Karl Haushofer si Jordis von Lohausen. Restul Europei (si in primul rand Franta), ca o continuare a unei asemenea rusofilii, trebuie sa urmeze

orientarea germanofila. Doar in asemenea conditii vectorul occidental al Imperiului Eurasiatic va fi adecvat si stabil, asigurat din punct de vedere strategic si consecvent din punct de vedere politic. Trebuie sa recunoastem insa ca nici o alta unificare a Europei nu este posibila fara contradictii profunde si sciziuni interne. De exemplu, actuala unificare a Europei sub controlul american NATO va face simtita foarte curand contradictia sa geopolitica si economica si, prin urmare, conform previziunii lui Jean Thiriart, ea va fi, in mod inevitabil, ori compromisa ori suspendata, sau va lua, spontan, pe neasteptate o dimensiune antiamericana (si potential, eurasiatica)."

Invatand din erorile lui Hitler, Germania trebuie sa genereze un imperiu european, salvand batranul continent de mercantilismul american:

"Este important de subliniat de la bun inceput ca unificarea Europei in jurul Germaniei trebuie sa tina seama de marile esecuri politice din incercarile anterioare si, in primul rand, nereusita epopeii lui Hitler si a celui de-al Treilea Reich. Unificarea geopolitica a Europei in jurul Europei Centrale (a Germaniei), nu trebuie sa subinteleaga in nici un caz dominatia etnica a nemtilor sau crearea unei structuri centralizate in sens iacobin sub forma unui Stat German gigantic. Dupa cum spunea Thiriart, „greseala fundamentala a lui Hitler este ca el a vrut sa faca o Europa germana, in timp ce trebuia s-o faca europeana". Aceasta teza ramane valabila si in etapa actuala, si, in general, poate sa vizeze toate procesele neo-imperiale inclusiv si Rusia. Imperiul European, organizat in jurul Germaniei, trebuie sa fie anume european, independent de dominatia etnica si lingvistica a unui singur popor. Pentru a fi inima geopolitica a Europei, Germania trebuia sa capete de fapt un caracter supranational, civilizator, imperial, renuntand la incercarile contradictorii si irealizabile de a crea un „stat natiune" rasial omogen. Popoarele europene trebuie sa fie parteneri egali la construirea capului de pod occidental al Eurasiei si sa adapteze impulsul imperial comun specificului lor national si cultural. Imperiul European nu trebuie sa domine natiunile europene, sa nu le subordoneze

nemtilor sau rusilor ci, dimpotriva, sa le elibereze de sub jugul civilizatiei mercantile, de consum, de civilizatia pietei, sa trezeasca energiile lor nationale in profunzime, sa le intoarca, in mijlocul istoriei ca subiecte politice de reala valoare, vii si independente, libertatea carora va fi garantata de puterea strategica a intregii Eurasii."

Axa Berlin-Moscova trebuie sa depaseasca aprehensiunile trecutului si sa actioneze "trilateral", impreuna cu fostele state "tampon":

"Crearea axei Berlin – Moscova, ca o constructie occidentala portanta a Imperiului Eurasiatic, presupune cativa pasi seriosi privind tarile Europei de Est situate intre Rusia si Germania. Politica traditionala atlantica s-a bazat in aceasta regiune pe teza lui Mackinder despre necesitatea crearii aici a unui „cordon sanitar" care ar servi ca zona tampon de conflict; ce ar inlatura posibilitatea uniunii ruso-germane, periculoasa pentru intregul bloc atlantic. In acest scop, Anglia si Franta doreau sa destabilizeze cu orice pret popoarele est-europene, sa le insufle ideea despre necesitatea „independentei" si eliberarii de sub influentele germana si rusa. Pe langa toate acestea potentialul diplomatic al atlantistilor spera sa consolideze cu orice pret orientarile rusofobe din Germania si cele germanofobe din Rusia, ca sa atraga ambele statele intr-un conflict local pentru impartirea sferelor de influenta in spatiile intermediare – Polonia, Romania, Serbia, Ungaria, Cehoslovacia, Tarile Baltice, Ucraina de Vest etc. Aceeasi linie o urmaresc si actualii strategi ai NATO, promovand ideea crearii „Federatiei Marea Neagra – Marea Baltica" care ar fi in legatura nemijlocita cu atlantismul si ar fi dusmanul potential atat al Rusiei cat si al Germaniei. Este necesara crearea unei frontiere nemijlocite si clare intre Rusia si Europa Centrala (Germania) prietene, iar perspectiva unui bloc strategic unic pe axa Berlin – Moscova aceasta frontiera trebuie sa-si pastreze importanta geopolitica ca limita a omogenitatii culturale, etnice si religioase, pentru a exclude din timp o expansiune etnica sau confesionala in spatiile de frontier(…) Relatiile ruso-ucrainene, ruso-baltice, ruso-romane, ruso-polone

etc., initial trebuie analizate nu bilateral ci trilateral, cu participarea Germaniei. Acelasi lucru se refera si la relatiile dintre Germania si tarile (popoarele) est europene; acestea trebuie sa aiba si ele un caracter trilateral cu participarea obligatorie a partii ruse (cu excluderea de fiecare data a amestecului strain, atlantic, american). Spre exemplu, relatiile germano-ucrainene trebuie sa fie, dupa necesitati, germano-ruso-ucrainene; germano-baltice – germano-ruso-baltice; germano-poloneze – germano-ruso-poloneze etc."

Romania si Moldova pot sa se uneasca, intre altele, dar numai ca garantie a unitatii blocului ortodox din aria de influenta a Rusiei:

"Prin Romania, Republica Moldova si Ucraina Centrala trece o fasie neintrerupta, populata de popoare ortodoxe, care uneste pamanturile Rusiei cu Serbia, avanpostul Eurasiei in Balcani. Este in interesul Eurasiei, ca acest tinut sa se transforme intr-o regiune strategica si culturala unitara – de fapt intr-o singura tara. Aceasta inseamna ca tocmai Moscova sa fie initiatoarea integrarii moldo-romane; pusa de la bun inceput sub semnul ortodox si eurasiatic. Totodata, este important ca enclava ortodoxa romaneasca, din rasarit, si din apus, sa uneasca popoarele ortodoxe slave – ucrainenii si sarbii - , asigurand in felul acesta continuitatea integrarii teritoriale, bazata nu atat pe particularitatile etnice, cat pe cele confesionale si pe inrudirea culturala. Totodata, un asemenea „bloc ortodox", de la Nistru pana in Muntenegru, in centrul caruia trebuie sa se afle Romania unificata, trebuie sa se formeze in colaborare cu Berlinul, caruia i se ofera partea cea mai de vest a Europei Centrale, din Prusia, prin Cehia si Slovacia, spre Ungaria si Austria, apoi spre Croatia, pana la Marea Adriatica. Daca adaugam la toate acestea extremitatea de rasarit a Poloniei si a Prusiei rasaritene, care mai spre nord ii revine Germaniei, atunci continuarea fireasca a Rusiei spre vest, in regiunea balcanica, va fi logica si acceptabila, nu va incalca echilibrul geopolitice ale

Europei Centrale care, din punct de vedere geopolitic, apartine sferei de influenta a Germaniei. (*Aleksandr Dughin,"Bazele Geopoliticii", 1997, Moscova).*

Analiza critica a constructiei civilizationale a lui Dughin, pe care am schitat-o in capitolele trecute, vizeaza esecul acestuia de a indica o civilizatie periferica in jurul nucleului rus; nucleul rus subordoneaza, in fapt, chiar spatiul civilizational rus (incluzand Belarusul sau unele zone din Ucraina), ceea ce este oricum mult, trasand harta unei mari puteri. China sau India, de altfel, genereaza civilizatii relativ similare, fara divizari rasiale sau culturale spectaculoase.

Civilizatia Ortodoxa nu este una cu nucleul in Rusia, ci in Grecia: a existat un moment in care slavii, poate, au privit inspre Moscova ca nucleu spiritual, dar slavii nu reprezinta ortodoxia in ansablu (grecii sau romanii, de pilda, s-au raportat intotdeauna spiritual la fostul spatiu bizantin, care, simbolic, includea si Ierusalimul, centrul lumii crestine, dar si teritoriul sacru athonit si Constantinopolul).

In plus, civilizatia Ortodoxa in ansamblu constituie, ca si civilizatia Occidentala, doar o sub-unitate a marii civilizatii Crestine care, dupa 1989, prin institutii ideologice (nu religioase) de tip NATO si UE, si-a inceput procesul de regasire si reunificare. Ca si America Latina, Rusia reprezinta o alta sub-unitate a acestei civilizatii comune – idee pe care o vom discuta intr-un capitol viitor.

Pierzand spatiul ortodox, care pur si simplu nu doreste sa fie parte a unei civilizatii subordonate Rusiei si a facut deja aceasta optiune politica explicita, imperiul lui Dughin trebuie sa se intoarca cu fata spre Asia. Dar e deja delegitimat conceptual – pentru ca esenta sa spirituala, Dasein-ul sau a fost definit in termeni ortodocsi, deci crestini, ceea ce lumea asiatica nu poate accepta. Nu exista niciun factor real de coeziune civilizationala – in chiar

termenii heideggerieni pe care Dughin ii impune – intre Rusia, Turkmenistan, Mongolia sau Iran. Sunt lumi radical diferite prin limba, religie, istorie, reprezentari, dezvoltare economica.

Edificiul intelectual al lui Dughin se surpa astfel sub propria greutate. Imperiul visat de ganditorul rus a fost prea mare, prabusindu-se inainte de nastere.

Dar, desi nu va fi edificat niciodata, el poate lasa grupului securizator rus senzatia ca a pierdut un teritoriu real, ca e in drept sa lupte pentru recuperarea spatiul eurasianist.

Asa devin conceptele periculoase.

Capitolul V. Civilizatiile azi

Confuzia semantica din jurul conceptului de civilizatie tine de caracterul greoi, imitativ si anchilozat al disciplinelor academice care se confrunta cu o materie vie, in plina devenire, cu o lume care uneori poate fi “scoasa din tatani”.

In secolul XX, de pilda, imitatia academica a continuat sa vorbeasca insistent despre civilizatii ca moduri in care societatile raspund la provocari ale mediului si geografiei – pentru ca asa putem explica, in mare masura, aparitia si dezvoltarea unor societati ale trecutului. E firesc sa observam, de pilda, ca marile civilizatii antice (Mesopotamia, Egipt, China) au constituit solutii organizatorice ample la provocarea unor fluvii cu revarsari multiple si fertile. Sau sa admitem ca exista o relatia directa intre succesul unor civilizatii si accesul acestora la cereale si animale domesticibile (o comparatie intre Semiluna Fertila si Australia e de-a dreptul umilitoare pentru cea din urma). Sau sa acceptam, impreuna cu Toynbee, ideea ca o civilizatie puternica se naste intr-o zona unde provocarea mediului e suficient de puternica incat sa genereze o vitalitate abnorma (civilizatiile nu se nasc in paradisuri unde bananele pica gata parguite din copaci), dar, totusi, mediul nu e intr-atat de ostil incat sa striveasca eforturile sociale sau sa le faca prizoniere intr-o continua lupta cu geografia (polinezienii – pentru care incordarea cu apa a fost disproportionata; eschimosii – au invins frigul, s-au adaptat, dar efortul i-a facut incapabili de alte forme de creatie sociala).

Ei bine, in ultimele decenii teoreticienii istoriei nu au inteles ca vechile criterii prin intermediul carora judecam conceptul de civilizatie se schimba sub ochii lor. Ca globalizarea implica o omogenizare a solutiilor tehnice, economice,

de adaptare la mediu – si o revalorificare pozitiva a identitatii culturale si religioase.

Francois Braudel, de pilda, distingea *(Grammaire de Civilisations, Les Editions Artaud, 1986)*, pe langa istorie, patru directii din perspectiva carora poate fi inteleasa diversitatea civilizatiilor:

● *Geografie*

● *Sociologie*

● *Economie*

●*Moduri de gandire (psihologie colectiva, constiinta, mentalitate, structura mentala)*

Mult mai recent, Niall Ferguson (*Civilization: The West and the Rest, 2011*) scria: "O civilizatie este cea mai mare forma de organizare umana, mai inalta, dar mai amorfa chiar decat un imperiu. Partial, civilizatiile sunt forme de reactie practica a populatiilor umane la mediu – la necesitatea de a se hrani, de a bea apa, de a-si gasi adapost si de a se apara –, dar ele au si un caracter cultural; au un caracter religios (desi nu obligatoriu); si sunt comunitati lingvistice (desi nu intotdeauna)."

Ce observam, totusi, chiar si la o privire superficiala, daca vom fixa in paralel un peisaj din New York, unul din Dubai si altul din Shanghai? Faptul ca lucrurile arata, de fapt, la fel. Aceleasi solutii arhitecturale, aceleasi materiale, aceeasi sistematizare urbana, acelasi tip de canalizare. Aceleasi masini, aceleasi solutii de transport in comun, acelasi tip de aeroport. Oamenii care se imbraca la fel, vorbesc la aceleasi terminale mobile, isi fac acelasi tip de poza (*selfie*) cu aparate identice si le publica pe portaluri comune (Facebook, Flickr, Twitter).

Realitatile geografice, economice, de mediu au fost topite de globalizare intr-un malaxor al “civilizatiei materiale unice”. Nu este insa, nici pe departe, acea civilizatie despre care vorbea in urma cu cateva decenii Raymond Aron:

“Am ajuns la o faza in care descoperim, concomitent, validitatea limitata a conceptului de civilizatie, cat si nevoia de a transcende acest concept. Etapa civilizatiilor se apropie de sfarsit, si – cu consecinte bune sau rele – umanitatea trece intr-o noua faza – aceea a unei singure civilizatii care ar putea deveni universala”.

Nici gand: pe masura ce umanitatea se unifica sub raportul expresiei materiale, ea isi reafirma structurile identitare. Iar civilizatiile reprezinta cele mai mari unitati identitare cu care putem opera *astazi*. Primul “divizor” al conceptului de “umanitate” este “civilizatia”.

Nu a fost si nu va fi mereu asa.

Pana la momentul in care Pamantul a “devenit” rotund prin explorare georgrafica si imperialism integrator, pana cand spatiul nu s-a globalizat si culturile nu s-au intalnit, descoperit si chestionat reciproc, conceptul de “civilizatie” a fost mai putin operational decat cel de “Imperiu”.

In zorii umanitatii, grupurile locale erau prea pestrite, prea buimace si prea dependente de spatiile mici ale lumii in care roata abia se inventa ca sa poata forma mari unitati identitare. Iata de ce ***functia integratoare apartinea unitatii administrative – adica Imperiului***. Imperiul Roman, de pilda, a inghitit, in toate zarile, la nord, la sud, in est si vest, grupuri etnice, tribale si religioase de o diversitate admirabila – diversitate pe care o etala, prin gladiatori de toate culorile si soiurile, in marile sale sarbatori “globaliste”.

Civilizatia romana nu se putea suprapune, in mod natural, cu spatiul acoperit de Imperiul Roman. Niciun Imperiu clasic nu a avut timpul si mijloacele de comunicare in masa care pot forja o civilizatie omogena si cu granite ample. Fara o retea larga si minutios organizata de biserici (temple, moschei) ale unei religii comune, cu scripturi si limba sacra comune, fara carti tiparite, presa, televiziune, Internet e imposibil sa integrezi civilizational teritoriile uriase si atat de variate tribal ale unui Imperiu Antic.

Imperiul Roman, de pilda, a generat, pentru a putea gestiona administrativ toata diversitatea pe care o continea, o civilizatie juridico-militara, birocratica, in care forma culturala era de import (grecii elaborasera o cultura cu potential universal incomparabil mai mare, deci mult mai potrivita pentru unificarea unui spatiu larg, pe care romanii si-au insusit-o cu seninatatea lipsita de orgolii a unui mare Imperiu) si in care religia era reglementata doar de principiul nereglementarii: ***The only rule is that there are no rules***. S-a dovedit insa un pariu gresit, cu orizont scurt: integrarea administrativ-culturala nu putea satisface uriasa sete de religie universala care pulsa in adancurile Imperiului. Solutia monoteista “pura si dura”, “geloasa”, nedispusa la niciun compromis, descoperita in micul spatiu cultural iudeu, s-a dovedit instrumentul unificarii civilizationale a marilor spatii continentale – nu toleranta elenista a birocratiei militare romane. Cand, in anii proximi lui Hristos, Imperiul Roman se confrunta cu rezistenta spirituala evreiasca – si decidea, finalmente, dupa numeroase tentative impaciuitoare, de integrare toleranta, sa striveasca nucleul tare si nesupus al sufletului iudeu – nimeni nu s-ar fi gandit ca Imperiul tocmai a facut alegerea care ii va aduce pieirea. Viitorul apartinea “intolerantei” monoteiste unificatoare: Dumnezeul Unic era singurul concept care putea sa topeasca izolationismul tribal, etnic sau mica religiozitate “locala” (spiritul stramosilor, totemurile, zeii locului)

Asadar, civilizatia a devenit un concept cu adevarat operational – la scara mare a geografiei si istoriei – abia dupa primul mileniu crestin, cand in Europa,

Asia si Africa (apoi Americi) incepuse omogenizarea civilizationala realizata de marile religii. Foarte probabil, pe termen lung – cat cele doua milenii scurse la de Hristos si alegerea gresita a Imperiului Roman – civilizatia isi va pierde pozitia de principala sub-unitate a "umanitatii", fiind inlocuita (pe masura ce integrarea politica si culturala continua si pe masura ce ***tehnologia anularii distantelor spatiale*** se dezvolta) de ***cultura planetara***.

Anularea organizata a distantelor a fost, intotdeauna, o indeletnicire baziliara a spiritului uman si un instrument decisiv al dezvoltarii; omul este, intre altele, o fiinta care calatoreste si colonizeaza. Simpla sa pre-pozitionare, "alocare", prin nastere, intr-un spatiu determinat, inconjurat de intunericul "lumii necunoscute", este refuzata – in ciuda confortului pe care il aduce. Omul exploreaza teritoriile nestiute, periculoase, populate cu spaimele sale inconstiente cele mai mari, indiferent cat de mare e pretul aceastei explorari: specia a cucerit *orice* ocean sau munte, fiind dispusa sa accepte *oricate* sacrificii individuale pentru asta. Pentru greci, Coloanele lui Hercule (Gibraltarul) reprezentau sfarsitul spatiului cunoscut si sigur – dincolo de ele te prabuseai in vid; totusi, specia a fortat pariul caderii in gol pentru a afla ce este "dincolo". Asa a ajuns in Atlanticul pe care Columb l-a traversat cu riscul (explicit in epoca) de a patrunde in Infern: specia era dispusa sa mearga si acolo. Oriunde exista un spatiu necercetat – reprezentat pe harta prin amenintatorul "***Hic sunt leones***" – specia a patruns, infruntand "leii".

Odata cu intelegerea gravitatiei si a mijloacelor de propulsie necesare pentru a o invinge, natura noastra de fiinta care calatoreste si colonizeaza a trecut de la orizontala la verticala. Vrem sa cartografiem si sa luam in posesie sistemul solar si spatiul cosmic din vocatie, din voluptatea des-coperirii lumilor ascunse; dar am gasit si o ratiune vitala pentru a justifica asta: supravietuirea speciei.

Amenintata de evenimente cosmice cu probabilitate mica, insa posibile la scara medie a istoriei (asteroizi), confruntata cu certitudinea – pe termen foarte lung – a disparitiei sistemului solar odata cu moartea violenta a astrului sau, omenirea – care a primit abia de cateva decenii confirmarea stiintifica a acestor ipoteze – a inceput deja organizarea pentru cucerirea altor planete. Poate parea un scenariu *science-fiction*, insa orice calatorie clasica (Columb, Magelan) a fost candva un SF care acum e luat de bun; si, in fond, prin SF nu intelegem decat specia prospectiva a literaturii. In plus, stim cu singuranta un lucru: nimic nu poate opri instinctul speciei pentru anularea distantelor. Nici macar sacrificiul de sine, daca el va fi necesar (si va fi!): numarul celor care s-au inscris, in mod voluntar, pentru o calatorie sinucigasa pe Marte in cadrului proiectului Mars-One, de pilda, a fost de 202.586.

Vom face asadar, cu certitudine (doar o catastrofa majora, care sa ne anihileze sau sa ne distruga durabil potentialul tehnologic ne poate opri) saltul catre o alta planeta. Primul astfel de salt – pe care il vom realiza undeva intre in anii 2030-2100, probabil la interval de un secol de la zborul in cosmos si pe Luna – va insemna, aproape sigur, o colonizare a planetei Marte prin intermediul unor colonisti “sinucigasi” (nu se mai pot intoarce inapoi, nu au pe Marte tehnologia necesara invingerii gravitatiei) care vor incerca o “terraformare” a Planetei Rosii. Terraformarea va presupune utilizarea unui set de proceduri din chimie, biologie, inginerie genetica s.a. menite sa genereze forme incipiente de viata sau atmosfera. E greu de estimat cat de indelungat va fi acest efort si cate esecuri vom inregistra (colonizarea Americii, o provocare aproape la fel de dificila pentru perioada in care a avut loc, a consemnat nenumarate esecuri, catastrofe, colonii distruse sau incapabile sa genereze societati mai durabile de o generatie) insa e limpede ca Marte ne va invata acele proceduri necesare “reformarii” unui spatiu planetar aparent mort. Pe baza acestor lectii, in intervalul unui alt secol, am mai putea realiza un salt planetar similar.

Aceasta versiune a multiplicarii bazelor pentru umanitate este mai lucida si mai accesibila decat cea cunoscuta in mod uzual publicului – si anume populatea unei Terre gata formate, adica unei planete cu toate datele necesare vietii deja prezente gratie hazardului (aproapierea corecta de o stea sanatoasa, dimensiunea potrivita s.a.). Si asta pentru ca distanta fata de astfel de planete (descoperite de astronomi si care ne asteapta) e mult prea mare pentru tehnologia de transport la care avem acces astazi. Pentru a calatori intre stele aflate la distante colosale, de sute de ani lumina, simplul progres al tehnologiei prezente e insuficient – e nevoie de un concept tehnologic cu totul nou, exceptional, capabil sa suprime distantele la o rata de sute de ori mai mare decat tot ceea ce ne permitem astazi. Un astfel de progres a fost realizat constant de omenire (carul, automobilul, trenul, avionul, racheta au implicat cresteri constante, rapide si importante in capacitatea noastra de a anula distantele) insa e greu de estimat daca ideea revolutionara va surveni in interval de un secol sau de trei. Procedura modesta, prudenta, dar accesibila a saltului din planeta in planeta pare mult mai probabila avand in vedere dorinta speciei de a actiona grabnic.

Cand acest proces va incepe sa ofere rezultate stabile vom fi confruntati cu o noua realitate conceptuala: locul civilizatiilor va fi luat de societatile planetare. Civilizatiile Terrei se vor globaliza accelerat, formand in sfarsit un unic bloc identitar (Pamantul va deveni un soi de “Vechi Continent” in raport cu Diaspora) prin pozitionare progresiv adversativa cu Noile Pamanturi care isi vor cauta independenta si isi vor clama, firesc, “specificul planetar”. Vor aparea atunci Dughini nepamanteni, care vor vorbi despre Dasein-ul martian ori sentimentul jupiterian al fiintei.

Pana atunci, insa, sa ne intoarceam la conceptul (fluid) de civilizatie, cel care, spuneam, defineste marile unitati identitare ale umanitatii. E suficienta o singura privire atenta pentru a intelege ca, in fapt, civilizatia reprezinta o notiune de hibridare si compromis utilizata de istorici pentru a corija

imperfectiunea categoriilor mai simple, mai naturale, mai limpezi care ar trebui sa asigure clivajele ferme ale umanitatii: etnia, limba, rasa, religia, nationalitatea oferita de statul-natiune, unitatea geografica. Totusi, niciuna dintre aceste categorii tari nu a reusit sa blocheze, sa contina optiunea identitara libera a spiritului uman. Etnia nu a fost suficienta pentru a bloca, de pilda, extinderea religiei sau a unor sisteme etice la alte grupuri decat cele care le-au consacrat. Desi inamici traditionali, francezii si germani sau sarbii si croatii marturisesc aceeasi Inviere a lui Hristos. Desi n-au nimic de impartit din punct de vedere etnic sau geografic, indonezienii si marocanii sunt strans uniti de Coran. Americanul si polonezul, desi divizati radical de o granita lingvistica aparent imposibil de depasit, formeaza, in fapt, un grup civilizational comun.

Nici concentrarea geografica nu s-a putut dovedi un unificator identitar solid: crestinismul a trecut din Asia in Europa, apoi in America si Australia, refuzand sa tina cont de distante si blocuri continentale. Islamul a facut salturi similare intre Orient, Africa, insulele Asiei indepartate si chiar portile Europei (zona iberica, Bosnia). Pe de alta parte, istoria a dovedit posibilitatea unor oaze civilizationale durabile in mijlocul unor blocuri culturale diferite sau chiar ostile: Bosnia e un astfel de exemplu; sau Etiopia crestina; ori Israelul contemporan, un experiment pe viu al re-implantarii unei civilizatii intr-o arie radical adversativa. (Fie ca privim statul israelian ca exponent al unei civilizatii distincte, evreiesti, fie ca il consideram o sub-unitate speciala a civilizatiei crestin-democrate, e limpede ca acesta constituie un “promontoriu” sau un “portavion” civilizational intr-o mare a Islamului care va continua sa-i conteste prezenta, sa o considere o provocare geografica).

Nici macar rasa – atat de adanc inradacinata in prejudecatile noastre – nu a reusit sa traseze o granita culturala de nedepasit. In 1977, conservatorul stat israelian admitea ca principiile reintoarcerii se aplica si comunitatii Beta Israel – a evreilor negri din Etiopia. Crestinismul e un conglomerat rasial care

include albi, populatii americane native, negri, populatii ale Pacificului. Unul din liderii lumii crestin-democrate, presedintele SUA, este exponentul direct al universalismului rasial crestin. Aceeasi diversitate functioneaza si in Islam.

Eliminand pe rand toti acesti "divizori superficiali" din regula de conturare a unei civilizatii actuale vom vedea din ce in ce mai limpede faptul ca aceasta se constituie in jurul unor mari idei de natura "metafizica" sau "morala". Religiile si sistemele etice sunt unificatorii identitari ai lumii actuale. Acestea pot fi ajutate, contextual, de sisteme politice, ideologii sau chiar de geografie – rolul lor fiind insa unul *complementar*.

Numarul civilizatiilor actuale acceptate de teoreticieni (Braudel, Huntington, Melko, Eisenstadt) variaza in functie de pozitionarea fata de cateva probleme cheie. Fernand Braudel, de pilda, vede America ca pe o civilizatie distincta de Occident. Huntington (precum Toynbee sau Spengler) include America in civilizatia Occidentala, in schimb rupe crestinismul in Occident si Ortodoxie. Eisenstadt identifica o civilizatie Evreiasca distincta, care in general e ignorata de istorici. Rarisim, civilizatia Africana este vazuta ca una distincta.

In fapt, avand in vedere progresul "civilizatiei materiale universale", concomitent cu aprofundarea clivajelor identitare de natura religioasa (morala, metafizica) peisajul civilizatiilor astazi arata asa:

1. Civilizatia crestin-democrata

Reprezinta o civilizatie cu substrat metafizic si moral comun, care se reunifica insa prin intermediul unor valori politice dezvoltate in Occident pe baza unui *pattern* rasaritean (grecesc): democratie, libertati si drepturi individuale, stat de drept, economie de piata.

In cadrul acestei civilizatii avem trei sub-unitati care si-au castigat deja statutul de membri de drept:

● *Occidentul*

● *America de Nord*

● *Ortodoxia nerusa (Grecia, Serbia, Romania, Bulgaria, Moldova)*

Tot aici consemnam doua sub-unitati care fie sunt in curs de a bifa criteriul ideologic-democratic (America Latina), fie inca lupta ideologic pentru a-si asigura un statut civilizational distinct (Rusia):

● *Rusia*

● *America Latina*

A sasea sub-unitate a civilizatiei crestin-democrate are un caracter special, deoarece bifeaza criteriul ideologic-democratic si lucreaza intr-o sincronizare intelectuala si politica esentiala cu lumea crestina (de al carei sprijin militar ferm si depinde partial); in plus, reprezinta mediul religios din care a aparut crestinismul, desi religiile in sine implica o contrarietatea teologica foarte sensibila (evreii si crestinii nu pot avea in acelasi timp dreptate cu privire la natura si misiunea evreului Isus):

Israelul

2. Civilizatia Islamica

Islamul reprezinta cea mai dinamica si mai imprevizibila civilizatie a zilei. Islamul nu a identificat inca o solutie ideologica prin intermediul careia sa poata capata o omogenitate valorica trans-religioasa. Dupa esecul pseudo-

socialismului incercat de tiranii anilor 70 – care a oferit totusi o importanta stabilitate zonei – singura alegere relativ functionala pare astazi un “islamism” care nu poate constitui o solutie pe termen lung, pentru ca va genera (cel putin in tarile sarace) o opozitie laica solida, care poate ajunge pana la revolutie si razboi civil.

Vor fi foarte importante evolutiile politice si ideologice ale diferitelor sub-unitati islamice. Intr-una din aceste sub-unitatii poate fi identificata solutia ideologica pe care o cauta intreaga civilizatie (asa cum Occidentul a identificat solutia ideologica pentru intregul crestinism):

Blocul arab

Cel mai vizibil prin traditie, care subordoneaza si spatiul african. Blocul arab include un spatiu de “avangarda” civilizationala (statele Golfului), dar si zone marcate de probleme politice majore (Siria, Palestina). Conflictul cu Israelul si gestionarea ultimelor resurse de petrol vor bloca probabil evolutiile ideologice ale zonei pentru urmatorul secol.

Blocul asiatic

Spatiul insular islamic (Indonezia, Malaezia) care incepe chiar din Pakistan sau Bangladesh are propriul sau profil identitar si poate genera propriile solutii ideologice – desi azi, la prima vedere, poate parea doar o zona conexa centrului arab – asa cum e Africa islamica.

Blocul turcic

Cele mai importante evolutii ale Islamului vor veni din blocul turcic. Si asta pentru ca, pe masura ce Rusia isi pierde influenta asupra statelor islamice din vechiul sau fief, pe masura ce Turcia se redescopera ca mare putere zonala si renunta partial la filosofia laica a lui Ataturk, blocul turcic poate emerge

spectaculos, cu o identitate nebanuita, cu o experienta politica vasta (socialista in zona turanica, democratica in Turcia) si cu un potential economic solid – asigurat de petrolul caspic si de trainicia capitalista turca.

Iranul

Actor politic semnificativ, Iranul are totusi o identitate prea puternica si speciala in cadrul lumii islamice ca sa poata fi integrat intr-un spatiu mai larg. Unicitatea si nobletea istorica il si izoleaza.

3. Civilizatia Chineza

China formeaza un spatiu identitar mai omogen cultural si mai concentrat geografic decat Islamul sau Crestinismul. In plus, China beneficiaza de avantajul unei ideologii politice unificatoare (comunismul *sui generis*) care omogenizeaza diversitatea religioasa si etnica a cuprinderii sale.

In conditiile in care China a devenit, dupa unele criterii, cea mai mare forta economica a lumii, marea intrebare a secolului XXI ramane daca ea va incerca o "abordare" ideologica a Japoniei si Coreei in vederea formarii unui mare centru comun de putere asiatica.

4. Civilizatia Japoneza

Japonia constituie o *civilizatie-paradox*. Desi foarte mica in raport cu alti actori civilizationali (asta pentru ca expansiunea din Al Doilea Razboi Mondial nu i-a reusit) a generat totusi o civilizatie atat de puternica incat nu poate deveni sub-categorie pentru nicio alta civilizatie. Al doilea paradox japonez vizeaza caracterul sau de "intrand" occidental in spatiul asiatic – desi nimic din identitatea japoneza nu ar fi anuntat succesul unei astfel de altoiri. Putem gandi Israelul, de pilda, ca sub-categorie si insula a civilizatiei Crestin-democrate in marea araba; Japonia nu are insa nicio data care sa o recomande

pentru un astfel de statut in spatiul asiatic. Relatia Japonei cu Occidentul este strict politica, avand la baza traumele numite “Pearl Harbor”, respectiv “Hiroshima-Nagasaki”.

In urmatoarele decenii, Japonia – precum Turcia – isi va redescoperi specificul civilizational si va incepe cautarea unui drum politic separat de Occident. Problema este ca – in lipsa garantiilor militare occidentale – acest drum are o singura directie: o forma oarecare de asociere cu China.

5. Civilizatia Indiana

India constituie un actor civilizational omogen, concentrat geografic, auto-suficient si cu posibilitati mici de expansiune. India este, astazi, actorul civilizational cel mai inchis in sine si mai putin prezent pe scena relatiilor internationale: va mai petrece un secol ajustandu-si propriile dezechilibre interne.

Care poate fi destinul special al Rusiei in acest context civilizational vom vedea in capitolul urmator.

Capitolul VI. Un proiect pentru Rusia: hacker moral si nucleu al civilizatiei Crestin-democrate

Suntem in primavara anului 2014, la Campionatele Europene de Haltere de la Tel Aviv. Toata lumea asteapta regina competitiei, categoria grea: +105 kg. Un rus tanar, de 24 de ani, fara vreun trecut spectaculos – Alexei Lovchev – se suie pe podium si, fara sa rateze nici macar o incercare, isi surclaseaza adversarii la ambele probe ale disciplinei: smuge fara emotii 205 kg, desi locul doi abia reuseste sa smulga 192 kg; impinge 252 kg, desi are pe urme un armean specializat in impins, care reuseste doar 246 kg si lesina cand vrea sa puna mai mult pe bara. La total, asadar, rusul Lovchev castiga cu 457 de kg ridicate, argintul ridicand doar 436 kg: o diferenta bizara de 21 de kg desparte cei mai puternici halterofili europeni.

Tot in primavara anului 2014 este actualizat clasamentul oficial al Federatiei Internationale de Sah. In primii zece jucatori ai lumii gasim un norvegian, un bulgar, un cubanez, un italian, un american, un indian si, atentie, trei rusi si un armean-evreu format tot la scoala rusa. Rusii domina sportul mintii cu lejeritatea din vremea marilor ciocniri Kasparov-Kapov.

Trebuie, de buna seama, sa existe ceva exceptional in acest amestec civilizational dintre slavii de est si nucleul conducator vareg (normand, viking) – amestec care a fost educat de Bizant intre 988, cand isi asuma crestinarea ortodoxa, si 1700, cand se cristalizeaza reformele lui Petru cel Mare si incepe influenta occidentala.

E vorba de un “exceptionalism” care porneste de la structura antropologica – amestecul slavo-viking face din rus cel mai masiv etnotip al estului si al stepelor, un endomorf inalt, care dobandeste usor masa musculara

si forta (exista, de altfel, doua centre ale “celor mai puternici pamanteni”: centrul de la Marea Baltica, care-i include pe scandinavi, rusi, baltici, ucraineni, polonezi; si centrul de la Marea Caspica, care-i include pe armeni si iranieni). Aceasta somatologie, care face ca si astazi principalele medalii olimpice sau mondiale de aur ale Rusiei sa vina din probe de forta sau excelenta musculara (lupte, judo, haltere, box, atletism, gimnastica – plus orice sport de iarna) era menita sa incurajeze, fie si inconstient, un expansionism militar in dauna populatiilor mai mici ale Asiei.

Dar exceptionalismul “fizic” este dublat, in mod vadit, de unul intelectual. Scorul mediu IQ al Rusiei (PISA) este, aparent, de numai 96 (locul 28 in lume); Heiner Rinderman duce estimarea la 97.3 in 2009, iar Richard Lynn la 96.6 in 2012. Totusi, acest clasament trebuie sa ia in calcul distribuirea IQ la nivelul intregului spatiu rusesc, incluzand zone unde populatiile au fost prinse intr-o incordare extrema cu mediul sau unde sistemul de educatie a fost pulverizat dupa 1991 (Daghestan, sa spunem):

Distributia regionala IQ pentru Rusia

Moscova	106.6
Sankt Petersburg	102.6
Tiumen	100.6
Novosibirsk	100.0
Chelyabinsk	99.7
Omsk	99.3
Samara	99.2

Vladimir	98.9
Tula	98 .6
Karelia	98.1
Tatarstan	98.1
Komi	98.0
Tomsk	97.9
Primorie	97.2
Krasnoyarsk	97.1
Chuvashia	97.0
Udmurtia	96.4
Sakhalin	96.4
Saratov	96.0
Tambov	95.9
Volgograd	95.5
Vologda	95.3
Kemerovo	95.3
Altai	94.9

Astrakhan	94.8
Ryazan	94.7
Kursk	94.6
Khanty-Mansijsk	94.2
Bashkortostan	93.4
Krasnodar	93.3
Perm	93.3
Rostov	93.3
Nizhnij Novgorod	93.1
Voronezh	92.7
Orenburg	92.7
Kaluga	91.7
Sverdlovsk	91.6
Ulyanovsk	91.5
Adygea	91.2
Stavropol	91.0
Mari El	90.1

Daghestan	88.7
Chita	88.5
Sakha (Yakutia)	87.7
Rusia	96.0

(Raportul analitic PISA 2009)

Daca ne concentram exclusiv asupra centrelor, vom observa, de pilda, ca scorul Moscovei este (*nota bene*: intr-un moment de vadita prabusire economica si educationala a Rusiei) unul dintre cele mai mari din lume (107 este media din Hong-Kong, cel mai "inteligent" oras al lumii, intr-un moment de apogeu al civilizatiei Chineze ; 106,6 este media Moscovei in ani critici ai Rusiei).

Rusia are, de altfel, una dintre cele mai profitabile *rate de eficienta a investitiei in elite*: intre 1700, cand Petru cel Mare deschide pentru Rusia portile culturii europene, si 1870, cand Dostoievski scrie marile capodopere ale acestei culturi (1869 – Idiotul; 1872 – Demonii; 1880 – Fratii Karamazov) nu trec decat 170 de ani, adica trei generatii culturale. Este exact aceeasi gestatie (170 de ani) de care Rusia are nevoie pentru a reinventa muzica clasica europeana: Ceaikovski compune Lacul Lebedelor in 1876 si Uvertura 1812 in 1880. Doctorul Cehov, e drept, are nevoie de cativa ani in plus pentru Pescarusul (1896).

Nicio alta elita nu a reusit sa parcurga drumul de la absenta formelor culturale la capodopere absolute intr-un termen atat de scurt: America Latina, cu creativitatea sa spectaculoasa, a asteptat a doua parte a secolului XX pentru a-si produce capodoperele (Borges, Aleph – 1945; Sabato, Despre eroi si morminte – 1961; Marquez, Un veac de singuratate – 1967; Llosa, Conversatie

la catedrala – 1969); chiar si America de Nord e mai degraba un spatiu cultural al primei jumatati de secol XX (Faulkner, Fitzgerald, Salinger), desi formele culturale occidentale au fost implantate aici inainte de 1700.

In ciuda vaditei sale intarzieri "occidentale" in raport cu Occidentul insusi, care se dezvoltase organic, Rusia si-a atins perioada clasica imediat dupa nucleul cel mai avansat al culturii occidentale: Anglia – Franta – Germania. In raport cu Franta (Mos Goriot – 1835; Manastirea din Parma – 1839; Mizerabilii – 1862) intarzierea a fost nesemnificativa, doar Germania lui Goethe ori Schiller si Anglia lui Byron sau Keats avand o generatie in avans, o generatie de gratie mai precoce. Si asta in conditiile in care aceste tari produceau cultura occidentala cvasi-moderna inca de la Chaucer (The Canterbury Tales – cca. 1380) si Rabelais (Pantagruel – 1553), adica intr-o perioada cand Rusia se lupta sa supravietuiasca tatarilor.

Rata exceptionala de eficienta a investitiei in elitele ruse poate fi inteleasa si daca ne concentram asupra proiectului de modernizare militara si tehnologica impus de Stalin. Abia iesiti din revolutie, razboi civil, foamete, savantii rusi au avut la dispozitie un deceniu (uneori doar un an sau o luna) pentru a recupera intarzierile tehnice structurale in raport cu Germania si, ulterior, America. Ei au trecut peste noapte de la "niciun tanc" la "cel mai bun tanc", de la "niciun avion" la "cel mai bun avion" – fixand niste repere antologice in materie de armament. Un exemplu mai graitor: programul nuclear sovietic. Intre aprilie 1942, cand fizicianul Flerov i-a scris lui Stalin ca suspecteaza faptul ca Occidentul cauta o solutie militara de tip nuclear (bazandu-se pe disparitia brusca si totala a temei din literatura academica) pana in august 1949, cand rusii testeaza cu succes propria bomba, trec sapte ani. Cam cat a trecut de la momentul scrisorii Einstein-Szilard catre Roosevelt (august 1939) pana la primul test atomic american, din iulie 1945. Si asta desi conditiile din Rusia si America sunt incomparabile: o tara este nimicita de razboiul total dus pe propriul teritoriu, in timp ce alta intra tarziu si moderat in

lupta, avand infinit mai multe resurse umane (toata elita fizicienilor europeni emigrase in America) si economice pentru cercetare.

Ei bine – pentru a intra in materie – trebuie sa ne intrebam cumva consternati: cum este posibil ca o astfel de natiune exceptionala, cu o cultura exceptionala si cu dimensiuni colosale atinse deja la inceputul secolului XX, sa fie invinsul de serviciu al veacului trecut si – in acest ritm – al veacului nostru?

Unde greseste Rusia?

Ei bine – ca si Germania imperiala si nazista – greseste in propria definire si in fixarea unui proiect civilizational lucid. In 1914 si 1939 Germania s-a auto-definit ca civilizatie (apoi rasa) baziliara, menita sa devina nucleul civilizatiei europene si, pe cale de consecinta, stapanul lumii coloniale. Proiect sortit esecului: civilizatia europeana era multipolara, transnationala, includea deja puternica America si nu ar fi permis niciunei componente interne (Franta, Marea Britanie, Germania) sa devina nucleu hegemonic.

Rusia tarista, a treia Roma, protectoarea slavilor si ortodoxiei, a crapat din toate incheieturile in 1917 pentru ca se intinsese dincolo de posibilitatile sale administrative si economice. Rusia comunista, stapana URSS, protectoarea tuturor oamenilor muncii s-a prabusit, in 1991, ca un castel de nisip pentru ca, din nou, isi definise gresit obiectivele si isi intelesese gresit mijloacele, luand de buna propria propaganda. Si astazi, provocand Occidentul, Rusia se indrepta spre o forma relativ controlata de prabusire economica din cauza unui proiect civilizational iluzoriu, inconsistent, ineficient – cel schitat in linii mari de Dughin si urmat din instinct de Putin.

Paul Starobin scrie in *After America* (Viking, 2009) despre posibilitatile obiective ale Rusiei de a deveni o putere dominanta in noul secol: “Prin contrast cu India, Rusia se simte prin traditie confortabil in rolul de mare

putere dominanta, dar sansele sunt foarte mici ca ea sa reuseasca sa devina hegemonul global al secolului XXI. Prin comparatie cu India si China, economia Rusiei nu are o asemenea greutate; iar Rusia tinde sa inspire lumii mai mult teama decat fascinatie".

Sunt trei concepte-cheie pe care Starobin le utilizeaza aici si care ne pot ajuta sa intelegem erorile Rusiei: "putere dominanta", "economie" si "teama". Proiectul civilizational rus a fost, in general, unul ultra-ofensiv, militarist, bazat in mare masura pe teama si in mica masura pe capacitatea de seductie. La drept vorbind, rusii au jucat intotdeauna la cacealma, grabindu-se sa inghita orice teritoriu disponibil fara a-si chestiona capacitatea de a-l pastra sau administra; sperand cumva ca problemele economice se vor regla de la sine; mizand pe un miracol care va face posibil, de pilda, triumful comunismului in tara mai putin industrializata – impotriva teoriei lui Marx.

Ori, in materie de civilizatii, lucrurile nu se fac asa: imperiile militariste, excesiv de intinse si lipsite de putere de seductie sunt cele mai vulnerabile. Intr-un punct oarecare de criza ele nu vor mai avea capacitatea de a-si intretine suprastructura militara din productia scazuta a infrastructurii economice. Atunci populatiile din teritoriile "inghitite" prin argumentul fricii se vor revolta (1917, 1989), proclamandu-si dreptul la auto-determinare.

Trei ideologii expansioniste a utilizat Rusia in ultimul secol:

1. ***Ideologia tarista: nationalista, imperialista, panslavista, ortodoxista.***

2. ***Ideologia comunista: universalista, imperialista, laica.***

3. ***Ideologia Putin-Dughin: nationalista, imperialista, eurasianista, ortodoxista.***

In mod evident (si paradoxal) comunismul este, de departe, cea mai seducatoare dintre aceste ideologii. Primele decenii ale URSS au fost singurele momente in care Imperiul Rus a capatat o oarecare putere de seductie autentica, bazandu-se pe o ideologie cu cuprindere universala. Mizand pe nationalism, Putin si predecesorii sai, tarii, au ales, in schimb, sa se sprijine numai pe forta si teama. Imperiul rus eurasianist visat de Dughin, eroul nostru, de pilda, este injghebat pe baza a doua mistificari civilizationale care il fac, in fapt, imposibil practic: o mistificare ortodoxista si una asiatica.

Prima dintre ele ne ofera ocazia de a spune o poveste esentiala pentru a intelege eroarea ortodoxista pe care o fac Huntington si Dughin.

Suntem in 1439. In cadrul Conciliului de la Florenta, crestinismul se reunifica: Bizantul si Biserica Romano-Catolica pun capat unei sciziuni de patru secole. Cneazul Vasili al II-lea (un conducator extrem de important in istoria Rusiei – a rezolvat, intre altele, problema tatarilor propunand solutia cooperarii cu acestia) ii cere explicit mitropolitului Isidor (mitropolit grec al Kievului), inainte de plecarea spre Italia, sa nu incheie niciun acord cu Biserca Catolica.

Isodor e insa, mai presus de orice, alesul patriarhului de la Constantinopol si supusul acestuia. Motiv pentru care, surpriza: accepta unirea cu Roma! Devenit cardinal si legat papal, el se intoarce la Moscova si face lucruri de neinchipuit: il numeste pe papa in liturghii, predica in favoarea latinilor, poarta in procesiuni crucea latina – pe care o mai si saruta.

Elita ruseasca e uluita si reactioneaza: e limpede ca Isidor a fost ispitit de Diavol si si-a piedut mintile. Vasili al II-lea ii retrage functia si il inchide intr-o manastire. El este sustinut de toti episcopii Bisericii Ortodoxe Ruse si de toti nobilii insemnati: nimeni nu vrea unirea cu Roma. In 1448, la noua ani de la criza Conciliului de la Florenta, Vasili convoaca un sinod care alege noul

mitropolit fara acordul sau consultarea patriarhului de la Constantinopol – desi rusii sunt inca politicosi si atenti cu imparatul bizantin.

Suntem, atentie, cu doar cativa ani inainte de caderea Constantinopolului. Ori, asa cum arata Francis Dvornik (The Slavs in European History and Civilization, 1962, Rutgers, The State University of New Jersey): "Proclamarea independentei ecleziastice a Moscovei a fost un pas crucial care a avut consecinte importante pentru evolutia ulterioara a Rusiei si a ortodoxiei in general. Biserica Rusa a pierdut sprijinul indepartatului, dar influentului patriarh al Constantinopolului si a devenit tot mai dependenta de marele cneaz al Moscovei. Din acel moment, mitropolitul avea sa fie ales de episcopi, dar confirmat de marele cneaz (...) Pe de alta parte, "apostazia" Constantinopolului prin acceptarea unirii de la Florenta a a facut Biserica Rusa mai constienta de sine ca fiind unica aparatoare a credintei ortodoxe. Caderea Constantinopolului a fost considerata de Iona si de contemporanii sai ca o pedeapsa divina pentru aceasta "apostazie" si i-a convins pe rusi ca atitudinea lor fata de uniunea cu latinii "eretici" s-a bucurat de aprobarea divina. Victoria definitiva a lui Vasili al II-lea asupra lui Semiaka precum si moartea celui din urma au fost interpretate ca rasplata divina pentru atitudinea neclintita a marelui cneaz in probleme de credinta. Toate acestea i-au confirmat Bisericii Ruse ca avea dreptate in a avea o atitudine plina de suspiciune fata de toate influentele ce patrundeau in estul Rusiei, fie din Apusul latin, fie din Rasaritul grec, atitudine ce facea ca izolarea ei spirituala sa fie completa. Marele principe a fost considerat in curand aparatorul ortodoxiei si astfel el isi asuma, intr-un fel, rolul imparatului din Constantinopol in timp ce animozitatea politica dintre Polonia-Lituania si Moscova accentua si mai mult sentimentele anti-latine. Astfel se pregatea stadiul final al conducerii politice si religioase a Moscovei, atins sub Ivan al III-lea, Vasili al III-lea si Ivan al IV-lea. Toate acestea aveau sa dea nastere la doctrina "Noii Rome", care a devenit atat de influenta in gandirea rusa: prima fusese Roma insasi, care era cuprinsa de desfrau; a doua era reprezentata de

Bizant, care tradase ortodoxia; a treia era Moscova; iar a patra nu putea exista."

Sa revenim la ideea centrala – si atat de putin amintita azi: la conciliul Ferrara-Florenta reprezentantul Rusiei a votat pentru reunificarea Bisericilor! Europenistul avant la lettre care a fost Isidor nu a acceptat ideea unei Rusii rupte spiritual de crestinism si de nucleul sau civilizational – care era Bizantul. Isidor era, in mod evident, un vizionar (sau un paseist), pentru ca realitatea zilei obliga elita politica si ecleziastica rusa sa mizeze pe cartea separatista in momentul emergentei sale ca putere zonala.

Problema e ca pariul izolationist rus, care a fost corect in 1439, asigurandu-i noului imperiu o parte din mostenirea bizantina, nu a mai fost adecvat dupa 1700, cand Petru cel Mare a reformat tara si cand Europa si Asia au cunoscut modernizari si dislocari rapide. Pan-ortodoxismul rusesc era, in secolul al XIX-lea, o ideologie fosila in conditiile in care ortodocsii erau cel putin reci in relatia cu Rusia (grecii, romanii); pan-slavismul, la randul sau, reprezenta o forma nedorita de generozitate pentru polonezi sau ucraineni, care se gandeau cu groaza la protectoratul marelui frate rus.

A fost momentul in care, dezamagita progresiv de esecul proiectului "A treia Roma", dezabuzata de raceala slavilor si ortodocsilor, Rusia intoarce spatele Europei post-bizantine si cauta sa profite, in Asia, de caderea altor doua imperii: Otoman si Persan.

Aici vom intalni a doua mistificare a eurasianismului lui Dughin – cea care face din Rusia un spatiu de sinteza care include organic spiritul turcic si Islamic. Asta desi cucerirea rusa din Caucaz si Asia Centrala e una colonialista in cea mai victoriana lectura (SUA nu sustine, totusi, ca expasiunea sa catre vest, in dauna nativilor americani, a format o cultura de sinteza anglo-indiana – adevarul este ca nativii au fost asimilati cultural fara drept de apel).

Rusia devine o mare putere eurasiatica incepand cu anul 1817, cand incepe lungul razboi al Caucazului (1817-1864). Este un razboi de anexare, o invazie care ii striveste si imprastie in toate directiile pe cerchezi si aduce in Imperiu Cecenia, Daghestanul, zona abhaza s.a. Georgia, Armenia si Azerbaijan sunt anexate in urma razboielor cu Imperiul Otoman si Persia.

Dupa razboiul Crimeei (1856) si infrangerea musulmanilor din Cauzaz (1859), Imperiul expansionist se confrunta cu problema unui excedent de trupe bine antrenate (250.000 de oameni au luptat in Razboiul din Caucaz) pe care, asa cum explica Jean-Paul Roux (Asia Centrala, Istorie si civilizatie, Artemis 2007) “guvernul imperial nu intentioneaza sa le lase la vatra. Cucerirea hanatelor din Turkestan, spre deosebire de bazele instalate in stepele kazahe, pare simpla si poate sa satisfaca nevoia de actiune a militarilor. Campania se dovedeste intr-adevar usoara.” Rusia devine hegemonul Asiei centrale.

Cucerirea rusa este, in expresia lui Roux, una militara si culturala in forta:

“Rasismul este un sentiment strain sufletului slav, dar nu si cultul slavismului; acesta trezeste suspiciuni fata de Islam, suspiciuni care se transforma usor in ura. Incepand de la Petru cel Mare (1682-1725) musulmanii sunt persecutati si chiar daca, sub Ecaterina cea Mare, persecutiile s-au atenuat sau au incetat, ele au fost reluate, poate mai putin violent, sub Alexandru al II-lea (1855-1881). In hanatul Kazan, 418 moschei, din 536, au fost inchise. Aproximativ patru sau cinci sute de mii de persoane au fost convertite cu forta (…) Ocupatia rusa era de tip colonial si capitalist, conceputa ca o exploatare cat se poate de sistematica a bogatiilor si intemeiata pe subjugarea indigenilor, tinuti in frau de cativa functionari si de o mana de soldati. La europeni aparea astfel un sentiment de superioritate pe care pozitia lor il justifica. Singura posibilitate oferita autohtonilor pentru a-si schimba statutul de inferioritate era de a se rusifica si de a se crestina.”

Nicio diferenta de substanta intre Imperiul tarist si URSS:

“Prabusirea tarismului, in februarie 1917, a fost salutata de toti musulmanii din Rusia ca zi a eliberarii lor. Pana atunci, revolutionarii le promisesera marea cu sarea. Dar, in adancul sufletului, toti rusii, conservatori sau oameni de extrema stanga, considerau Islamul o religie retrograda, pe musulmani ca pe membri unei societati feudale, iar pe tarani ca pe niste inapoiati (…) Atat inainte cat si dupa caderea monarhiei, in hanate si in orasele din Turkestan, colonii urbani isi manifestau dispretul fata de musulmani. Bolsevicii impartaseau opinia generala, dar se fereau s-o arate: nu erau inca la putere.”

Ideea unei Rusii expansioniste in est (in maniera occidentala in care SUA cucereste vestul) este impartasita si de Niall Ferguson:

“Si cum ramane cu Rusia? Sa fie Rusia europeana cu adevarat occidentala, iar cea de dincolo de Urali o parte a Orientului? In timpul Razboiului Rece, Uniunea Sovietica si satelitii sai erau numiti “blocul estic”. Insa sunt destul argumente pentru a considera Uniunea Sovietica un produs al civilizatiei vestice in acceasi masura ca si Statele Unite. Ideologia sa de baza are aceeasi origine victoriana ca si nationalismul, miscarea impotriva sclaviei si cea pentru dreptul de vot al femeii – aceasta s-a nascut si a crescut in vechea Sala de Lectura circulara a British Library. Iar intinderea sa geografica a fost un produs al expansiunii si colonizarii europene, la fel de mult ca si colonizarea celor doua Americi. In Asia Centrala, ca si in America de Sud, europenii ii guvernau pe non-europeni. Din acest punct de vedere, in 1991 s-a produs moartea ultimului imperiu european.” (Niall Ferguson, Civilization: The west and the Rest, 2011)

Nu exista, in rezumat, spatii civilizationale neruse care sa apartina in mod natural – prin Dasein – Rusiei: eventuala civilizatie distincta rusa este

compusa doar din rusii de pretutindeni si din cetatenii Federatiei. Ortodocsii si-au inceput integrarea in NATO si UE, punand in practica marea reunificare crestina pe calea ideologiei democratiei si drepturilor omului. Musulmanii din Caucaz si Asia Centrala vor redeveni parte din civilizatia Islamica – in special pe filiera turca sau, dupa caz, vor ramane doar cetateni loiali ai Federatiei, neacceptand insa si o asumare civilizationala a lor.

Ce ii ramane de facut Rusiei, in aceste conditii?

Un prim pas ar trebui sa fie revizuirea exceptionalismului cultural si civilizational rusesc. In lumea globalizata si multipolara, "unicitatea" si "exceptionalismul" care hraneau orgoliul disproportionat al marilor imperii au devenit notiuni caduce si pernicioase. Centrele excelentei creatoare sunt astazi distribuite uniform – iar materia de cercetare este atat de ampla si dinamica incat nu-ti poti permite sa faci lucrurile "in maniera chinezeasca" sau "ruseasca": trebuie sa preiei inovatia, s-o integrezi rapid in sistemul tau si sa mergi mai departe. India este un centru inovativ plin de viata – care nu poate fi ignorant; Israelul genereaza constant performanta intelectuala; Brazilia e un jucator creativ; oricine il cunoaste pe nelipsitul "cercetator britanic", plin de curiozitati bizare.

Toata lumea imprumuta de la toata lumea; fiecare il imita pe celalalt.

Paul Starobin noteaza in After America: "Ascensiunea americana a fost sustinuta de imperativul lui Emerson: "Sa nu imitati niciodata!" Un sfat necesar pentru o civlizatie tanara, inca prada conventiilor europene. Dar acea America nu mai exista. Intr-o lume post-America, americanii pot profita de ocazie, primind, la randul lor, daruri de la ceilalti, exact asa cum, in trecut, altii se bazau pe darurile primite de la americani. Nu spun ca America ar trebui sa devina o tara de imitatori, printr-o inversare a imperativului lui Emerson, ci doar ca America ar putea avea de castigat de pe urma unei infuzii de idei

noi(…) Unul dintre motivele pentru care California cunoaste in continuare un succes atat de rasunator in secolul XXI este faptul ca a adoptat deja acest comportament, de civilizatie ce nu se sfieste sa imprumute si sa amestece stiluri si obiceiuri multiculturale. Urmand exemplul Californiei, americanii de pretutindeni trebuie sa deschida ochii si sa vada ca alte popoare fac anumite lucruri mai bine decat ei. Lumea abunda in astfel de exemple, ca sistemul francez de sanatate, modelul de guvernare regionala in stil oras-stat oferit de Stuttgart si minunile tehnologiei wireless din Coreea de Sud."

Teoria imitatiei lui Tarde primeste azi, sub ochii nostri, importante dezvoltari civilizationale. La Tarde, de pilda, "geniul" reprezenta un factor esential de progres, fiind – din momentul triumfului sau social – imitat de un intreg grup subsumat. Asa au stat, pana la un punct, lucrurile si in materie civilizationala: marile puteri, corespondente "geniului", fixau standarde ale excelentei culturale, politice, economice, tehnice – pe care imitatorii si le asumau necritic.

O dezbatere clasica in cultura romana (o cultura de imitatie occidentala – in linii mari) ii desparte pe criticii literari Titu Maiorescu si Eugen Lovinescu: primul, conservator, respinge imitatia abuziva si necritica a institutiilor si expresiilor culturale occidentale, observand ca aceasta este sterila si ineficienta, nereusind sa genereze valoare si impingand in subteran forta creatoare autentica, vie, "populara"; avem o cultura a formelor fara fond, spunea criticul conservator. Liberalul Lovinescu i-a raspuns astfel: forma genereaza fondul. E posibil sa dureze, e probabil sa implice maimutareli civilizationale neplacute – dar, dupa o vreme, cultura "mica" se va "sincroniza" cu cea "mare"; ii va interioriza valorile; va deveni la randul sau creativa in termenii formelor candva "imitate". In mod evident, Lovinescu a avut dreptate din perspectiva sociologiei culturii, sincronismul sau reprezentand cea mai veche si consistenta preformulare a teoriei globalizarii.

Astazi lumea sincronizata a lui Lovinescu este omniprezenta. Comunicarea este prea alerta pentru ca un centru anume sa poata pastra un monopol cultural sau tehnic mai mult de cateva luni; orice inovatie performanta va fi imediat imitata de centrele concurente. “Unicitatea” si “exceptionalismul” sunt imposibile in astfel de conditii. Te condamna la minorat.

Un al doilea pas firesc pentru Rusia: sa renunte la marea ruptura a lui Vasili al II-lea din 1439: a venit momentul ca mitropolitul unionist Isidor sa aiba, in sfarsit, dreptate. In acest mod, Rusia si-ar recunoste apartenenta la marea civilizatie Crestina.

In al treilea rand, Rusia ar trebui sa inteleaga ca, in acest moment, civilizatia Crestina – mult prea performanta socio-politic pentru a se auto-defini exclusiv religios, ca la 1200 – isi asigura coerenta ideologica printr-o diversitate de doctrine cu caracter logic-universal. “Logic-universal” nu inseamna deloc “imperialist”, cum ar spune Dughin, ci implica exclusiv capacitatea unor principii si argumente de a fi intelese concomitent la Paris, Londra si Moscova; ideea ca o idee politica ruseasca nu poate fi inteleasa decat de un rus, cu Dasein rusesc, este primitiva.

Din varietatea doctrinelor post-religioase europene, Rusia poate alege fara emotii si inconsistente doctrina conservatoare – care este compatibila atat cu specificul traditionalist rus, cat si cu obisnuintele argumentative occidentale. Conservatorismul este perfect coerent cu un proiect imperial moderat – Marea Britanie si SUA mizeaza, la randul lor, pe acesta in momentele de provocare civilizationala (reactia Americii la 11 septembrie a fost una conservatoare, condusa de conservatori). Vorbind in termenii unei doctrine cu validitate logica universala ai garantia ca ramai constant in spatiul dreptului international, ca nu devii un destabilizator al sistemului politic global. Actiunile tale nu au in spate un Dasein particular si inexplicabil, pe

care niciun alt actor din sistem nu il poate intelege, ci valori traductibile – si care in acelasi timp te reprezinta.

Pe termen mediu si lung, marele proiect civilizational rus ar trebui sa vizeze obtinerea pozitiei de nucleu al civilizatiei Crestin-democrate. Acest nucleu a calatorit constant: a fost la inceputurile istoriei in Grecia, apoi s-a mutat in vest, in Italia, revenind in Bizant din secolul al IV-lea. Incepand cu Renasterea si Reforma, nucleul crestin a trecut in zona italo-germano-franco-flamanda, cu un scurt epicentru iberic, fixandu-se apoi mai clar in Germania, Franta, Marea Britanie si Tarile de Jos. Din secolul XX a trecut Atlanticul, stabilizandu-se in SUA.

De ce ar refuza Rusia un astfel de proiect? Nu are nimic dezonorant – a fost destul de nobil pentru americani sau britanici. Nu are nimic imposibil – exceptionalismul rus a dovedit ca este capabil de salturi uluitoare. Nu are nimic implauzibil – sub-civilizatia Americana e intr-un oarecare regres care lasa loc concurentei si alternativelor.

In fapt, doar doua argumente tacite pledeaza, in complicatul “suflet slav”, impotriva idei unei Rusii ca nucleu al civilizatiei Crestin-democrate:

1. Nerabdarea ruseasca

Niciodata rusii nu au avut rabdare cu propria devenire istorica. Au actionat in salturi civilizationale – momente de uriasa incordare si expansiune, in care prima pozitie trebuie atinsa acum, grabnic, imediat; apoi au cazut intr-o toropeala de secole sau decenii, toropeala bantuita de frustrari si conspirationisme care sa justifice “esecul”. “Uriasa forta trandava” despre care vorbesc romancierii rusi, moleseala cinica a eroului vremii noastre desenat de Lermontov sunt manifestari ale acestor hibernari prelungite dintre momentele de activism maniacal.

Ori, niciodata o civilizatie nu atinge un apogeu durabil lucrand in salturi zgomotoase: doar isi forteaza excesiv resursele pentru cateva decenii in scopul atingerii unui scop politic anume (tarii au dorit grabnic un imperiu de dimensiunile Americii, Stalin a visat sa cucereasca lumea de azi pe maine, Putin vrea sa lase mostenire o Rusie Mare reconstruita de el).

"Quand la Chine s'eveillera… le monde tremblera" profetea Alain Peyrefitte in 1973. Foarte probabil: totusi, China refuza sa se ridice – iar lumea nu tremura inca. E calea chineazeasca catre statutul de mare putere, de civilizatie dominanta, de hegemon: pe tacute. China a devenit (in ce masura, e alta discutie) noul centru al lumii fara sa scoata o vorba; ba chiar negand ca lucrurile stau asa.

Statele Unite ale Americii au procedat similar in secolul al XIX-lea si chiar la inceputul secolului XX, refuzand sa se grabeasca spre statutul de civilizatie dominanta si preferand o politica relativ izolationista, aplecata asupra propriilor provocari economice. Pana la editorialul "Secolul American", publicat de Harry Luce, in februarie 1941, in Life, publicul american a fost in mod temeinic refractar la idei ca aceasta: "Sa ne acceptam cu din toata inima datoria in calitate de cea mai puternica si cea mai importanta natiune din lume."

Rusia procedeaza pe dos: isi anunta zgomotos o renasterea in calitate de civilizatie dominanta, se agita doua decenii pentru a hrani imagologic aceasta idee, apoi oboseste si renunta.

2. Exceptionalismul contestatar

Un amanunt foarte interesant: desi a avut mereu in fata optiunea de a deveni nucleul civilizatiei Crestine, "afirmatia" ei dialectica, Rusia a ales constant sa fie "negatia", contestatarul celor care si-au asumat acest rol.

Apusul desacralizat e rau – au spus tarii, noi suntem mistici, noi il avem pe Rasputin; America e un imperiu burghez in descopunere, noi suntem alternativa triumfatoare – au proclamat bolsevicii; Occidentul liberal se prabuseste in lipsa unui inamic – anunta Dughin.

Sa fie "nihilismul rus" un adversar inevitabil, incontrolabil si fix al "pozitivismului occidental"? Sa fie aceasta o pereche dialectica necesara, care genereaza progres prin tensiune pentru intreaga civilizatie Crestin-democrata?

Raspunsul poate fi afirmativ, insa cu doua conditii.

Prima a fost deja formulata: Rusia sa se auto-defineasca ca parte a civilizatiei Crestin-democrate si sa-si propuna (ca proiect temeinic, cu intindere seculara, nu intr-un mare si superficial salt inainte) sa devina noul nucleu al acestei civilizatii.

A doua conditie ne arata drumul pana acolo: etapa de interval pe care Rusia o parcurge pana la statutul de nucleu al civilizatiei Crestin-democrate sa nu fie gandita in termenii excluderii adversative (cum vrea Dughin), ci in logica "hackerului moral". Spre deosebire de "hackerul rau", care cauta slabiciunile sistemice ale "inamicului" pentru a-l anihila pe acesta, hackerul moral constata eroarea si trage semnalul de alarma.

Pentru a-si optimiza sistemele pana la momentul naturalei reunificari integrale in interiorul civilizatiei Crestin-democrate, Rusia si Occidentul extins isi pot analiza critic sistemele politice, culturale, militare, cautand viciile de programare, insa urmarind ca obiectiv final sinteza dialectica, nu anihilarea reciproca.

Este un traseu legic si el va fi oricum parcurs in urmatorul secol.